

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Roman Zolotarjov

**STRATEEGILISTE NARRATIIVIDE LOOMINE UKRAINA KOHTA
VENE SEKULAARSE JA RELIGIOOSSE VÕIMU POOLT PERIOODIL
2014 - 2024**

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Alar Kilp, PhD ning David Ilmar Lepasaar Beecher, PhD

Tartu 2024

Autorsuse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 12 695

Roman Zolotarjov, 21.05.2024

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesolevas uurimistöös viiakse läbi Vene sekulaarse (president Vladimir Putin) ja religioosse (patriarh Kirill) võimude poolt konstrueeritud strateegiliste narratiivide analüüs, mille kõnealused toimijad löid Ukraina kohta perioodil 2014 - 2024. Uurimistöo fookuses on analüütiline probleem, milleks on sarnasused ja erinevused eri tüüpi toimijate narratiivide vahel. Uurimisprobleemi lahendamiseks on püstitatud kaks uurimisküsimust: esiteks, mille poolest sarnanevad üksteisele ning erinevad üksteisest president Putini ja patriarh Kirilli poolt loodud narratiivid Ukraina kohta ning teiseks, kuidas need narratiivid arenesid aja jooksul. Püstitatud küsimustele koherentsete vastuste andmiseks viiakse läbi kvalitatiivne tekstianalüüs, milles uuritakse president Putini läkitustes Vene Föderaalassambleele ning patriarh Kirilli jõuluintervjuudes sisalduvaid narratiive Ukraina kohta. Saadud tulemuste analüüsimiseks kasutatakse Gearóid Ó Tuathaili (2002) kontseptuaalset raamistust. Uurimuse käigus tuvastatud narratiivide osad dešifreeritakse ning esitatakse taas “geopoliitilise arutlemise grammatika” (ing. “grammar of geopolitical reasoning”) reeglite kohaselt. Kvalitatiivse tekstianalüüsi tulemused näitasid, et president Vladimir Putini ja patriarh Kirilli vahel on olemas teatud “tööjaotus” narratiivi temade valiku osas, kuid mõnikord võivad nad kasutada kas sarnast retoorikat või koguni sama konstruktsioone. Analüüsi tulemused samuti näitasid narratiivide intensiivistumist (radikaliseerumist) ajalises perspektiivis ning patriarh Kirilli juhtivat rolli narratiivide konstrueerimise protsessis.

SISUKORD

AUTORSUSE DEKLARATSIOON	2
LÜHIKOKKUVÕTE	3
KASUTATUD LÜHENDITE NIMEKIRI	6
SISSEJUHATUS	7
1. TEOREETILINE RAAMISTIK	11
1.1. Strateegiliste narratiivide olemus ja epistemoloogilised alused	11
1.1.1. Narratiivteooria. Narratiivi sisu kommunikeerimise viisid	11
1.1.2. “Strateegiliste” narratiivide funktsionaalne implementeerimine	13
1.1.3. Strateegiline kultuur	15
1.2. Religioossed ja sekulaarsed narratiivid	16
1.2.1. Religioon ja religioosne võim. Religioosne narratiiv	16
1.2.2. Vene Õigeusu Kiriku ja Kremli vastastikune seotus narratiivide konstrueerimisel	17
1.3. Vene strateegilised narratiivid Ukraina kohta	19
1.3.1. Ukraina koht Vene narratoloogias	19
1.3.2. Vene Maaailma (“Русский Мир”) ideoloogia.....	20
1.3.3. Domineerivad narratiivid Ukraina kohta ajalises perspektiivis	22
2. METOODIKA	24
2.1. Uurimisstrateegia, juhtumite valik ja andmete kogumise viisid	24
2.2. Andmete analüüsi põhimõtted, analüüsimeetodi tugevused ja nõrkused ning sellest tulenevad piirangud	25
3. TULEMUSTE ANALÜÜS	27
3.1. Sekulaarsed ja religioossed narratiivid Ukraina kohta perioodil 2014-2024	27
3.2. Narratiivide võrdlus ja sisemine areng: sünkroonne ja diakroonne perspektiivid ...	39
4. ARUTELU	43
5. KOKKUVÕTE	45
6. SUMMARY	46
7. KASUTATUD KIRJANDUSE NIMEKIRI	47
8. KASUTATUD KÕNEDE NIMEKIRI	54
9. LISAD	57
9.1. Lisa 1. Täiendavad kommentaarid ning märkmed (ing. “endnotes”)	57

9.2. Lisa 2. Patriarh Kirilli ja president Vladimir Putini strateegilised narratiivid Ukraina kohta lahterdatusena vastavalt Gearóid Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatika” (ing. “Grammar of geopolitical reasoning”) reeglitele	69
9.3. Lisa 3. Tuvastatud narratiivide analüüs diakroonilises perspektiivis	74
9.3.1. Patriarh Kirilli poolt artikuleeritud narratiivide analüüs diakroonilises perspektiivis	74
9.3.2. President Vladimir Putini poolt artikuleeritud narratiivide analüüs diakroonilises perspektiivis	76
9.4. Lisa 4. Kodeerimistabel	78

Bakalaureusetöös esitatud jooniste ja tabelite nimekiri

Tabel 1. Narratiivide tüpologiseerimine/lahterdamine toimija ning narratiivi sisu kaupa	17
Joonis 1. Narratiivanalüüsi meetodi rakendamine tekstimaterjali uurimiseks	27
Tabel 2. Tuvastatud narratiivide võrdlus sünkroonses perspektiivis	39
Tabel 3. Tuvastatud narratiivide võrdlus diakroonses perspektiivis	42

KASUTATUD LÜHENDITE NIMEKIRI

EL - Euroopa Liit;

LGBTQ+ - Lesbi, Gei, Biseksuaalne, Transsooline, Kväär (ing. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer);

MP - Moskva Patriarhaat (vn. Московский Патриархат, МП);

MP UÕK - Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kirik (ukr. Українська православна церква, УПЦ; vn. Украинская православная церковь (Московского патриархата), УПЦ (МП));

NATO - Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (ing. North Atlantic Treaty Organization);

NSVL - Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit;

OHCHR - ÜRO Inimõiguste Ülemvoliniku Amet (ing. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights);

OSCE - Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (ing. Organization for Security and Co-operation in Europe);

QCA - Kvalitatiivne kontentanalüüs (ing. Qualitative Content Analysis);

SRÜ - Sõltumatute Riikide Ühendus;

UÕK - (autokefaalne) Ukraina Õigeusu Kirik (ukr. Православна церква України, ПЦУ; vn. Православная церковь Украины, ПЦУ);

VF - Vene Föderatsioon (vn. Российская Федерация, РФ);

VÕK - Vene Õigeusu Kirik (vn. Русская Православная Церковь, РПЦ);

USA - Ameerika Ühendriigid (ing. United States of America);

ÜRO - Ühinenud Rahvaste Organisatsioon.

SISSEJUHATUS

24. veebruaril 2022 algas Vene “sõjaline erioperatsioon” Ukrainas, mida president¹ Vladimir Putin nimetas “enesekaitseks [Venemaa] vastu loodud ohtude eest” (Putin, 2022). Vaatamata “erioperatsiooni” ametlikule eesmärgile, milleks deklareeriti “inimeste kaitset, kes on 8 aasta vältel kogunud mõnitusi, genotsiidi Kiievi režiimi poolt” ning “Ukraina denatsifitseerimist ja demilitariseerimist” (ibid), Vene vägede kallaletung naaberriigile on kiiresti muutunud täiemahuliseks sõjaks², mille ohvriks on kahe aasta jooksul ÜRO Inimõiguste Ülemvoliniku raporti kohaselt langenud üle 10 000 inimese ning haavatute arv ligines 20 000-le (OHCHR, 2024). Paralleelselt suurte inimkaotustega on andmeid Ukrainas toime pandud sõjakuritegude, k.a. etniliste puhastuste, kohta (Hird, 2023: 17). Vägivalla kõrge tase, mis iseloomustab käesolevat konflikti, on koguni pannud uurijaid kaalutlema “koloniaalse võimu” raamistiku kasuks Venemaa välispoliitika mõtestamiseks (Oksamytna, 2023: 501).

Kuigi täiemahuline invasioon selgelt indikeerib vastasseisu teravat eskaleerumist, ei ole antud juhul siiski tegemist senitundmatu regionaalse vaenutegevusega, vaid arvesse tuleb võtta käimasoleva sõja juured. Need ulatuvad minevikku, aastasse 2014, millal leidis aset Krimmi annekteerimine ning sellele järgnenud agressioon Ida-Ukrainas (Loik, 2022). Kogu selle perioodi jooksul Venemaal käis permanentne narratiivide loomise protsess Ukraina kohta, milles osalesid paralleelselt sekulaarsed ja religioossed toimijad. Esimeste sekka kuuluvad ilmaliku võimu kandjad eesotsas president Vladimir Putiniga, teiste seas aga domineerivad Vene Õigeusu Kiriku (edaspidi VÕK) esindajad koos selle juhiga, Moskva ja Kogu Venemaa patriarh Kirilliga. Artikuleeritud narratiivid positsioneerisid mitu erinevat eesmärki, millest olulisim oli mõjutada toimijate³ käitumist läbi “tähenduse omistamise [subjektide] kohale asjade üldises skeemis” (Robertson, 2017: 143).

Kasutatud narratiivide mõjusust Vene - Ukraina vastasseisu kontekstis saab illustreerida mitme empiirilise näitega. Ühest küljest osutab Hopf (2016) 2014. aastal aset leidnud sündmustele, kus valitsevad narratiivid Vene rahvusliku identiteedi kohta olid arenenud tasemele, kus “Krimmi annekteerimine ja sõjaline sekkumine Ida-Ukrainas oli muutunud mõeldavaks ja loomulikuks” (Hopf, 2016: 227). Teisest küljest järelavad Kilp ja Pankhurst (2022), olles uurinud religioosete narratiivide loomist täiemahulise invasiooni eelõhtul ning vahetult sellele järgnenud perioodil, et “seades tugevat anti-Läänelikku kultuurilist argumenti, andsid [VÕK]i kõrged vaimulikud] Vene välis- ja kaitseministeeriumile alustpanevid

motive, millega õigustada kallaletungit” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 4). Mõlemad eespool esitatud näited viitavad narratiivide kasutamise olulisusele konfliktis, mida Ramon Loik nimetab “neljanda põlvkonna sõjaks” (Loik, 2022), andes ühtlasi uut teoreetilist perspektiivi, läbi mille analüüsida Vene sõjalist agressiooni laiemas (geo)poliitilises kontekstis.

Vene domineerivate narratiivide uurimine eesmärgiga seletada Kremli otsuste taga seisvad argumendid ja kaalutlused on leidnud rikkaliku kajastuse akadeemilises kirjanduses (vt *inter alia* Götz ja Staun, 2022; Fridrichová, 2023; Miskimmon ja O’Loughlin, 2017; Shaheen, 2023). Mainitud käsitluste üheks läbivaks tunnusjooneks on nende normatiivne pühendumus printsiibile, mille kohaselt “see, kuidas Ukrainast aru saadakse Vene eliitide diskursuses, on võtmetähtsusega” (Hopf, 2016: 245). Selles võtmes Hopfile selgelt sekundeerib Kateřina Fridrichová, kelle arust “kallaletung Ukrainale leidis aset sõnumite poolt rikkas keskkonnas, kus loo jutustamine oli [iseenesest] poliitiline tegu” (Fridrichová, 2023: 281). Seejuures on oluline meeles pidada, et lõviosa Vene strateegiliste narratiivide uurimisele pühendatud kirjandust võtab vaatluse alla eelkõige sõjalis-poliitilist temaatikat, reflekteerides enamjaolt president Putini argumentatsiooni üle, kus peamist rolli mängivad ajaloolised, kultuurilised ja geostrateegilised motivatsioonid (Putin, 2021a). Samas on vähem tähelepanu pööratud religioossetele narratiividele, mille konstrueerimise juures on eriti prominentset rolli mänginud VÕK (erandite kohta vt Hovorun, 2022; Krawchuk, 2022; Riistan, 2016 ning Saar, 2023). Nende käsitluste reas on üks võtmetähtsusega uurimistöo, nimelt Alar Kilbi ja Jerry Pankhursti artikkel (2022), milles autorid kõrvutavad sekulaarseid ja religioosseid narratiive Vene täiemahulise invasiooni kontekstis eesmärgiga analüüsida, mille poolest nad erinevad üksteisest ning sarnanevad üksteisele⁴ (Kilp ja Pankhurst, 2022: 8). Siiski on autorite artikli puhul tegemist ennekõike sünkroonse (vastukaaluks diakroonsele lähenemisele, vt lähemalt Lagerspetz, 2017: 84-86) uurimusega, mis võtab vaatluse alla suhteliselt lühikest ajalõiku (60 päeva), ega anna seega head võimalust hinnata narratiivide muutumist pikema aja jooksul.

Võttes arvesse eespool esitatud argumentatsiooni formuleerime edaspidi uurimisteemat ja -probleemi. Käesoleva bakalaureusetöö uurimisteemaks, mille kohta ütleb Mikko Lagerspetz, et see on “mõni sotsiaalse elu valdkond, mille kohta saab empiirilist materjali koguda” (Lagerspetz, 2017: 78) on, vastavalt, strateegiliste narratiivide konstrueerimine Ukraina kohta Vene sekulaarse ja religioosse võimude poolt perioodil 2014-2024. Olgu veelkord mainitud, et sekulaarse võimu kandjana on käesolevas uurimistöös vaatluse alla võetud president Vladimir Putin ning religioosse võimu hoidjana on määratletud Moskva ja Kogu Venemaa

patriarh Kirill, seega toimijate eristuse aluseks on võetud nende funktsionaalne liigendamine. Siit edasi saab püstitada uurimisprobleemi, mis on antud uurimistöö raames kahetine: ühest küljest ta puudutab sarnasusi ja erinevusi narratiivide vahel, mis olid artikuleeritud eri toimijate poolt, teisest küljest aga narratiivide endi arengut ajalises perspektiivis.

Teema aktuaalsus põhineb suuresti argumendil, mida Lagerspetz nimetab “ühiskondlikuks olulisuseks” (ibid: 79) ning milleks on ohvriterohke sõjaline vastasseis Ukrainas koos sellest tuleneva normatiivse vajadusega uute kontseptuaalsete lähenemiste järele Venemaa otsuste taga seisva argumentatsiooni seletamiseks. Ühtlasi on oluline mees pidada, et religioonidel “on võime luua sotsiaalseid sidemeid” (Kippenberg ja Stuckrad, 2021: 45), mistõttu religioossetele tõekspidamistele tuginevaid narratiive saab kasutada tööriistana laiemalt, ka väljaspool analüüsitavaid konflikte. See annab lisaväärtust narratiivide dešifreerimisele ja detailsemale uurimisele. Antud kontekstis on tähelepanuväärne Riigikogu otsus kuulutada Moskva Patriarhaadi “Venemaa agressiooni toetavaks institutsiooniks”: 6. mail 2024 vastu võetud avalduses Eesti parlament kinnitas, et “peab vastuvõetamatuks Moskva Patriarhaadi kui institutsiooni tegevust Vene Föderatsiooni agressiooni õigustamisel (...)” (Riigikogu, 2024). Viimase argumendiga on tihedalt seotud käesoleva bakalaureusetöö eesmärk, milleks on rikastada meie teadmisi erinevate strateegiliste narratiivide kasutamisest Venemaa poolt Ukraina suhtes, mis on viinud olukorrani, kus “sissetungijad ootasid, et nad lähevad “nurjunud riiki”, mis on asustatud mahasurutud venesõbralikega, kes olid juhitud eksiteele kurja Lääne poolt” (Oksamytna, 2023: 498). Selleks on vaja keskenduda püstitatud teema seni vähem uuritud aspektile, nimelt religioossete ja sekulaarsete narratiivide kõrvutamisele.

Lähtuvalt eelpool defineeritud uurimisteamast ja -probleemist ning uurimistöö üldistest eesmärkidest püstitame järgmiselt uurimisküsimused⁵, milleks on, vastavalt:

- K1: mille poolest sarnanevad üksteisele ja erinevad üksteisest Vene sekulaarse ja religioosse võimu poolt loodud strateegilised narratiivid Ukraina kohta?
- K2: kuidas need narratiivid arenesid kümne aasta jooksul perioodil 2014 - 2024?

Pakutud küsimustele koherentsete vastuste andmist võimaldab teoreetiliste ootuste sõnastamine. Võttes arvesse Miskimmoni jt (2013) põhimõtet, mille kohaselt “toimijad on võtmetähtsusega narratiivide konstrueerimisel” ning et “toimijaid saab iseloomustada lähuvalt nende eneseteadvusest ning sellest, kuidas teised saavad nendest aru” (Miskimmon

et al, 2013: 7) eeldame, et toimijad konstrueerivad narratiive lähtuvalt nende arusaamast oma ametikoha iseloomust. Seega president Putini narratiivid peavad olema valdavalt sekulaarsed ning patriarh Kirilli omad - religioossed, kuna selline liigendamine on kooskõlas mainitud toimijate sotsiaalse funktsiooni iseloomuga⁶ - nii, nagu see on sätestatud Vene Põhiseaduses⁷.

Uurimisküsimustele vastamiseks viiakse läbi kvalitatiivne tekstianalüüs eesmärgiga tuvastada Vladimir Putini ja patriarh Kirilli poolt perioodil 2014 - 2024 peetud kõnedes sisaldavaid narratiive Ukraina kohta. Selleks on kogutud empiiriline materjal: analüüsitava perioodil peetud patriarh Kirilli jõulu-intervjuud ning president Putini läkitused Föderaalassambleele. Kõned on kättesaadavad vene keeles Moskva Patriarhaadi ja Kremli ametlikel veebilehtedel. Kõnede analüüsimiseks kasutatakse induktiivset meetodit, s.t tekstis tuvastatakse kõik kohad, mida saab pidada strateegiliste narratiivide komponentideks vastavalt Gearóid Ó Tuathaili (2002) käsitlusele. Peale tekstide kodeerimise esialgseid narratiive rekonstrueeritakse, pannes tuvastatud osad koherentsesse järjekorda, pidades meeles eespool mainitud teoreetilistes käsitlustes kirjeldatud skeeme. Kodeerimine koos saadud tulemuste analüüsiga on viidud läbi eesti keeles. Analüüsi eesmärgiks on kõrvutada eri toimijate poolt artikuleeritud narratiivid, leida sarnasusi ja erinevusi nende vahel ning hinnata narratiivide arengut ajalises perspektiivis. Analüüsi tulemused on esitatud eraldi peatükina.

Käesolev uurimistöö on jagatud viieks peatükiks: sissejuhatusel järgneb esimene peatükk, mis sisaldab teoreetilist raamistikku, eesmärgiga tutvustada akadeemilises kirjanduses esitatud kontseptuaalset lähenemist püstitatud uurimisprobleemile ja paigutada praegust uurimistööd laiemasse konteksti. Järgmisena läheb metoodika peatükk, mis annab detailsemat kirjeldust töös kasutatud uurimisstrateegia ja analüüsitavate materjalide kohta. Kolmandas peatükis on esitatud uurimistulemused, millele järgneb arutelu resultaaside üle. Viies peatükk võtab uurimistööd kokku, esitades uuesti esialgset uurimisprobleemi ja pakkudes lahendust. Töö lõpus on esitatud ingliskeelne lühikokkuvõte, kasutatud kirjanduse nimekiri ja lisad.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

Käesolevas peatükis esitatakse teoreetilised käsitlused strateegiliste narratiivide kohta, seletatakse lahti strateegilise kultuuri loogikat ning arutletakse sekulaarsete ja religioossete narratiivide erinevuste üle. Samuti paigutatakse narratiivide loomist Ukraina kohta Vene võimude poolt laiemasse konteksti.

1.1. Strateegiliste narratiivide olemus ja epistemoloogilised alused

1.1.1. Narratiivteooria. Narratiivi sisu kommunikeerimise viisid

Juba 1990.aastal leidis Joseph Nye-noorem oma artiklis pealkirjaga “Pehme jõud” (ing. “Soft power”), et “võimu tõestus ei ole ressursides, vaid võimekuses muuta riikide käitumist” (Nye, 1990: 155). Nye iseloomustas “pehmet jõudu” kui ühe riigi võimekust “panna teist riiki tahtma seda, mida tema tahab” (ibid: 166) ning seda vastukaaluks traditsioonilisele “kõva” jõule, mis oma olemuse poolest kujutab endast otsest käsku⁸. Selline võimu projektsioon toimub eelkõige läbi narratiivide konstrueerimise ja edastamise, millel on “aktiivne roll maailma kujundamises” (Fridrichová, 2023: 282) ning mille eesmärgiks on “mõjutada teiste [toimijate] käitumist” (Miskimmon et al, 2023: 3). Narratiivid on “raamistikud, mis lubavad inimestel siduda omavahel näiliselt seoseta fenomene mingi põhjusliku muutusega” (ibid: 7). Narratiive iseloomustab nende sisemine struktuur, mida on aga analüütilise selguse huvides vaja jagada kontseptuaalselt kaheks. Ühest küljest saab rääkida narratiivi sisust ehk narratiivi konstitueerivate sündmuste rajast, mida Seymour Chatman (1978) nimetas “looks” (pr. “*histoire*”) ja mida üks peab selgelt eristama “viisidest, läbi mille sisu on kantud edasi”, ehk diskursusest¹⁰ (pr. “*discours*”) (Chatman, 1978, tsiteeritud Robertson, 2017: 126).

Arutledes Chatmani lähenemise üle, järeldab Alexa Robertson (2017), et “loo” puhul on peamiseks küsimuseks, mida uurija saab esitada, “mis?” küsimus, samas kui diskursuse puhul on selleks “kuidas?” küsimus (Robertson, 2017: 126). Sarnasel viisil¹¹ käsitlevad narratiivi arhitektoonikat Miskimmon ja tema kaasautorid. Ka nemad eristavad narratiivi “sisu”, mis hõlmab “esialgset situatsiooni või korda, probleemi, mis ohustab kõnealust korda ning lahendust, mis taastab korda”, selle struktuurist, “läbi mille saavutatakse tähendus” (Miskimmon et al, 2013: 7). Narratiivi elementide eristamine ja nende äratundmine analüüsitavas materjalis on oluline niivõrd, kuivõrd see moodustab teksti¹² analüüsi alust. Taoline meetod laenab palju kirjandusteadusest, seda ennekõike kasutatud lähenemiste ja terminoloogia lõikes, tuginedes paljuski Kenneth Burke’i käsitlusele, mida ta esitas oma

1945. aastal ilmunud raamatus “Üks motiivide grammatika”. Selles teoses püstitas Burke viit põhilist küsimust¹³, millele üks koherentne narratiiv peaks vastuseid andma, nimelt “mis oli tehtud?” (tegevus), “millal või kus see oli tehtud?” (tegevuspaik), “kes tegi?” (toimija), “kuidas?” (vahend) ja “miks?” (eesmärk)” (Burke, 1945, tsiteeritud Ó Tuathail, 2002: 609). Gearóid Ó Tuathail arendas Burke’i käsitlust edasi, pakkudes välja uut analüütilist tööriista narratiivide dešifreerimiseks, mida ta nimetas “geopoliitilise arutlemise grammatikaks” (ing. “grammar of geopolitical reasoning”) (Ó Tuathail, 2002: 609). Ühtlasi demonstreeris ta, et meetod, mida seni oli kasutatud peamiselt ajalooeaduse vallas (Robertson, 2017: 123), omab universaalset rakendatavust ning analüütilise tööriistana sobib peaaegu kõikjal, kus uurimisküsimus puudutab “sotsiaalseid fenomene” ja eriti võimu kontseptsiooni (Bergström ja Boréus, 2017: 1-4). Ó Tuathaili “grammatika” koosneb viiest küsimusest, mis koostoimes määravad kindlaks narratiivi sisu. Need küsimused on “**kus?**” (tegevuspaiga täpsustus), “**mis?**” (olukorra kirjeldus), “**mis edasi?**” (huvi artikuleerimine), “**kes?**” (protagonisti määratlemine) ning lõpuks “**miks?**” (põhjuslikkuse omistamine) (Ó Tuathail, 2002: 609).

Nagu sai eespool esitatud arutelust selgeks, ühte vormilt terviklikku narratiivi saab jagada väiksemateks osadeks, n-ö “ehitusklotsideks”, mis kannavad edasi selle sisu ja tähendust¹⁴. Ó Tuathail nimetab neid “süžeeeliinideks” (ing. “storylines”) täpsustades, et nad on “tähendust omavad organisatoorsed kujundid” (ibid: 617). Et kanda edasi narratiivis sisalduvat tähendust võimalikult ammendavalt, peab toimija kasutama kõnekujundeid, jõudes olukorda, kus keel “pole enam ainult vorm, vaid ka sisu” (Kippenberg ja Stuckard, 2021: 37). Selletaoliste kõnefigureide (mida valdkondlikus kirjanduses nimetatakse “troopideks”) kasutamist märkas narratiivide juures esimesena Hayden White, kelle arust “narratiivsus ei asetse ainult sündmuste kirjelduse juures (...), vaid fakt ise on juba kirjelduse tulemus” (ibid: 37). See tähendab, et fakte saab konstrueerida läbi narratiivide loomise ja kommunikeerimise, mis omab selget võimu projitseerimise potentsiaali, ehk teisisõnu “kommunikatsioonil on aktiivne roll maailma kujundamises” (Fridrichová, 2023: 282). Troopide analüüsile on pühendatud muuhulgas Kristina Boréuse ja Göran Bergströmi peatükk raamatus “Analüüsides tekste ja diskursse” (2017), milles autorid toovad esile kujundliku keele kolme põhilist liiki¹⁵, milleks on metafoor, võrdlus (ing. “simile”) ja metonüümia¹⁶ (Boréus ja Bergström, 2017: 148). Siinjuures on oluline meeles pidada, et kõnekujundid ei ole ainus viis, kuidas toimija saab edastada narratiivi sisu nii, et see “resoneeruks kohaliku poliitilise müüdiga” (Schmitt, 2018: 488), vaid selles aitavad kaasa mitmed muud retoorilised võtted, nagu näiteks ajalugu, analoogia, sümbolid ja pildid (Miskimmon et al, 2013: 10). Lõpuks

tuleb mainida, et rööbiti eespool esitatud elementidega narratiivi konstitueerib ka selle ajaline mõõde. Viimane eristab narratiive teistest süsteemidest, näiteks diskursusest ja raamist, ning seda võib edastada lihtsa konstruktsioonina “algus - keskkoh - lõpp” (ibid: 8-9).

1.1.2. “Strateegiliste” narratiivide funktsionaalne implementeerimine

Alister Miskimmon ja tema kaasautorid toovad oma raamatus “Strateegilised narratiivid: Kommunikatsiooni võim ja uus maailmakord” (2013) esile strateegiliste narratiivide kiiresti populaarseks osunud¹⁷ täisdefiniitsiooni. Nimelt kirjutavad nad, et strateegilised narratiivid on “(...) kommunikatiivne tööriist, mille abil toimijad (tavaliselt eliidid) püüavad anda kindla tähenduse minevikule, olevikule ja tulevikule, saavutamaks oma poliitilisi eesmärke” (ibid: 7). Rangelt võttes narratiivi teeb “strateegiliseks” tema instrumentaalse rakendatavuse kapatsiteet¹⁸ “suurendamaks poliitiliste toimijate mõju, haldamaks ootusi ning muutmaks diskursiivset keskkonda, milles nad opereerivad” (ibid: 3). Selles osas järgivad domineerivad käsitlused enamasti Lawrence Freedmani (2006) arusaama strateegilistest narratiividest kui “mõjuvatest süžeeliinidest, mis suudavad veenvalt kirjeldada sündmusi” - narratiivide “strateegilisus” tuleneb siin asjaolust, et “nad on toimijate arutluste tulemus” ning et toimijad omakorda “võivad kasutada narratiive, saavutamaks oma poliitilisi eesmärke, apelleerides seejuures emotsioonidele, metafooridele, või ajaloolistele analoogiatele” (Freedman, 2006, tsiteeritud Schmitt, 2018: 489). Peamiseks “poliitiliseks eesmärgiks” on tavaliselt toimijate soov “endale soodsama jõutasakaalu positsiooni loomise, saavutamise ja kindlustamise” järel (Loik, 2022), mis kindlustab Nye’i argumenti, mille kohaselt “pehme kaasav võim on sama oluline, nagu seda on kõva käskiv võim” (Nye, 1990: 167).

Arusaam narratiividest kui abistavatest “tööriistadest” leidis rikkaliku kajastuse akadeemilises kirjanduses. Nõnda näiteks tõdeb Ó Tuathail, et “geopoliitiline diskursus¹⁹ on ühtlasi ka probleemi lahendav diskursus, milles on regulatiivne püüe sees” (Ó Tuathail, 2002: 621). Temaga on ühel meelel ka Kateřina Fridrichová, kelle arust “strateegiliste narratiivide üheks ülesandeks on olla “ettevalmistatud vormiks”, mis ei nõua sõnumite loomist *de novo*” (Fridrichová, 2023: 283). Selline narratiivide käsitlus on kontekstipõhine: sarnaselt Schmitti tõdemusele, mille kohaselt “strateegiliste narratiivide kontseptsiooni kasutati [esialgu] rahvusvahelise poliitika vallas eelkõige sõdade ja konfliktide uurimiseks” (Schmitt, 2018: 489), seob ka Fridrichová käsitlus narratiivide kasutamisest “vormina” neid ennekõike kriisi kontekstiga, kus toimijad “toetuvad ettevalmistatud [narratiivide] elementidele ja tuginevad neile reflektiivselt” (Fridrichová, 2023: 291). Selles võtmes on võimalik rääkida narratiividest

kui “ontoloogilist turvatunnet” tagavatest struktuuridest ebastabiilses keskkonnas²⁰, mis omavad “sümboolset võimu” (Ter Borg, 2009: 6), pakkudes koherentset vastust küsimusele “kes me oleme ja mis tüüpi korda me tahame?” (Miskimmon et al, 2013: 3).

Samas pälvib detailsemat käsitlemist Lawrence Freedmani enda tähelepanek strateegilistest narratiividest kui “mõjuvatest²¹ süžeeeliinidest”. Eespool oli juttu keelekasutusest, mis aitab esitada narratiivide sisu ammendaval moel, seda tänu troopide ja muude retooriliste kujundite kasutamisele. Siin on oluline pöörata tähelepanu Olivier Schmitti sõnadele, mille kohaselt “analoogiate täpsus ei ole oluline: mis loeb, on nende mõju sihtauditooriumile ja eriline kuju, mida nad omistavad teatud sündmuste ja poliitiliste protsesside esitamisele” (Schmitt, 2018: 489). Schmittiga on ühel meelel ka Sean Griffin (2024), kes samuti leiab, et “imaginaarse mineviku visioonid ei pea olema õiged” ning et ainus, mis loeb, on nende kasulikkus, väljendatuna “unikaalses võimes legitimeerida võimustruktuure ja ühineda inimesi poliitiliste kogukondade raames” (Griffin, 2024: 81). Teisisõnu, oluline ei ole niivõrd narratiivi sisu kui selline, kuivõrd emotsionaalne kajastus, mis tekib auditooriumis. See omakorda püstitab kontseptuaalset raskust, kuna tekitab vajadust “analüüsida [narratiivide] kujundamist ja retseptiooni, et saada aru, miks nad olid veenvad ja panid toimijaid käituma nii, nagu nad käitusid” (Miskimmon et al, 2013: 9). Retseptiooni uurimine jääb siiski käesoleva bakalaureusetöö eesmärkidest väljapoole, moodustades alust järgmisteks uurimistöödeks.

Lõpuks pöörame oma tähelepanu strateegiliste narratiivide mõjususele, kuna “sõnumite loomine, nende levitamine ja vastuvõtmine” moodustavad üht lahutamamatut osa narratiivide olemusest, mida saab võtta kokku lausega “strateegiliste narratiivide juhtimine” (Fridrichová, 2023: 282). Nõnda järeldavad näiteks Gow ja Wilkinson (2017), et “efektiivsed narratiivid toimivad tänu sellele, et nad apelleerivad sihtauditooriumi väärtustele, huvidele ja eelarvamustele” (Gow ja Wilkinson, 2017, tsiteeritud Schmitt, 2018: 490). Eksplitsiitsemalt käsitleb teemat Olivier Schmitt, pannes mängu “poliitilise müüdi” kontseptiooni²² ning määratledes strateegilise narratiivi mõjusust kui määra, milleni ta resoneerub kohaliku poliitilise müüdiga (Schmitt, 2018: 488). Narratiivi veenmisjõudu saab vajadusel korrigeerida, kasutades selleks erinevaid taktikaid, k.a hirmu levitamist, “mille abil vastast dehumaniseeritakse, polariseeritakse ja destabiliseeritakse, kasutades ära tema ühiskondlikke haavatavusi” (Loik, 2022). Lõpuks täheldame, et strateegiliste narratiivide mõjususes mängib olulist rolli viis, mida kasutatakse nende sisu edastamiseks (Miskimmon et al, 2013: 15). Vene narratiivide kontekstis Miskimmonile kostab Kateřina Fridrichová, kes lakooniliselt järeldab, et “Vene televisioon on Vene mõju peamine kanal” (Fridrichová, 2023: 284).

1.1.3. Strateegiline kultuur

Narratiivide konstrueerimine on sotsiaalne protsess²³ - tähelepanek, mis aitab paremini mõista Ronald Krebsi (2015) väidet, mille kohaselt “narratiive mitte kunagi ei esitata kultuurilises vaakumis” (Krebs, 2015, tsiteeritud Schmitt, 2018: 490). Sarnast loogikat rakendavad ka Miskimmon jt, kui toovad välja, et “strateegiliste narratiivide karakteristikud on piiritletud riigi domineerivate siseriiklike ja rahvusvaheliste arusaamiste ja ootustega, samuti ajaloo interpreteerimise ja kaalutlustega [riigi] maine üle” (Miskimmon et al, 2023: 11). Mõlemad eespool toodud käsitlused on ühel meelel strateegiliste narratiivide kontekstuaalsuse osas, mis mängib olulist rolli nende analüüsimisel. Tuleb täheldada, et kontekstuaalsus tähendab ka seda, et narratiivid ei ole monoliitsed, vaid nende sisu võib varieeruda, sõltuvalt ümbritsevast semantilisest keskkonnast. Juba originaalkäsitluses töid Miskimmon jt mitu tüüpi strateegilisi narratiive, mida nad arendasid edasi ja täpsustasid oma hilisemas artiklis (2017), kus töid välja selgelt lahterdatud tüpoloogiat. Selle kohaselt peab uurija eristama kolme tüüpi narratiive, mis on omavahel vastastikku seotud. Esiteks, süsteemsed narratiivid “näitavad, kuidas maailm on struktureeritud, kes on peamised mängijad ja kuidas [rahvusvaheline] süsteem peaks toimima” (Miskimmon ja O’Loughlin, 2017: 112). Süsteemsete narratiivide kõrval eristavad autorid identiteediga seotud narratiive, mis “kujundavad arusaama sellest, mis on riigile kohane teha teatud kontekstis” ning lõpuks probleemi-põhist narratiivi: viimane olevat määratlenud “viisi, kuidas riik peab reageerima teatud poliitilisele väljakutsele” (ibid). Eri tüüpi narratiivide vastastikune seotus tähendab ühtlasi, et koherentse visiooni saamiseks tuleb pöörata tähelepanu kõigile kolmele narratiivi liigile. Sarnast loogikat rakendab ka Ó Tuathail, kes leiab et “geopoliitiline arutlus on eranditult skalaarse kategoriseerimise vorm, kus kohalik on seotud regionaalse ja globaalse [tasanditega]²⁴” (Ó Tuathail, 2002: 610).

Ülaltoodud arutlust kokku võttes peame järeldama, et süsteemsed, identiteediga seotud ning probleemi-põhised narratiivid moodustavad kompleksset, kontekstipõhist struktuuri. Taolist struktuuri nimetatakse strateegiliseks kultuuriks, mida Elias Götz ja Jørgen Staun (2022) defineerivad kui “diskursiivsete väljendite ja narratiivide kogumit, mis on seotud sõjalise ning julgeoleku temaatikaga ning mida pooldavad riigi poliitilised liidrid ja eliidid” (Götz ja Staun, 2022: 482). Juba varem, eelmise sajandi 70-ndates iseloomustas Jack Snyder (1977) strateegilist kultuuri kui “ideede, emotsionaalsete reaktsioonide ja harjumuspäraste käitumismallide kogusumma, mille riigi strateegilise kogukonna liikmed võtsid omaks läbi harjutamise või imitatsiooni” (Snyder, 1977, tsiteeritud Shaheen, 2023: 248). Mõlemad käsitlused on seega ühel meelel eliidi²⁵ rolli osas strateegilise kultuuri loomises, mis leiab

vastukaja Ó Tuathaili käsitusel: ka tema arvab, et “poliitilised liidrid on professionaalselt haritud reetorid, kelle ülesandeks on konstrueerida argumente, mis resoneeruvad avalikkuse argimõistusega, ning luua ühiskondlikku konsensust läbi veenmise, võimaldades poliitilist otsustamist ja tegevust” (Ó Tuathail, 2022: 607). Tema väide viib meid tagasi Götzi ja Stauni tõdemuse juurde, mille kohaselt “strateegiline kultuur ise ei määra kindlaks riigi käitumise detaile, vaid piiritleb valitsuse liikmete arusaama maailmast, võimaldades mõned poliitika meetmed ja surudes maha teised” (Götz ja Staun, 2022: 482). Seega, strateegiline kultuur on analüütiline tööriist, mis aitab uurijatel mõtestada riikide käitumist, fikseerimata selle detaile.

1.2. Religioossed ja sekulaarsed narratiivid

1.2.1 Religioon ja religioosne võim. Religioosne narratiiv

Järgnevalt läheme narratiivide sisu kontseptualiseerimise juurde. Käesoleva bakalaureusetöö perspektiivist on oluline eristada religioosseid narratiive sekulaarsetest. Selleks aga peame eelnevalt defineerima religioosse komponendi enda olemust²⁶. Sotsioloog Thomas Luckmann oli näiteks arvamusel, et inimene kui selline on religioosne olend, “sest ta peab ületama oma bioloogilist *habitus*’t, et jääda ellu”, millest järeldub, et “igauks on religioosne, iga hetk” (Luckmann, 1967, tsiteeritud Ter Borg, 2008: 219). Tegusõna “ületama” (ing. “transcend”), mida Meerten Ter Borg (2008) defineerib kui võimekust “minna kaugemale sellest, mis on antud siin ja praegu” ning mille kohta ta kasutab mõistet “kujutlusvõime” on antud juhul võtmetähtsusega, kuna just see inimese kapasiteet on religiooni *conditio sine qua non*²⁷ (Ter Borg, 2008: 232). Analüütilise selguse huvides tuleb eristada kahte religiooni mõistega seotud võimu liiki. Ühelt poolt saab rääkida religioosete toimijate ja/või organisatsioonide võimust, mille kohta käib termin “religiooni võim” (ing. “power of religion”), mis viitab tavaliselt institutsionaliseeritud religioonile (nt Kirikule) (Ter Borg, 2009: 6). Selle allikateks võivad Gregorio Bettiza sõnul (2020) olla “pühad paigad ja artefaktid, spirituaalsed liidrid, religioosse õppimise ning teadmiste loomise kohad (...)”, mis konstitueerivad “sakraalset kapitali”, andmaks “riikidele võimalust saada erilist religiooset staatust, identiteeti või rolli rahvusvahelises süsteemis” (Bettiza, 2020: 3). Teisest küljest aga religioosne võim (ing. “religious power”) on Ter Borgi sõnul “võimalus panna teisi inimesi tegema midagi, viidates sealjuures “reaalsustele” või tähendustele, mis ületavad seda, millest me tavaliselt mõtleme kui inimlikust” (Ter Borg, 2009: 3). Peamine erinevus kahe võimu liigi vahel seisneb selles, et religioosne võim ei nõua *a priori* toimija religiooset iseloomu. Veelgi enam, autori sõnul “kes iganes on võimeline kinnitada, tugevdada või taastada ontoloogilist turvatunnet²⁸ läbi üliinimlikele reaalsustele ja tähendustele viitamise, võib kanda religiooset võimu” (ibid: 6).

Pidades silmas eespool esitatud arutlust peame kohandama oma narratiivide käsitlemist ja seda kahes olulises võtmes. Esiteks tõdemus, et religioosse võimu positsioneerimine ei sõltu selle kandja iseloomust²⁹ tekitab vajadust otsustada mingi teist laadi kriteeriumi kasuks narratiivi tüübi määramiseks, milleks on aga selle sisu. Edaspidises analüüsis hakkame me käsitlema *religioosseks* sellist narratiivi, mille sisu suhestub kasvõi ühe kategooriaga kahest järgnevast: fiktsionaalsus ja tähendusloome (Kippenberg ja Stuckrad, 2021: 35). Ülejäänud narratiive loetakse sekulaarseteks. Teiseks, tehakse käesolevas uurimistöös vahet religiooni eksplitsiitse (institutsionaliseeritud) ja implitsiitse (ontoloogilise) käsitlemist vahel. Esimest laadi religiooni määravad kindlaks sellised sõnad nagu “Kirik”, “Piibel”, “preester” jne, teist laadi religiooni fikseerivad viited “Jumalale”, “tundele”, “spirituaalsusele”. Võttes aluseks eespool esitatud kategoriseerimise loogikat, loome narratiivide tüpologiseerimise maatriksit (vt Tabel 1).

Tabel 1. Narratiivide tüpologiseerimine/lahterdamine toimija ning narratiivi sisu kaupa*

		Strateegilise narratiivi sisu		
		Religioosne narratiiv		Sekulaarne narratiiv
		Implitsiitne (ontoloogiline) narratiiv	Eksplitsiitne (institutsionaliseeritud) narratiiv	
Toimija	Religioosne toimija (Moskva ja Kogu Venemaa patriarh Kirill)	“Jumal aitas meie sõdureid lahinguväljal (...)”	“(…) [Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik jäi, nagu ta oligi, õndsaliikluseks vaimseks organismiks”	“(…) NATO on liikunud meie piiride juurde, erinevat liiki agressiivse poliitika tunnused (...)”
	Sekulaarne toimija (president Vladimir Putin)	“Mida saab selle kohta öelda? Anna neile, Isa, andeks, sest nad ei tea, mida nad teevad!”	“Tahaks neile öelda: aga vaadake, vabandust, Pühakirju, kõikide ülejäänud religioonide peamised raamatud (...)”	“Me kaitseme inimeste elusid, oma kodu. Aga Lääne eesmärk on piiramatu võim”

Allikad: Kirill, 2019; Kirill, 2020; Putin, 2023. *Tabel on autori oma.

1.2.2. Vene Õigeusu Kiriku ja Kremli vastastikune seotus narratiivide konstrueerimisel

Tihedad suhted Vene Õigeusu Kiriku ja Kremli vahel³⁰ tuginevad Bütsantsi traditsioonist laenatud “sümfoonia” kontseptsioonile, mis eeldab “kindlameelset ja vastastikust koostööd [Kiriku ja riigi vahel] nende heaks, kes on ühtaegu osa kirikurahvast ja kodanikkonnast” (Riistan, 2016: 206; vt samuti Soroka, 2022: 3). Taoline printsiip koos nõutud teoloogilise argumentatsiooniga on sätestatud Kiriku ja riigi suhteid reguleerivas dokumendis pealkirjaga

“Sotsiaalse Kontseptsiooni Alused”, kus selle mõistega tähistatakse “vastastikust koostööd, toetust ja vastutust” (Sotsiaalse Kontseptsiooni Alused, 2000). Mainitud “koostöö” leiab aset peamiselt Vene pehme jõu projitseerimise vallas läbi “traditsiooniliste väärtuste³¹ kaitsmise” doktriini rõhutamise, kus VÕK toimib “toetava eestkõnelejana” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 2).

Samas ei saa mööda ka teatud ebakõlast VÕK’i ja Kremli vahel, mis näitab taoliste suhete sügavalt asümmeetrilist iseloomu. Ühest küljest tõdeb George Soroka (2022), et “nihkudes sellisele välispoliitilisele agendale, mis rõhutab Venemaa kui “traditsiooniliste väärtuste ning anti-läänelike/illiberaalsete maailmavaadete kaitsja” rolli, kaldus Kreml positsioonidele, mille eestkõnelejaks VÕK oli juba olnud kaua aega” (Soroka, 2022: 2). See peaks kinnitama Kiriku domineerimist ja sümboolset kapitali, mille taga on “enam kui tuhandeaastane ajalugu ning institutsionaalne genealoogia, mis isegi eelneb eraldise Vene eetose kehtestamisele” (ibid: 3). Teisalt aga leiab Robert Blitt (2021), et “Kremli poliitika täielik omaksvõtt” VÕK’i poolt viib kohati fundamentaalsete printsiipide eitamiseni *Realpolitik*’i nimel (Blitt, 2021: 3). Teisisõnu, nõuab eespool esitatud arutlus meilt tõdeda, et VÕK, vaatamata märgatavale “sümboolsele kapitalile”, on poliitilistes küsimustes allutatud Kremli hoiakutele. Soroka sõnul “VÕK’i praegune poliitiline nähtavus tugineb selle kasulikkusele konkreetsete poliitiliste eesmärkide saavutamises, mis pakub huvi [Vene] riigile” (Soroka, 2022: 2). Autorile sekundeerib arhimandriit Cyril Hovorun (2022), kes kirjeldab Vene riigipea ja kirikupea omavahelisi suhteid niimoodi: “[patriarh] Kirill kasutab [president] Putini selleks, et suurendada enda ja Kiriku mainet ja rikkust, samas kui Putin kasutab Kirilli, et suurendada oma legitiimsust ühiskonnas” (Hovorun, 2022: 5), mis viitab tihedale koostööle kahe toimija vahel.

Lähedust Kremli ja VÕK’i vahel toetab ka arusaam Moskvast kui “kolmandast Roomast”, mis teeb Venemaast Õigeusu Maailma sümboolset keskust ja tõstab Kiriku autoriteeti (Bettiza, 2020: 3; Hovorun, 2022: 5). “Kolmanda Rooma” kreedo seletab osalt VÕK’i pürgimist “juhtiva Õigeusu Kiriku” staatuse poole ja seda sarnaselt Kremlile, kes samuti otsib “suurriigi” tunnistust (Riistan, 2016: 211). Mõlemad toimijad on ühel meelel “mõjusfääride” kasulikkuse osas, mis Kiriku jaoks tähendab kanoonilist territooriumi. Ühteviisi Kremliga, kus Taras Kuzio sõnul (2022) domineerivaks diskursuseks invasiooni eelõhtul oli tõdemus, et “Ukraina territoorium ja ajalugu kuuluvad Vene ajaloole ja Vene riigile” (Kuzio, 2022: 41-42), luges VÕK Ukrainat oma “kanooniliseks territooriumiks” ning muude religioossete organisatsioonide tegevust seal “hingede varastamiseks” (Riistan, 2016: 211). Viimane tähelepanek on aga eriti oluline meie uurimistöö perspektiivist, kuna ta seletab VÕK’i valusat

reaktsiooni Konstantinoopoli patriarhi otsusele anda Ukraina Õigeusu Kirikule autokefaaliat, mille tagajärjeks oli armulauaosaduse lõpetamine Moskva ja Konstantinoopoli vahel (Soroka, 2022: 9) ning suhete intensiivistumine Vladimir Putini ja patriarh Kirilli vahel (Kuzio, 2022: 44). Kilbi ja Pankhursti sõnul “VÕK artikuleeris sõja doktriini, mida [patriarh] Kirill võis kasutada Vene invasiooni veidra õigustusena” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 5). Autoritele sekundeerib George Soroka, kes tõdeb, et “Sotsiaalse Kontseptsiooni alused” defineerivad sõda kui “kurja” ning “mittesoovitavat”, kuid samas kohati möödapääsmatut nähtust (Soroka, 2022: 5). Viimase asjaoluga on seotud ka Kiriku kutse rahvale “kaitsta oma isamaad, kui ta on ohus” ja seda isegi “oma elu hinnaga” (ibid: 6). Sarnast argumentatsiooni silmas pidades kirjutavad Kilp ja Pankhurst, et “pehme jõud, mida VÕK teostab Vene välissuhete heaks võtab “terava võimu” (ing. “sharp power”)³² kuju Ukraina invasiooni suhtes” ning et seal, kus Kirik kasutab oma positsiooni amoraalsete tegude õigustamiseks³³ on võimalik rääkida koguni “kurjast võimust” (ing. “evil power”) (Kilp ja Pankhurst, 2022: 5-6).

1.3. Vene strateegilised narratiivid Ukraina kohta

1.3.1 Ukraina koht Vene narratoloogias

Akadeemilises kirjanduses domineerib arusaam, mille kohaselt Ukrainal on keskne positsioon Vene (geo)poliitilises mõtlemises, eneseteadvuses ja -positsioneerimises: Götzi ja Stauni sõnul “postsovetlikus Euraasias ei ole sellist riiki, mis oleks Ukrainast olulisem (...)” (Götz ja Staun, 2022: 486-487). Taoline arusaam tugineb rikkalikule empiirilisele materjalile, eeskätt Vene ametiisikute sõnavõttudele, nagu seda on näiteks president Putini artikkel³⁴ pealkirjaga “Venelaste ja ukrainlaste ajaloolisest ühtsusest” aastast 2021, milles ta esitas oma visiooni riikidevahelisest konfliktist. Tema arust tegemist on “ühtse ajaloolise ja spirituaalse ruumiga” kus elavad “jagamatu rahva³⁵ erinevad osad” (ibid). Arusaam Ukrainast kui Vene riigi ajaloolisest osast, kus elavad “väike-venelased” (vn. “малороссы”), kes üheskoos “suurte venelaste” ja valgevenelastega moodustavad ühist “kolmainsat” rahvast, ning seega paratamatult territooriumist, millel puudub iseseisva riikluse traditsioon³⁶ (Kuzio, 2022: 40-42), ammutab inspiratsiooni mineviku sündmuste käsitlemisest, kui Kiievi suurvürst Vladimir Püha võttis vastu ristimise aastal 988 (Kilp ja Pankhurst, 2022: 5). Just see ajalooline sündmus on kolme rahva - venelaste, ukrainlaste ja valgevenelaste - väidetava “spirituaalse ühtsuse” kontseptuaalne alus, mis teeb Hopfi sõnul nende eraldumist “ebaloomulikuks, mõeldamatuks ja, tõepoolest, ohtlikuks” (Hopf, 2016: 248). Siiski on siin võimalik näha teatud ebakõla Kiievi murrangulise tähtsuse ja Ukraina staatuse vahel Venemaa suhtes. Ühest küljest tõdeavad Götz ja Staun, et “vastavalt Vene domineerivale

narratiivile, Kiievi-Vene on Vene tsivilisatsiooni ajalooline kese ja häll” (Götz ja Staun, 2022: 486). Taoline käsitlus on kooskõlas Vladimir Putini enda arusaamaga Kiievist kui “vene linnade emast” - fraas, mille väidetavalt ütles Kiievi-Vene riigi rajaja vürst Oleg ning millega president Putin illustreeris oma argumendi venelaste ja ukrainlaste veresugulusest³⁷ (Putin, 2021). Teisest küljest ei saa aga mööda ka Kseniya Oksamytna tähelepanekust, mille kohaselt “Vene eliit ja ühiskond hoidsid üleoleku vaateid Ukraina ja selle rahva suhtes” ja seda sajandite vältel, nii Vene Impeeriumi kui ka Nõukogude perioodil (Oksamytna, 2023: 497; vt lisaks Saar, 2023: 14). Kontseptuaalne vastus sellele *prima facie* dilemmale peitub eespool viidatud Moskva kui “kolmanda Rooma” imagos (Bettiza, 2020: 3), mida toetab arusaam Vene Impeeriumist kui “positiivsest Ajaloolisest Teisest (ing. “Historical Other”)” tänapäeva Venemaa jaoks, mis Ted Hopfi sõnul teeb Ukrainast “osa ühisest poliitilisest, kultuurilisest, ajaloolisest ja isegi spirituaalsest tervikust” (Hopf, 2016: 242-244; vt lisaks Kuzio, 2022: 47). Ukraina ja Kiiev “keskaegse Kiievi-Vene sünnipaigana” mängivad seega “ühtlustava lüli” funktsiooni, tagades kontinuiteeti keskaegse Vana-Vene ja Venemaa Impeeriumi vahel, mida tasakaalustab VÕK kui “kolmaina rahva” spirituaalne ühendaja (Kilp ja Pankhurst, 2022: 9). Taoline arusaam Ukraina erilisest tähtsusest Vene minapildi konstrueerimises laenab palju Zbigniew Brzezinski (1996) käsitlusest³⁸, milles ta tõi selgelt välja, et “ilma Ukrainata lakkab Venemaa olemast Euraasia impeerium. Venemaa ilma Ukrainata võib küll endiselt pürgida impeeriumi staatuse poole, kuid sellest tuleks valdavalt aasialik impeerium (...)” (Brzezinski, [1996] 2003: 62). Samas rääkides Vene imperiaalsest diskursusest ei saa me kuidagi mööda “Vene maailma” (vn. “Русский Мир”) doktriinist, mis suures osas moodustab taolise mõtlemise aluse ning mida arhimandriit Cyril nimetab “Vene pehmeks jõuks” järeldades, et sellest on saanud “sõda õigustavate narratiivide peamine allikas” (Hovorun, 2022: 7) - arusaam, mis leiab toetust ka muudes käsitlustes (Smytsnyuk, 2023: 543).

1.3.2. “Vene Maailma” (vn. *Русский Мир*) ideoloogia

Akadeemilises kirjanduses puudub üldiselt aktsepteeritud “Vene Maailma” määratlus³⁹, kuna “taoline kontseptsioon on sama muutuv, kui “Vene Maailma” propageerivate inimeste ideoloogilised eelistused ise” (Hovorun, 2022: 5). Pavlo Smytsnyuk leiab, et tegemist on ideoloogiaga, mis järgib Vene imperialistlikku ja hilisema nõukogulikku ekspansionistlikku traditsiooni, “väites et venelased, ukrainlased ja valgevenelased moodustavad ühist rahvast, “Püha Vene” (Smytsnyuk, 2023: 543). Jüri Saar (2023) nõustub Smytsnyuki argumendiga “Vene Maailma” geograafilisest positsioneerimisest, lisades ühtlasi, et ta kujutab endast eelkõige “kultuurilis-tsivilisatsioonilist, geopoliitilist ja religioosset kontseptsiooni”, mille

keskmes on idee “Vene tsivilisatsiooni riikideülesest sfäärist” (Saar, 2023: 5). Mõlemad käsitlused on seega ühel meelel selles, et “Vene Maailma” idee on tugevalt seotud eespool kirjeldatud “kolmaina rahva” doktriiniga. Peamine erinevus seisneb selles, et “Vene Maailm” tugineb peamiselt “tsivilisatsioonilise ruumi⁴⁰” ideele, hõlmates kõiki “venelasi ja vene keelt kõnelevaid inimesi Venemaal ja kogu maailmas” (Riistan, 2016: 219).

“Vene Maailm” ei tee vahet nendel, kes määravad ennast “venelasteks” etnilise identiteedi⁴¹ alusel ja nendel, kes “on võtnud omaks vene kultuuri”, puudutades “kõiki maasid, riike ja territooriume, kus elavad venelased või kus on olemas vene keele kasutamise traditsioon” (Saar, 2023: 5). Arusaam “Venemaast kui tsivilisatsioonist”, mida vaadatakse läbi kultuurilise kuuluvuse prisma, on eraldatud puht geograafilistest asjaoludest, kujundades territooriumi, millel puuduvad selgelt määratletud algus ja lõpp - “imperialistlik ja ekspansionistlik” visioon, mis leidis kajastuse “Venemaa ilma piirideta” (vn. “Россия без границ”) kontseptsioonis, mis osalt seletab Vene riigi permanentse territoriaalse laienemise vajadust (Chafetz ja Sipher, 2023). Võib leida selgeid paralleele “Vene maailma”, kus “territooriumid omavad sakraalset staatust läbi ajaloolise ümberjutustamise” (Fridrichová, 2023: 285) ühelt poolt ja Samuel Huntingtoni ([1996], 2016) tsivilisatsioonide käsitluse teiselt poolt. Ka tema toob välja, et “tsivilisatsioonidel ei ole selgelt määratud piire ja täpset algust ega lõppu” (Huntington, [1996], 2016: 59). Mis teeb taolist “geograafilist amorsfust” võimalikuks on asjaolu, et tsivilisatsiooni konstitueerivad faktorid⁴² pole rangelt seotud geograafiliste oludega, kuuludes pigem “ületamisvõimet” positsioneerivate tunnuste sekka, mis aitavad inimestel “säilitada või taasehitada ontoloogilist turvalisust, kinnitades üheselt mõistetud tähendusi” (Ter Borg, 2009: 6).

Seega võib järeldada, et mitme käsitluse kontseptuaalne põimumiskoht on religiooni roll tsivilisatsioonilise identiteedi konstrueerimises. Praeguses kontekstis viitab see VÕK’i rollile “Vene maailma” doktriini loomises ja levitamises. Arhimandriit Cyril näiteks leiab, et tänu Kiriku mõjule hakkas “Vene Maailm” positsioneerima “metafüüsilist, eshatoloogilist ja messiaanlikku vaadet” (Hovorun, 2022: 6). Sarnases võtmes kirjutab Taras Kuzio, et Kirilli valimine patriarhiks 2009.aastal “süstis fundamentalistlikku natsionalismi” kõnealusse ideoloogiasse (Kuzio, 2022: 44). Mõlemad käsitlused on ühel meelel selles, et religioosne komponent selle doktriini sees on võtmetähtsusega, kujutades endast ühist lüli, kus Kreml ja Moskva Patriarhaat (edaspidi MP) saavad edendada koostööd, mis Robert Blitti sõnul viitab pigem asjaolule, et “VÕK’i diplomaatia tõendab oma pühendumust Kremli poolt eelistatud

rahvusvahelisele korrale” (Blitt, 2021: 3). “Vene Maailma” religioosne alatoon on oluline veel ühes võtmes, nimelt ta seab kontseptuaalse aluse paralleelide tõmbamiseks selle ja teiste religioosel kokkukuuluvustundel põinevate doktriinide vahel. Nimelt leiab Jüri Saar, et “Vene Maailm” jagab ühiseid tunnuseid *umma* kontseptsiooniga, mis teadaolevalt ühendab kõiki islami usku järgivaid inimesi (Saar, 2023: 5). Sellegipoolest, üks oluline erinevus kahe doktriini vahel on autori arvates eriti oluline, nimelt erinevalt ummast, “mille liikmeid Jumal kutsus enda juurde individuaalselt”, edendab “Vene Maailm” hoopis teist printsiipi, mille kohaselt “teatud gruppidele tehakse selgeks nende kollektiivne kuulumine” ning taolisest “kreedost” loobumist võetakse reetmisaktina, millega kaasnevad kindlad tagajärjed (ibid: 5).

Lõpuks tuleb pöörata tähelepanu veel ühele “Vene Maailma” konstitueerivale printsiibile, nimelt “Suure Võidu³ kultusele”, mis Griffini sõnul “arenes Putini ajal välja Vene rahvusliku identiteedi põhjanevaks narratiiviks (...)” (Griffin, 2024: 85), mida rakendatakse identiteedi poliitika tööriistana. Autori arvates tähendab “olla tõeline venelane Putini Venemaal” seda, et inimene peab “mäletama ja austama Suurt Võitu” (ibid: 85). Meenutagem korra, et Taras Kuzio sõnul Vene domineeriv arusaam Ukrainast enne täiemahulist invasiooni maalis pildi “väike-venelastest” (Kuzio, 2022: 40), kellele Saare arust “tehakse selgeks nende kollektiivne liikmelisus” Vene tsivilisatsioonilises ruumis ning kellelt oodatakse taolise identiteedi internaliseerimist - vastasel juhul on väidetavalt alust rääkida “reetmisest” (Saar, 2023: 5). Taolist mõttearendust summeerides järeldeb Kuzio, et “ukrainlased, kes ei taha olla osa “Vene Maailmast” ning kes loobuvad tunnustamast enda “väike-venelaste” identiteeti, on reeturid ja natsid” (Kuzio, 2022: 47). Temaga nõustub ka Rober Blitt, kes vaatleb kõnealust olukorda eelkõige Kiriku seisukohast ning leiab, et “VÕK on valmis ka edaspidi pühitsema Kremli rahvusvahelist püüet märgistada fašistiks iga Nõukogude hiilguse kriitikut” (Blitt, 2021: 4).

1.3.3. Domineerivad narratiivid Ukraina kohta ajalises perspektiivis

Nagu sai öeldud, 2022.a invasioonile eelnes pikk narratiivide konstrueerimise protsess, mida Loik käsitleb “hübriidse agressioonina” ning mille juured ulatuvad tema arust aastasse 2014 (Loik, 2022). Ksenya Oksamytna kirjutab, et konflikti eskaleerumise eelõhtul domineeris Vene informatsioon arusaam Ukrainast kui “lõhestunud”, “nõrgast” ja “läbikukkunud” riigist (Oksamytna, 2023: 499). Samas tuleb tunnistada, et kontseptuaalne visioon Ukrainast kui “lõhestunud” riigist ei ole Vene toimijate konstrukt, vaid taoline visioon pärineb juba Samuel Huntingtoni käsitlusest, kes kirjutas, et “Ukraina on lõhestunud maa kahe selgelt eristuva

kultuuriga” ning et “tsivilisatsiooniline murdejoon Lääne ja Õigeusu tsivilisatsioonide vahel kulgeb läbi tema südame ja on seda teinud juba sajandeid⁴⁴” (Huntington, [1996] 2016: 210).

“Lõhestunud riigi” imago on oluline niivõrd, kuivõrd ta tugevdab arusaama Ukrainast kui territooriumist, mis ei ole *päris* riik, ehk teisisõnu, tegemist on jälle olukorraga, kus Ukrainat jäetakse ilma õigusest iseseisvale riiklusele⁴⁵ ning positsioneeritakse kui moodustist, mille kollektiivne identiteet on “eristamatu Vene omast”, eesmärgiga “vähendada Ukraina kui eraldi eksisteeriva poliitilise kogukonna tähtsust” (Riabczuk, 2013, tsiteeritud Oksamytna, 2023: 501). Taolises kontekstis on eriti oluline 2014.a veebruari sündmuste⁴⁶ kajastus Vene diskursuses, mis arhimandriit Cyrili sõnul vaagiti “katsena lahkuda Vene orbiidist ja eksistentsiaalse ohuna “Vene Maailma” terviklikkusele”, ning mille neutraliseerimiseks otsustati kasutada militaarseid vahendeid (Hovorun, 2022: 7; Götz ja Staun, 2022: 487). Järgnevalt hakati Ukrainat vaatlema kui “USA marionettriiki, mis ei luba väike-venelastel täita nende saatust, milleks on ühinemine venelastega” (Kuzio, 2022: 40-41; Riistan, 2016: 210). “Väärkuse Revolutsiooni” seadusevastatus ning väline kontroll Ukraina üle tähendas ühelt poolt selle valitsuse legitiimsuse puudumist - arusaam, mida mõnikord toetati viidetega korrupsioonile ja ebaefektiivsusele (Fridrichová, 2023: 286) - ning teiselt poolt taaselustas narratiivi Lääne ideoloogilisest imperialismist läbi “võõraste liberaalsete väärtuste” pealesurumise Ukraina elanikele (Oksamytna, 2023: 505). Salma Shaaheni sõnul “Vene strateegilise kultuuri loogika kohaselt Ukraina euroopaliku riigina on oht Venemaale” (Shaheen, 2023: 252), mis teeb sõjast Ukrainaga religioosse alatooniga aktsiooni, eesmärgiga kaitsta traditsioonilistel väärtustel põhinevat “Püha Vene” patuse Lääne mõju eest⁴⁷.

Lõpuks tuleb pöörama tähelepanu religioosse maastiku muutusele taasiseseisvunud Ukrainas. Krawchuki sõnul märgistas Moskva Patriarhaat kohalike kirikute soovi enesemääramise järele “kirikulõhena” (Krawchuk, 2022: 174), mida toetasid USA-lt ning Konstantinoopoli patriarhilt⁴⁸ toetust otsinud uniaadid⁴⁹. Vastasseisu kulminatsioon jõudis aastal 2019, mil Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh Bartholomeos kinnitas Ukraina Õigeusu Kiriku (edaspidi UÕK) autokefaalset staatust (Kuzio, 2022: 44). Sellest hetkest peale saab rääkida vastasseisust kahe Õigeusu Kiriku - Ukraina Õigeusu Kiriku ja Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kiriku (edaspidi MP UÕK) - vahel, mis leiab aset maal, mida Vene Õigeusu Kirik traditsiooniliselt käsitleb oma “kanooniliseks territooriumiks” koos sellest tulenevate eriõigustega (Krawchuk, 2022: 184).

2. METOODIKA

Antud peatükis räägitakse käesolevas bakalaureusetöös kasutatud uurimisstrateegiast ja analüütilisest meetodist, seletatakse lahti uurimismaterjali väljavalimise, kogumise ning analüüsamise loogikat (s.o andmete analüüsi põhimõtted), samuti arutletakse valitud meetodi tugevuste ja nõrkuste üle koos sellest tulenevate võimalike mõjudega uurimistöö tulemustele.

2.1. Uurimisstrateegia, juhtumite valik ja andmete kogumise viisid.

Sotsioloogiaprofessor Mikko Lagerspetz kirjutab (2017), et uurimisstrateegia üle otsustamisel peab analüütik pöörama tähelepanu sellele, et tema valitud uurimisviis “suudaks anda uurimisprobleemile vastuseid ja samas suunaks uurija pingutusi suunas, kust eesmärkidele vastavat empiirilist materjali oleks võimalik ökonoomselt leida⁵⁰” (Lagerspetz, 2017: 79). Tuletame korraks meelde, et käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleem puudutab sarnasusi ja erinevusi sekulaarse ja religioosse võimu poolt perioodil 2014-2024⁵¹ Ukraina kohta loodud narratiivide vahel, samuti nende arengut ajalises lõikes. Püstitatud uurimisprobleemist lähtuvalt formuleeriti uurimisküsimused. Võttes arvesse eespool esitatut leiab autor, et parim viis püstitatud uurimisküsimustele koherentset vastust anda ning järgnevalt uurimisprobleemi lahendada on läbi kvalitatiivse tekstianalüüsi läbiviimise, mis käesoleva bakalaureusetöö raames võtab narratiivanalüüsi vormi (Robertson, 2017: 127-140). Kvalitatiivne meetod sobib antud uurimistöö kontekstis materjali analüüsamiseks paremini kui kvantitatiivne, kuna võimaldab “käsitleda uuritavat teksti tervikuna”, pöörates sealjuures tähelepanu ka latentsele (s.o varjatud) sisule (Lagerspetz, 2017: 201).

Olles otsustanud kvalitatiivse tekstianalüüsi kasuks, peab uurija järgmise sammuna hakkama moodustama analüüsitava tekstide valimit, millele tuleb läheneda eesmärgipäraselt, võttes arvesse nii uurimisküsimuste iseloomu kui ka “ökonoomsuse” põhimõtet (ibid: 79). Seega valimisse ei satu kõik analüüsitava perioodil peetud kõned, vaid tekstmaterjal selekteeritakse otstarbekuse printsibiist lähtuvalt (Robertson, 2017: 127-128). Tuginedes ühelt poolt Miskimmoni jt tõekspidamisele, mille kohaselt “toimijad on keskse tähtsusega narratiivide struktuuri jaoks” (Miskimmon et al, 2013: 7) ning teiselt poolt Götzi ja Stauni tõdemusele diskursiivsete väljundite ja narratiivide kohta, mis “peavad olema jagatud riigi poliitiliste liidrite ja eliitide poolt” (Götz ja Staun, 2017: 482) otsustas autor keskenduda käesoleva uurimistöö raames president Vladimir Putini läkitustes Vene Föderaalassambleele⁵²

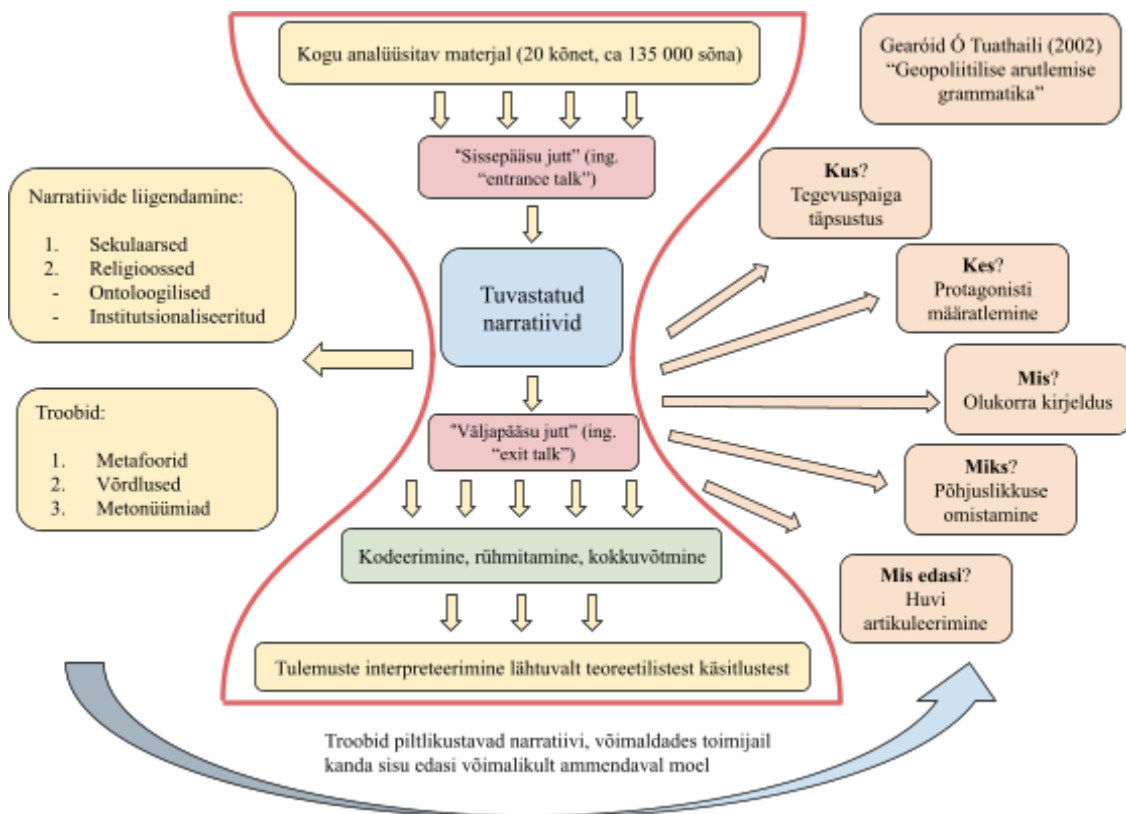
ning patriarh Kirilli jõuluintervjuudes sisalduvate narratiivide analüüsimisele lähtuvalt eespool kirjeldatud Gearoid Ó Tuathaili (2002: 609) raamistikust.

Valitud kõned sobivad hästi püstitatud uurimisprobleemi lahendamiseks ja seda mitmel põhjusel. Esiteks, tegemist on iga-aastaste kõnedega, mis peavad ilmuma regulaarselt enam-vähem samal ajal³, mis võimaldab mitte ainult sünkroonse (ehk samal ajal esineva), vaid samuti ka diakroonse uurimuse läbiviimist eesmärgiga “tuvastada muutusi ajas” (Lagerspetz, 2017: 81). Teiseks, tegemist on kõnedega, mis sümboliseerivad aastat ja on seega üldistava, kokkuvõtva iseloomuga, mis materjali analüüsimise vaatevinklist tähendab, et nendes kõnedes peab sisalduma kõige olulisem informatsioon, mis puudutab selle perioodi jooksul juhtunud sündmusi. Eespool kirjeldatud valimi koostamise loogikat silmas pidades moodustas autor komplekti 20 kõnest⁴, mis absoluutarvudes annab ca 135 000 sõna (vt kasutatud kõnede nimekiri). Kõik transkriptsioonid (patriarh Kirilli intervjuude puhul) ning kõnede tekstide originaalid on kättesaadavad vene keeles Moskva Patriarhaadi (<http://www.patriarchia.ru>) ning Venemaa Presidendi (<http://kremlin.ru>) kodulehtedel. Pärast tekstifailide kopeerimist ning ühise materjali koostamise transformeeritakse esialgne dokument TXT-formaati eesmärgiga kasutada seda kvalitatiivse tekstianalüüsi läbiviimiseks mõeldud tarkvaras, milleks käesoleva uurimistöo raames kasutatakse QCAMap programmi.

2.2. Andmete analüüsi põhimõtted, analüüsimeetodi tugevused ja nõrkused ning sellest tulenevad piirangud

Peale valimi koostamise ning saadud tekstifaili allalaadimise QCAMap'i programmi saab minna järgmise sammu juurde, milleks on kvalitatiivne tekstianalüüs ise, mis Lagerspetzi sõnul tähendab, et “teksti sisu ja selle loomisel kasutatud arutlusviisid tehakse nähtavaks ja tihendatakse (kondenseeritakse) ning mõlemad seotakse uurimisprobleemi seisukohast tähtsate mõistetega” (Lagerspetz, 2017: 202). Materjali analüüsimisel kasutatakse empiiriapõhist meetodit, mis koosneb kolmest peamisest faasist, vastavalt kodeerimisest (mis kujutab endast tähendust kandvate tekstiosade - sõnade, fraaside või lausete - markeerimist), rühmitamisest (ehk saadud kategooriate ühendamise suurematesse kategooriatesse tähenduslike “sugulussidemete” alusel) ning lõpuks kokkuvõtmisest (ibid: 205). Empiiriapõhise lähenemise rakendamine on antud uurimistöo raames õigustatud tänu materjali suurele mahule ja kompleksusele, mis ei võimalda kohe analüüsi alguses selgete kategooriate konstrueerimist, mistõttu loogiline on lähtuda analüüsitava materjalist ja selle iseärasustest endist, vaadates, mis olulist informatsiooni saab sealt leida.

Kategoriseerimise protsessi juures lähtutakse mitmest eeldusest. Esiteks, uue kategooria loomise aluseks on selgelt eristuva semantikaga tekstiühiku tuvastamine analüüsitavas materjalis. Teiseks, kategoriseerimise käigus eristatakse sekulaarsed ja religioossed narratiivid, kusjuures religioosseid narratiive jaotatakse omakorda kaheks - implitsiitseteks (ontoloogilisteks) ning eksplitsiitseteks (institutsionaliseeritud). Lõpuks analüüsitakse tuvastatud kategooriate sobivust Ó Tuathaili (2002) “geopoliitilise arutlemise grammatika” reeglitega (vt lisaks Joonis 1). Narratiivide tuvastamisel lähtutakse Alexa Robertsoni tõekspidamisest, mille kohaselt narratiivi “juhatab sisse” niinimetatud “sissepääsu jutt” (ing. “entrance talk”) ning seda lõpetab omakorda “väljapääsu jutt” (ing. “exit talk”), mida saab tekstimaterjali juures empiirilisel tuvastada (Robertson, 2017: 129).

Joonis 1. Narratiivianalüüsi meetodi rakendamine tekstimaterjali uurimiseks. *Joonis on autori oma.*

Kavandatava analüüsi eeliseks on Lagerspetzi sõnul selle avatus, mida saavutatakse tänu empiiripõhise lähenemise rakendamise ning see, et “kõik tõlgendused on analüüsitud materjaliga otseselt seotud” (Lagerspetz, 2017: 208). Suurimaks puudujäägiks võib aga pidada asjaolu, et teostades analüüsi, võivad uurija tausta teadmised ja kogemused mõjutada tema nägemust ja seega analüüsi tulemusi (Robertson, 2017: 140-141). Siit tulenevad ka saadud analüüsitulemuste usaldusväärsuse ja objektiivsuse piirangud.

3. TULEMUSTE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis tuuakse välja tekstianalüüsi peamised tulemused, esitatakse sekulaarsete ja religioossete narratiivide põhielemendid, võrreldakse neid omavahel eesmärgiga tuvastada sarnasusi ja erinevusi. Samuti analüüsitakse narratiivide arengut ajalises perspektiivis.

3.1. Sekulaarsed ja religioossed narratiivid Ukraina kohta perioodil 2014-2024

Analüüsitav periood algab aastaga 2014, millal toimusid Ukraina Valitsuse vahetusele viinud nõndanimetatud “Euromaidani” (ukr. “Євромайдан”) protestiaktsioonid, millele järgnesid arengud välispoliitilises keskkonnas, nimelt Krimmi annekteerimine Venemaa poolt ning sõjalise vastasseisu algus Kagu-Ukrainas (Loik, 2022) - sündmused, mis leidsid kajastuse mõlema toimija (nii president Putini kui ka patriarh Kirilli) sõnumites. Patriarh Kirillil on esimesena õnnestunud luua terviklikku narratiivi⁵⁵, kirjeldamaks Ukrainas aset leidnud sündmusi. Määratledes toimumiskohta (“kus?” küsimus Ó Tuathaili paradigmas), ütles Kirill, et Ukraina on tema jaoks “lähedane riik”, kus elab “talle lähedane rahvas”, mis on ühtlasi ka “tema rahvas ja tema kogudus” (Kirill, 2014). Seega nõustus Kirill saatejuhi sõnadega, mille kohaselt tegemist on “meie Õigeuskliku maailmaga, mis on palju suurem, kui vaid üks riik, isegi kui see on suurim riik maailmas” (ibid). Tsiteeritud lauses peitub ühtlasi vastus “kes?” küsimusele - tegemist on patriarhile lähedase rahva ja tema kogudusega, ehk tähelepanu on pööratud Kirilli *isiklikule* seosele Ukrainaga, ja seda ennekõike läbi institutsionaalsete sidemete kanoonilise Kiriku [MP UÕK - *a.k.*] ja Vene Õigeusu Kiriku vahel. Ka sündmuste kirjeldus (ehk “mis?” küsimus) leiab kajastust Kirilli narratiivis: tema sõnul “see, mida me praegu näeme, on revolutsiooniline olukord” (ibid), mida nimetati “kirgede vabastamiseks”, ning millel on patriarhi arvates potentsiaalselt selgelt negatiivsed mõjud. Nimelt ütles Kirill, et “eksisteerib [ühise] rahva lõhkumise” ning “tsiviilvastasseisu uue keerde oht” (ibid).

Kuigi Kirill ei süvenenud eriti konflikti põhjustesse (“miks?” küsimus), leidis ta siiski, et “[revolutsioonide] peamine eesmärk on tavaliselt eliitide vahetus” (ibid), tõmmates seega piiri “eliitide” ja “tavainimeste” vahel⁵⁶, kelle “sisemist energiat kasutatakse konkreetsete ülesannete lahendamiseks⁵⁷” (ibid). Huvitav on tema vastus küsimusele “mis edasi?”: leides, et “Kirik ei tohi pöörduda [rahva poole] poliitiliste programmidega” ning et olukorras, kus “vaimulikud lähevad barrikaadidele ning ässitavad (vn. “подзуживают”) inimesi” ei saa olla juttugi Kiriku sõnumist, järeldas patriarh, et ainus mõeldav lahendus on rahu otsimine, mida ta illustreeris Piiblist pärit tsitaadiga “rahu ma jätan teile, oma rahu ma annan teile” (ibid).

President Vladimir Putini 2014.a läkitus oli suures osas pühendunud Krimmis toimunud “referendumile”, kus “poolsaare elanikud selgelt väljendasid oma soovi liituda Venemaaga” (Putin, 2014), millele järgnes regiooni annekteerimine⁵⁸, mida Putin nimetas hoopis “Krimmi ja Sevastopoli ajalooliseks taasühinemiseks Venemaaga” (ibid). Krimmi olulisusest rääkides leidis Putin, et “just siin asub mitmenäolise, kuid monoliitse vene rahva kujunemise allikas” ja seda ennekõike tänu asjaolule, et “just siin, vanas Hersonesoses (...), võttis vastu ristimise vürst Vladimir ning seejärel ristis kogu Vana-Vene” (ibid). See osa Vladimir Putini läkitusest, mis oli pühendatud Ukrainas aset leidnud sündmustele, rääkis peamiselt toimunud revolutsioonist, kusjuures kasutatud oli peaaegu eranditult kriitiline retoorika. Nõnda näiteks nimetas ta protestiaktsioone ja valitsusevahetust Ukrainas “riigipöördeks, riigivõimu jõuliseks haardeks” (ibid), mis annab vastust “*mis?*” küsimusele. Siiski, president Putini sõnumit ei saa nimetada veel terviklikuks narratiiviks: näiteks ei määratlenud ta Ukraina asukohta, nentides üksnes, et tegemist on “SRÜ [Sõltumatute Riikide Ühendus - *a.k.*] vabakaubandustsooni liikmega”, osutades tähelepanu Ukraina ja Euroopa Liidu vahelise assotsiatsioonilepingu ohtlikkusele Venemaa strateegilistele majanduslikele huvidele ning iseloomustades läbirääkimiste protsessi peatamist⁵⁹ kui konflikti peapõhjust. Mis Putinil õnnestus, oli toimijate konstrueerimine: ta iseloomustas Ukraina rahvast kui “vennasrahvast”, kes “annab veel tulevikus nendele sündmustele [s.o “Euromaidanile” - *a.k.*] oma hinnangu” (ibid). Tema vastus “*mis edasi?*” küsimusele oli kindla majandusliku alatooniga: president Putini sõnul “täna ei ole vaja mängida poliitikat (vn “политиканствовать”), anda häälekaid, tühjasid lubadusi, vaid osutada abi Ukraina majandusele” (ibid). Seega Putini narratiiv sisaldas kombinatsiooni majanduslikust ja sotsiaal-kultuurilisest diskursustest, mis pigem räägib kompleksse, tervikliku narratiivi puudumisest.

Patriarh Kirilli 2015.aasta intervjuu oli palju metafoorilisem kui eelmisel aastal: olles valinud oma sõnumi leitmotiiviks rangeid katsumusi, mille aluseks on küll “inimeste moraalse heaolu puudumine,” kuid mis omavad siiski puhastavat, katarsislikku mõju, leidis patriarh, et ainus viis, kuidas keeruliste aegadega hakkama saada, on apostel Pauluse järgi “vöötada ennast tõega, panna selga õiguse soomusrüüd ja olla valmis minna kuulutama rõõmusõnumit rahust⁶⁰” (Kirill, 2015). Taoline lause sisaldab selgelt rahu kui kõrgeima väärtuse teesi, mis on üleüldiselt üks statistiliselt sagedasemaid kategooriad Kirilli intervjuudes⁶¹. Rääkides Ukrainast, jätkas ta president Putini poolt artikuleeritud “vennasrahva” temaatikat⁶² öeldes, et “see, mis toimub praegu vennalikus, minu südamele lähedases Ukrainas, on rahva reaalne jagunemine” (ibid), kombineerides selles lauses nii asukoha määratlemist kui ka olukorra

kirjeldust. Sarnases võtmes ta kirjeldas Ukrainas toimunud sündmusi veel ühes kohas, nimetades neid “sisetülks (vn. “междоусобная брань”), huvide konfliktiks” (ibid). Oluline on pöörata tähelepanu sellele, et rääkides “rahva jagunemisest” pidi patriarh Kirill *a priori* eeldama, et enne taolise protsessi algust oli tegemist “ühisrahvaga”, kusjuures väidetava “ühtsuse” allikaks nimetas ta õigeusu, mis oli “feodaalse Vana-Vene kõrgeim väärtus” (ibid). Samas Kirill andis mõnevõrra kahetise vastuse “*mis edasi?*” küsimusele: ühelt poolt leidis ta, et “selleks, et rahu hakkaks valitsema Ukrainas, tuleb võtta arvesse erinevaid vaatekohti, tuleb leida viise, kuidas harmoniseerida [erinevaid] huvisid - see tähendab, tõesti realiseerida demokraatlikku printsiipi” (ibid), kuid teiselt poolt rõhutas ta vajalikkust otsida lepitust selle alusel, “mis positiivset oli [Ukraina ja Venemaa ühises] ajaloos⁶³” (ibid). Tuleb tunnistada, et patriarh ei andnud ammutava vastuse “*miks?*” küsimusele, ehk teisisõnu, ei hakanud arutlema konflikti põhjuste üle, märkades üksnes põgusalt, et taolist põhjust võib otsida demokraatia kontseptsiooni vales interpreteerimises: “kui võitluses demokraatia pärast üks inimgrupp jätab teist inimgruppi ilma mingisuguste õigusteta, kui üks historiosofia, üks poliitiline doktriin kasutab jõudu tunnistamaks oma õigsust - see ei ole enam demokraatia” (ibid).

Seevastu president Putini 2015.aasta läkitus ei maininud Ukrainat ühtegi korda, tema läkituse välispoliitiline osa oli peaaegu eranditult pühendatud Süürias toimunud terrorismivastasele operatsioonile, mida ta iseloomustas kui “võitlust vabaduse, tõe ja õigluse eest. Inimeste elude ja kogu tsivilisatsiooni tuleviku eest” (Putin, 2015). Ukrainaga (kaudselt) seotud sõnum sisaldus läkituse viimases osas, kus Putin mainis Krimmis 2014.aastal toimunud sündmusi, nimetades neid uuesti “Krimmi ja Sevastopoli taasühinemiseks Venemaaga” (ibid), jätkates seega eelmise aasta läkituse retoorikat. Võttes neid sündmusi kokku järeldas ta, et “Venemaa näitas ennast tugeva, iseseisva riigina tuhandeaastase ajaloo ja suurte traditsioonidega, rahvusena, mis on konsolideeritud ühiste väärtuste ja ühiste eesmärkide alusel” (ibid).

Patriarh Kirilli 2016.aasta retoorika oli samuti paljuski “inspireeritud” Süürias toimunud terrorismivastasest operatsioonist, mida ta iseloomustas kui “kaitsesõda - isegi mitte niivõrd sõda, kui täpsed mõjutused” (Kirill, 2016). Arutledes Süüria sündmuste üle ühelt poolt ning viidates Piiblile⁶⁴ ja Aurelius Augustinuse filosoofiale teiselt poolt, formuleeris ta esimest korda õiglase sõja kontseptsiooni⁶⁵. Patriarh ei saanud mööda ka Ukrainast, mille kohta ütles, et “Ukraina on sama, mis Venemaa” (ibid), määratledes selle positsiooni. Rääkides toimijatest leidis Kirill, et “seal on minu rahvas, Kirik, mida Jumal on õnnistanud mind sel ajaloolisel perioodil juhtima” (ibid), mis klapib kokku tema 2014.a intervjuu retoorikaga. Samas on näha Ukrainas toimunud sündmuste intensiivistumist Kirilli silmis: 2016.aastal pööras ta erilist

tähelepanu [Moskva Patriarhaadi] Ukraina Õigeusu Kiriku ning “skismaatikute, kes ei kuulu Kanoonilisse Kirikku⁶⁶” vastasseisule, mis kohati leidis vägivaldse väljenduse. Patriarhi sõnul “me oleme hirmutavate sündmuste - kirikute haaramiste - pealtnägijad (...). Kohus astub üles meie Kiriku usklike õiguste poolt, aga mingisugused võimud ei kaitse neid õigusi” (ibid). Ta jätkas oma sõnumit, vastates “*miks?*” küsimusele, mille osas leidis, et “kogu see võitlus käib, muuhulgas, ühtse (vn. “соборная”) Ukraina eest, tema ühtsuse säilitamise eest⁶⁷” (ibid). Ühtsuse temaatikaga oli seotud ka tema visioon sammudest, mida tuleb ette võtta konflikti lahendamiseks tulevikus: Kirilli sõnul “tuleb koondada inimesi (...), tuleb pingutada selle nimel, et igaüks tunneks ennast hästi, tuleb vaigistada liigselt särtsakaid - neid, kes püüavad olukorda tasakaalust välja viia (vn. “раскачивать лодку”), tuleb anda ka teistele võimalust ennast näidata” (ibid). Taolise funktsiooni pani Kirill MP UÕK’i õlgadele: “mul on täna vaid üks lootus, et eksisteerib Ukraina Õigeusu Kirik, Kirik-pihiema (vn. “Церковь-исповедница”), mis reaalselt koondab täna inimesi koos” (ibid).

President Putini 2016.aasta läkitus seevastu ei sisaldanud ühtegi viidet Ukrainale, selle asemel keskendus ta mitmepolaarse rahvusvahelise süsteemi kaitsmise vajadusele öeldes, et “meil on hea meel pidada heatahtlikku, võrdõiguslikku dialoogi, kindlustada õigluse ja vastastiku lugupidamise printsiipe rahvusvahelistes suhetes⁶⁸” (Putin, 2016). Samas ka tema retoorika intensiivistus võrreldes 2014.aastaga: nõnda näiteks rõhutas Putin, et Venemaa “ei lase ahendada oma huvisid (...). Me tahame ja hakkamegi käsutama oma saatust iseseisvalt, ehitama olevikku ja tulevikku ilma teiste näpunäidete ja soovimatute nõudeta” (ibid).

2017.aastal president Putin ei pidanud kõnet, mistõttu analüüsida saab üksnes patriarh Kirilli sõnumit, mis oli suures osas fokuseeritud Lääne riikidel, kus väidetavalt leidis aset “jäik dekristianiseerumine”, mille juured ulatuvad tema sõnul minevikku, Valgustusajastusse, mil “hakati elimineerima inimelust Jumalat, hakati organiseerima inimelu eranditult ratsionaalsetel alustel⁶⁹” (Kirill, 2017). Kommenteerides olukorda Ukrainas, alustas Kirill toimijate karakteriseerimisega leides, et “[lõppude lõpuks] jäävad ukaina ja suurvene (vn. “великорусский”) rahvad. Me oleme alati olnud koos, oleme olnud üks rahvas, kuid hiljem see rahvas läks laiali eri korterite kaupa” (ibid). Patriarh kasutas seega kortermaja metafoori tähistamiseks Ukraina ja Venemaa vahelisi suhteid; taolises metafooris sisaldub ka tema vastus “*kus?*” küsimusele: tegemist on sama maja erinevate korteritega, kusjuures “maja” metafoori taga on ühtse kultuurilis-religioosse ruumi kuju: “(...) me jääme inimesteks, keda koondab kokku ühine usk, ühine ajalugu ja ühised väärtused” (ibid).

Samas Kirilli arusaam Ukrainas aset leidnud sündmustest arenes kvalitatiivselt eelmise aasta sõnumiga võrreldes edasi, ehk teisisõnu jätkus narratiivi intensiivistumine: 2017.aastal leidis patriarh, et “reaalselt käib kodusõda, tsiviilkonfrontatsioon, riik on jagatud” (ibid). Ehkki ta loobus arutlemast detailsemalt “kodusõja” põhjuste üle, leidis Kirill siiski, et “eksisteerivad tsiviil-lahknevused, millel on ajaloolised, religioossed, kultuurilised põhjused (...)” (ibid). Põhimõtteliselt samaks jäi siiski tema vastus “*mis edasi?*” küsimusele, mille osas Kirill uuesti meenutas lepituse otsimise vajadust, rõhutades MP UÕK’i rolli taolises protsessis: “(...) kui algab rahvuslik lepitus, siis just tänu sellele, et [Moskva Patriarhaadi] Ukraina Õigeusu Kirik võttis vastu sellise positsiooni, mille ta võttis” (ibid). Tähelepanuväärne on selles kontekstis ka tema hoiatus riikide- ja/või rahvastevahelise vaenuliku vastastikuse suhtumise juurutamise eest: Kirilli sõnul “on väga oluline, et protestitunne ei muutuks vaenutundeks (...), et meie rahva seas ei tekiks negatiivset, vaenulikku suhtumist Ukrainasse” (ibid).

2018.aasta intervjuus jäi ta “vennatapusõja” temaatika juurde, nõustudes saatejuhi sõnadega, mille kohaselt “kodusõjal, mis käib täna Ukrainas, tapetakse iga päev” (Kirill, 2018). Samas peame tunnustama, et Kirillil ei õnnestunud konstrueerida terviklikku narratiivi - puudusid nii geograafilise asukoha täpsustamine, toimijate defineerimine kui ka põhjuste üle arutlemine. Ka tema vastus “*mis edasi?*” küsimusele oli palju tagasihoidlikum, keskendudes peamiselt palvetamise olulisusele, millel on tema sõnul siiski väga suur metafüüsiline mõju^o. Taaskord kinnitas Kirill oma veendumust MP UÕK’i esmatähtsusest konflikti ületamisel, rõhutades oma positiivset suhtumist Kiriku eraldumisse riigist ning jaatades vajadust Kiriku iseseisvuse järele öeldes, et Kirik “ei tohi teenida teatud gruppide, erakondade või Ukraina geograafiliste piirkondade poliitilisi huvisid. Tema ülesanne on edastada seda sõnumit, mis on võimeline muuta inimeste meelsust ja südameid ning muuhulgas aidata lepitamisele kaasa” (ibid).

President Vladimir Putin seevastu ei pidanud vajalikuks mainida Ukrainat oma 2018.aasta läkituses¹, mille välispoliitiline osa oli pühendatud enamasti uute relvasüsteemidele demonstreerimisele. Samas ka siin võib näha teatud mõttes retoorika intensiivistumist (kui mitte öelda “radikaliseerumist”): aina rohkem oli kasutusel Venemaale kui “suurriigile” viitavaid lauseid, samuti kõlasid süüdistused USA silmakirjalikkuse kohta². Lõpuks registreeriti esimest korda analüüsitavas materjalis NATO laienemise temaatikat (vt Lisa 3.2).

Patriarh Kirill keskendus oma 2019.aasta intervjuus autokefaalse Ukraina Õigeusu Kiriku institutsionaliseerimisele tänu oikumeenilise patriarhi Bartholomeose³ poolt antud tomisele, mis annab alust rääkida internarratiivsusest, ehk kirikulõhe narratiivi konstrueerimisest

suurema Ukraina-teemalise narratiivi sees (Kirill, 2019). Iseloomustades toimijaid pööras Kirill tähelepanu 2018.aasta detsembris toimunud Ukraina Õigeusu kirikute ühendkogule, millest tema sõnul võtsid osa “nukujuhid”, kelle arust “pidi taoline “kogu” kõiki ühendama ning andma tervele Ukrainale ühist Õigeusu Kirikut” (ibid). Terminit “nukujuhid” kasutades näitas Kirill selgelt, et tema arvates autokefalse Kiriku loomine territooriumil, mida Moskva Patriarhaat arvab olevat oma “kanooniline territoorium” (“kus?” küsimus), on väliste jõudude “pretsedenditu” sekkumine Kiriku siseasjadesse, mida ta nimetas “poliitiliseks tellimuseks” (ibid). Tähelepanuväärne on ka patriarhi arusaam toimunud sündmustes endist: Kirilli sõnul “juhtus see, et ühinesid kaks skismaatilist grupeeringut, aga [Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik jäi iseendaks, nagu ta oligi - õndsalikuks vaimseks organismiks” (ibid). Nende sündmuste põhjuseks on tema sõnul eespool tsiteeritud “riigivõimu pretsedenditu sekkumine” (ibid), mida ta leidis vajalikuks piltlikustada järgmise kommentaariga: “me näeme Ukraina presidenti, kes juhib kirikute “üldkogu”, kes ise määrab, kes peab olema kohaliku Kiriku eesotsas, kes jõhkralt sekkub Kiriku siseasjadesse, ega häbene teha seda avalikult, nõnda et kogu see asi muutub absurditeatriks” (ibid). Sellegipoolest järeldas Kirill, et “tulevik on kahtlemata hea” kuna “[Moskva Patriarhaadi] Ukraina Õigeusu Kirik on valguse poolel, Jumaliku tõe poolel” samas kui “kõik need, kes seisavad tema vastu, on pimeduse poolel” (ibid). Samas ei hakanud ta arutlema edasiste vajalike sammude üle, jäädes valguse ja pimeduse metafoori juurde, kus valgus tähistab õiglust ja tõe ning pimedus - vale ja kurjust. Vladimir Putin ei arutanud 2019.aastal Ukraina (religioosse) konflikti teemal, tema läkituse välispoliitiline osa keskendus peamiselt lääneriikide (eeskätt - USA) “silmakirjalikkusele” (Putin, 2019), mis meenutab 2018.aasta läkituse sõnumist saadik tuntud retoorikat⁷⁵.

Kirilli 2020.aasta intervjuu oli oma temaatika ja üldise iseloomu poolest teatud mõttes “inspireeritud” 2019.aastal kõlanud sõnumist, kus põhiorhk pandi väidetavalt ebaseaduslikule UÕK’i kerkimisele. Ka nüüd alustas patriarh Ukrainas aset leidnud sündmuste defineerimist tõsiasjaga, et “Õigeusu Kirik on sattunud välisjõudude pretsedenditu sekkumise oludesse” ning lisades hiljem, et “kõik see on seotud teatud sündmustega Ukrainas, (...) katsetega lokaliseerida ja viia Õigeusklike Kirikute perre skismaatilised rühmitused Ukrainas” (Kirill, 2020). Samas Kirilli sõnumit saab pidada kahetiseks: ühelt poolt rääkis ta “kirikulõhest” ja “välisjõudude mittelegitiimsest sekkumisest” Kiriku siseasjadesse, teiselt poolt aga suutis tuvastada ka positiivset dünaamikat, millele panid aluse 2019.a presidendivalimised ja neile järgnenud võimuvahetus Ukrainas⁷⁶, mille kohta ütles saatejuht, et “peale presidendivalimiste avalik, peaaegu ametlik kanoonilise Vene Õigeusu Kiriku tagakiusamine, mida me nägime

Ukrainas, on justkui lõppenud” (ibid). Kirjeldades toimijaid tõmbas Kirill selge piirjoone Ukraina juhtkonna ja “rahva” vahel rõhutades, et “härra [Petro] Porošenko hävitav kaotus [presidendivalimistel], kes ta on teadaolevalt sõitnud Ukrainas koos Konstantinoopoli tomosega ringi, soovides tagada endale [valijate] toetust, näitab, et ukraina õigeusklik rahvas ei võtnud riigi sekkumist Kiriku asjadesse (...) omaks” (ibid). Seega tegemist on kahe erineva toimijate rühmaga: ühelt poolt on Ukraina poliitiline eliit ja selle taga seisvad välisjõud ning teiselt poolt “ukraina õigeusklik rahvas”, keda taolisele eliidile vastandatakse. Kuigi Kirill ei määratlenud täpselt Ukraina geograafilist positsiooni, saab kontekstist selgeks, et ta mõistab seda “Õigeusu maailma” osana, mida defineeritakse läbi selle elanike religioosse kuuluvuse. Eespool tsiteeritud lauses peituvad osaliselt ka vastused “*mis?*” ja “*miks?*” küsimustele. Ühelt poolt toimus president Petro Porošenko poliitika kõrvaleheitmine, mida Kirilli sõnul iseloomustab see asjaolu, et “rahvas ei võtnud omaks ei teda, ega tema vaateid kirikusuhete reguleerimisele” (ibid). Teiselt poolt aga sisaldas patriarhi narratiiv ka teatud arutlustaolise asjade käigu põhjuste üle, mille ta väljendas järgmises lõigus: “see näitab õigeusklike ukrainlaste tarkust, nende suutlikkust jääda iseendaks, seista välissurve vastu”⁷⁷ (ibid). Siinkohal tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et Kirilli visioon tulevikust oli 2020.aastal märksa positiivsem, võrreldes eelmise analüüsitud perioodiga: esimest korda koodiraamatus ilmub kategooria “Ukraina positiivne agenda” (vt Lisa 4). Tema enda sõnu tsiteerides: “tõepoolest, härra [Volodõmõr] Zelenskõi tulekuga paljud asjad on muutumas positiivses suunas” ning “järgjärgult olukord Ukrainas muutub paremaks” (ibid). Samas pööras Kirill vaatajate tähelepanu ka potentsiaalsele ohule, nimelt tema arvates “lepitamatuks jääb terve rea natsionalistlikult orienteeritud organisatsioonide suhtumine Õigeusu Kirikusse” (ibid). Vladimir Putini 2020.aasta läkitus oli tagasihoidlikum võrreldes eelmiste aastatega: Ukrainat ta ei maininud, kuid puudus ka tema viimastele läkitustele omane lääneriikide süüdistamine kahekeelsuses ja Venemaa rahvuslike huvidega mitteametlikust vestamisest⁷⁸. Samas mainiti Venemaa rahumeelsust: “me ei ähvarda kedagi ega püüa oma tahet teistele peale suruda” (Putin, 2020).

2021.aastat saab aga pidada analüütilises võtmes eriliseks, kuna president Putin esimest korda 2015.aastast saadik pööras oma läkituses tähelepanu Ukrainale. Alustame aga patriarh Kirilli sõnumiga, mis sisaldas tegelikult kahte narratiivi, mis mõlemad on teatud määral seotud olukorraga Ukrainas. Esiteks, Kirill rääkis olukorrast Valgevenes⁷⁹, mis samuti kujutab endast “VÕK’i pastorliku vastutuse territooriumi” (Kirill, 2021), kuid tegi seda Ukrainas 2014.a toimunud sündmuste prisma läbi. Karakteriseerides Valgevenes toimunud sündmusi nõustus ta saatejuhi sõnadega, mille kohaselt “seal on mõnest ajast alates näha teatud pingelisust

võimude ja ühiskonna ühe osa vahel (...)” (ibid), lisades hiljem, et “võimude poolt olid õigustamata vägivalda [kasutamise] juhtumid, aga ka protestijate poolt olid radikalismi avaldumise näited” (ibid). Oluline on siinjuures see, et Kirill kasutas Ukraina sündmusi illustreerimaks Valgevenes aset leidnud proteste, nimelt tema sõnul “me oleme pealtnägijad sellele, mis toimus Ukrainas - sõna “maidan” on tänaseks muutunud üldnimeks. On absoluutselt selge, et Ukraina kogemus pidi õpetama meid kõike, et muutused ühiskonnas peaksid toimuma nõnda, et nendega ei kaasneks sisepinge kasv ühiskonnas, ega inimestevaheliste suhete radikaliseerumine” (ibid). Teisisõnu, Kirill kaudselt reflekteeris Ukraina “Euromaidani” sündmuste üle, mis tema meelest kujutasid endast kasvanud sisepinge ja radikaliseerunud inimestevaheliste suhete ajal toimunud vastasseisu, kus osapoolteks olid riigivõimud ja protesteerijad, kes kõik kasutasid (mittelegitiimset) vägivalda. Teine narratiiv puudutab aga oikumeenilist patriarhi Bartholomeost, kes andis UÕK’le selle autokefaalset staatust kinnitava tomose - aktsioon, mida Kirill iseloomustas kui süütegu: “Phanar^{so} ei teinud viga, vaid teostas kuritegu, ma ütlen seda kibedalt” (ibid). Toodud tsitaadis peituvad vastused “kes?” ja “kus?” küsimustele: tegemist on Konstantinoopoli patriarhiga, keda maskeeriti geograafilise toponüümi (“Phanar”) taga, mis ühtlasi määrab ära tegevuspaika. Patriarhi narratiiv sisaldas ka sündmuste kirjeldust - Kirilli arvates tegemist on kuriteoga, mida saab klassifitseerida kui pühadusetootust, mille eest sai Bartholomeos jumaliku karistuse: “ta viis skismaatikuid Kiievi pühamusse, Kiievi Sofiasse [Püha Sofia peakirikusse - *a.k.*] ja kaotas Konstantinoopoli Sofiat [Hagia Sophia kirikut - *a.k.*] - see sai mošeeks (...). Oleks keeruline kujutada endale selgemaid tagajärke, mis tulenevad Jumala tahtest (...). Patt oli liiga suur” (ibid). Arutledes nende sündmuste põhjuste üle leidis Kirill, et tegemist on välismõjudega: “võõraste mõtete ja võõraste sõnade järgi tegi Konstantinoopoli patriarh seda, mida ta tegi (...)” olles “ühe suurriigiga seotud mõjuvõimsa poliitilise jõu surve all” (ibid). Ühtlasi järeldas ta, et eesmärk oli “käristada Venemaad õigeusklikest vendadest ja õdedest”, sest “Õigeusk mängis ja mängib edasi väidetavalt liiga suurt rolli kultuurilise, spirituaalse ühtsuse kujundamises” (ibid). Arutledes edasiste võimalike arengute üle järeldas patriarh lühidalt, et “taolised katsumused tulevad ka edaspidi” (ibid).

Ka president Putin pööras oma 2021.aasta läkituses tähelepanu Ukrainale. Ta tegi seda läbi Valgevenes toimunud protestiaktsioonide prisma, millele lisandusid süüdistused lääneriikide suhtes nende silmakirjalikkuse eest. Tuues paralleele kahe presidendi - Valgevene Aljaksandr Lukašenka ja Ukraina Viktor Janukovõtši - vahel, kes mõlemad seisid oma ajal võimu kaotamise piiril, järeldas ta, et “saab kuidas iganes suhtuda (...) Janukovõtšisse, keda peaaegu

tapeti ära ja tagandati võimult relvastatud riigipöörde abil” (Putin, 2021). Selles lauses peitub oluline info nii toimija kui ka sündmuse kohta (vastavalt president Viktor Janukovõtš ning “välisjõud”, kes püüdsid teda võimult tagandada). Taoliste aktsioonide taga on Putini arust Lääneriikide soov “jõhkra jõuga suruda oma tahtmist teiste peale” vaatamata kohalike elanike positsioonile: “keegi ei mõelnud Ukraina saatusest, kui teostati riigipööre selles riigis” (ibid). 2022.aastat saab aga pidada murranguliseks (niivõrd, kuivõrd ta tähistab täiemahulise sõja alguspunkti), mis ei kajastu siiski analüüsitavas materjalis¹. Uurimistöö perspektiivist on huvitav täheldada, et patriarh Kirill esimest korda 2014.aastast saadik ei maininud Ukrainat ei religiooses ega sekulaarses kontekstis. Selle asemel tuletas ta vaatajaskonnale² meelde, et “tuumarelvade omamine saab viia täna globaalsele tragöödiale” (Kirill, 2022), mistõttu “Kirik astub üles rahu ja õigluse eest”, sest “ei saa olla tõelist rahu ilma õigluseta” (ibid). Samas ei pidanud president Vladimir Putin 2022.aastal oma kõnet.

Patriarh Kirilli 2023.aasta intervjuu³ sisaldas kahte peamist narratiivi. Esiteks, tema sõnumi (teoloogiliseks) leitmotiiviks oli narratiiv võitlusest Kurjuse ja Hea vahel, mida kehastavad, vastavalt, degradeeruv Lääs⁴ ja õigeusklik Venemaa, kellel on “absoluutselt eriline roll”, kuna Venemaa “saab spirituaalselt tugevaks üksuseks, ja mida suurem on see negatiivne koorem, mida meile pannakse, seda tugevamaks me saame” (Kirill, 2023). Taolise võitluse põhjuseks on patriarhi sõnul “headuse ja kurjuse mõistete tähenduse ümbervahetamine”, mis väidetavalt leiab aset Lääne maailmas, kus “kuulutati absoluutseks heaks idee sellest, et väikelapsed saavad ise, oma äranägemise järgi kindlaks määrata, ehk muuta oma sugu. Ja siis neile kirjutatakse välja teatud hormoonid, mis võtavad neilt ära tulevikus võimaluse saada lapsi” (ibid). Kuna taoline protsess ei saa Kirilli sõnul olla iseenesest tagasipööratav, jääb ainsaks võimalikuks lahenduseks “miski”, mida ta defineeris kui “kataklüsmi” lisades, et “need võivad olla mis iganes kataklüsmid, mis vapustavad inimhõimust, mis tegelikult panevad inimest mõtlema paljudest asjadest” (ibid). Küsimus sellest, kas Vene kallaletungi Euroopa integratsiooni teekonda valinud Ukrainale saab lugeda “kataklüsmiks” või mitte, jääb paljuski retooriliseks, kuna Kirill ise väljendas veendumust, et “meie võitlus moraalsete põhimõtete eest, usu säilitamise eest - see on võitlus kogu inimkonna tuleviku eest, Maailma elu eest. Me võitleme Maailma elu eest. Me võitleme selle eest, et inimtsivilisatsioon jääs eluvõimeliseks” (ibid). Arutledes perspektiivide üle, kasutas ta essentsialistlikku, ja samas mõnevõrra apologetilist diskursust: “kas nii, või need, kes elavad selles õudses paradigmas, kus piir patu ja headuse vahel hääbub, viivad taolist süsteemi kõige kurvama lõpuni” (ibid).

Teine narratiiv, mida saab tuvastada Kirilli sõnumis, puudutab otsesemalt Ukrainat. Seda saab tinglikult jagada omakorda kaheks - ühelt poolt on religioosne ja teiselt - sekulaarne narratiiv, kusjuures need jagavad omavahel ühiseid struktuurseid elemente, mis annab alust rääkida internarratiivsusest. Alustame religioosse osaga, mille keskmes on tees “ühisest rahvast, kes tuli välja Kiievi ristimisvaagnast” (ibid). Patriarhi sõnul venelased ja ukrainlased on “ühine rahvas” ühise ajalooa, kus tähtsaimat rolli mängib Kiievi-Vene ristimine - sündmus, mis on tema silmis kahe etnilise kogukonna ühtsuse *conditio sine qua non*. Jätkates religiooset temaatikat järeldas Kirill ühes teises intervjuu osas, et “me oleme üks Kirik, üks rahvas, üks palvetav kogukond⁸⁵” (ibid). Ka sündmuste asukoha määras ta religioosetes termineis - tema sõnul Ukraina on “Püha maa”, mille pühadus tuleneb sakraalse kapitali positsioneerimisest⁸⁶: “Kiievi koobasklooster, Potšajivi suurklooster, kogu see munkluse traditsioon...” (ibid). Samas tuleb täheldada, et Ukrainas aset leidnud sündmuste artikuleerimine suuresti varieerub patriarhi sõnumis. Ühelt poolt seal, kus tegemist on selgelt religioosse diskursusega järeldab ta, et “Euroopa keskmes on vallandatud vastik Kiriku tagakiusamine”, mida saab võrrelda 20. sajandi keskpaiga sündmustega, kus “vaimulikke ähvardatakse, mõnikord ohustatakse nende tervist, elu” - olukord, mida Kirill nimetas “sügavaks spirituaalseks kriisiks” Ukrainas (ibid).

Teiselt poolt siis, kui mängus on sekulaarne diskursus, pöörab ta tähelepanu ennekõike poliitilisele kokkupõrkele: “me oleme sattunud suure vastasseisu eri pooltele, ilmselt kasvab raevukus, (...) kultiveeritakse vaen kogu Venemaaga seonduva suhtes” (ibid). Samas on huvitav märgata, et Kirilli arutlus eespool kirjeldatud sündmuste põhjuste üle toimub peaaegu eranditult sekulaarsetes termineis: tema meelest peamine probleem seisneb selles, et “Ukraina on teavitanud, et ta muudab oma poliitilise ning ajaloolise arengu vektorit ning et see uus vektor ei klapi kuidagi kokku Venemaa arengu vektoriga (...)” (ibid). Patriarhi sõnul “tänapäeval tehakse kõik selleks, et ukrainlaste silmis Venemaa tegelikult hakkaks vaenlaseks ning et vene rahvas, venelased (vn. “россияне”)⁸⁷ hakkaks teiseks rahvaks” (ibid). Eespool tsiteeritule lisandub veel välismõju, nimelt “kõik need üleskutsed demokratiseerida, muuta riiki läänelikuks, ajavad meeli segi neile, kes seostavad need üleskutsed inimeste materiaalse elu parandamisega” (ibid). Taoline teekond on Kirilli silmis patune, kuna “sel samal teel, nagu me teame, ootab ees soo vahetamise küsimus, religiooni kriitiline suhtumine ja palju muud, mis läheb Lääne ühiskonna dekrastianiseerumisega kaasa” (ibid). Kirill jätkas oma passaaži retoorilise küsimuse ja hoiatusega: “kas ukrainlased hakkavad leppima sugude vahetamisega, kogu selle moraalse relativismiga? Kui nad on valmis võtta seda kõike omaks, siis nad kaotavad oma identiteeti, oma ehedust” (ibid). Huvitav on täheldada, et kui olukorra

kirjeldus käis tal peamiselt sekulaarsetes terminites, siis tuleviku modelleerimine toimus vastupidi religioosse diskursi läbi. Esiteks, leidis Kirill, et “õigeusk [Ukrainas] jääb alles, kuid selleks on vaja teha ohvreid. Ja see ei ole inimeste vabatahtlik ohver, vaid see on lihtsalt õigeusklike inimeste reaktsioon väljakutsele, mis on nende ees” (ibid). Kuigi ta ei hakanud arutama detailsemalt nõutud ohvri iseloomu üle, leidis Kirill siiski, et “Kirik peab tegema kõik selleks, et mitte mingil juhul ei hakkaks venelased ja ukrainlased vaenlasteks” (ibid).

President Vladimir Putini 2023.a läkitus sisaldas 4 erinevat argumentatsiooniliini - eraldi lääneriikide, “Kiievi režiimi,” Donbassi ja Venemaa rollide kontseptualiseerimiseks “sõjalise erioperatsiooni” narratiivi raames, mida ta arvas “meie riigi [s.t Venemaa - *a.k.*] tuleviku määravate olulisimate ajalooliste sündmuste” sekka (Putin, 2023). Putin alustas oma kõnet “erioperatsiooni” eesmärkide sõnastamisega, mis tema meelest hõlmavad “inimeste kaitset meie ajaloolistel territooriumitel, meie riigi turvalisuse tagamist ning Ukrainas (...) tekkinud neonatsistlikust režiimist lähtuva ohu likvideerimist” (ibid). Tsiteeritud lauses sisaldub oluline informatsioon nii sündmuste endi (“inimeste kaitse, turvalisuse tagamine, ohu likvideerimine”) kui ka tegevuspaiga demarkeerimise (“meie ajaloolised maad”) kohta. Putin jätkas Venemaa rolli kontseptualiseerimisega käimasolevas konfliktis leides, et Vene sõjaväed “kaitsevad inimeste elusid, oma kodu⁸⁸” (ibid). Taolist omakasupüüdmatus vastandas ta lääneriikidele, kelle ainsaks eesmärgiks on “piiramatu võim⁸⁹” (ibid). Lisaks sellele leidis ta, et Venemaa “ei sõdi Ukraina rahvaga” vaid “Kiievi režiimi” ja tema Lääne isandatega, kelle pantvangiks see rahvas väidetavalt langes. Putini narratiiv sisaldas ka põhjuste üle arutlemist, mis selgelt langeb “preventiivse rünnaku” idee alla, mille taga on väidetav Läänest tulenev oht⁹⁰ ning sellega seotud nõue kaitsta oma elanikke, kus iganes need parasjagu ka ei elaks, kas Venemaal (Krimm, Sevastopol) või selle “ajaloolistel territooriumitel” (Donbass)⁹¹.

Putin jätkas oma sõnumi toimijate defineerimisega, keda ta jagas neljaks peamiseks grupiks: esiteks, “Ukraina neonatsistlik režiim,” kes valmistas ette “uue karistava operatsiooni Donbassis”⁹², ja teiseks “moraalselt degradeeruvad” lääne eliitid⁹³, kes väidetavalt “mängisid inimeste eludega” ning kes on “sajandeid kestnud kolonialismi, diktaadi ja hegemoonia” tõttu “harjunud arvama, nagu oleks neile kõik lubatud, on harjunud sülgama kogu maailma peale”⁹⁴ (ibid). Ülejäänud toimijate sekka arvas ta Donbassi ja Venemaad, kelle vahel on väidetavalt olemas eriline seos: “2014.aastast alates Donbass võitis, kaitses oma õigust elada oma maal, rääkida oma emakeelt (...) lootis ja ootas, kuna Venemaa tuleb appi” (ibid). Eespool tsiteeritud lääneriikide vaenulike kavatsuste taga on president Putini sõnul geopoliitiline projekt “anti-Venemaa”, mis tema arust ei ole kuigi uus, vaid “seda kasvatati üles juba

Austria-Ungari Impeeriumis (...)” (ibid). Anti-Venemaad konstitueerib väidetavalt ümberpööratud ideoloogiline orientatsioon, mis leiab väljendust ajalooliste faktide moonutamises ning vene kultuuri ja VÕK'i vastu suunatud agressioonis, millele Venemaa peab reageerima. Putini sõnul “me oleme kohustatud kaitsma meie lapsi ja me teeme seda: kaitseme meie lapsi degradatsiooni ja hävimise (vn. “деградация и вырождение”) eest⁹⁵” (ibid). Samas tuleb tunnistada, et ta ei andnud vastust “*mis edasi?*” küsimusele, keskendudes hoopis sõja väidetavatele põhjustele. Ainsat vihjet saab kohata läkituse alguses: “me hakkame järk-järgult, hoolikalt ning järjestikku lahendama meie ees seisvad ülesanded” (ibid).

Patriarh Kirilli 2024.a sõnum oli eelmise aastaga võrreldes palju tagasihoidlikum, Ukrainale pühendatud narratiiv keskendus nüüd “kanoonilise Kiriku tagakiusamisele” (Kirill, 2024), mis meenutab 2016.a retoorikat. Kõnealust tagakiusamist iseloomustab “Kiievi koobakloostri vallutus”, millele lisanduvad veel “kanoonilise Kiriku ärakeelamise katsed” (ibid). Saatejuht isegi leidis, et “tekib tunne, et *nad* tahavad teha *meie* Kirikust suure, venelaste ja Venemaa vastu suunatud vaenu tootva konveieri mootorit” (ibid). Ühtlasi tuleb tõdeda, et umbkaudsed “nemad” on ainus termin, mida kasutati toimijate karakteriseerimiseks, mis võimaldab üksnes oletada, et silmas olid peetud Ukraina (sekulaarsed) võimud. Patriarh Kirill ise toetas taolist retoorikat öeldes, et “*nad* läksid kirikulõhe tekitamise teed pidi, kuna ei suutnud panna tervet Kirikut võtma omaks sellist poliitilist hoiakut, mida enamus inimesi ei jaganud ega jaga ka praegu” (ibid). Samas peab uurija tõdema, et 2024.aastal patriarh Kirill ei täpsustanud ei sündmuse asupaika ega arutanud tuleviku stsenaariumite üle.

Vladimir Putin ei maininud oma 2024.aasta läkituses Ukrainat eraldi, kuid Ukrainaga seotud narratiivi saab siiski leida “sõjalisele erioperatsioonile” pühendatud sõnumi sees. Ta alustas sündmuste kirjeldamisega öeldes, et “meie Isamaa seisab hea oma suveräänsuse ning julgeoleku eest, kaitseb kaaskodanike elusid Donbassis ja Uus-Venes⁹⁶ (vn. “Новороссия”)” (Putin, 2024). Tsiteeritud lõigus on tegevuspaigana seega määratletud Donbass ja Uus-Vene ning toimijate hulka kuuluvad, vastavalt “kaaskodanikud”, kelle sekka ta arvas “õdesid ja vendi”, “üles tõusnud Donbassi elanikke” (ibid). Põhjuste üle arutledes süüdistas ta lääneriike nende “koloniaalsete tavade, kombega õhutada terves Maailmas rahvuslikke konflikte”, kes Putini sõnul tahtsid “teha Venenaaga sedasama, mida nad tegid paljudes teistes maailmajagudes, kaasa arvatud Ukrainas: tuua meie kodu sisetülid, nõrgestada meid seespoolt” (ibid). Samuti pööras ta tähelepanu tuleviku prognoosimisele järeldades, et “kõik me, Venemaa kodanikud, hakkame koos kaitsma oma vabadust, õigust rahulikule ja väärrikale elule, ise ja ainult ise hakkame määrama oma teekonda (...)” (ibid).

3.2. Narratiivide võrdlus ja sisemine areng: sünkroonne ja diakroonne perspektiivid

Tabel 2. Tuvastatud narratiivide võrdlus sünkroonses perspektiivis*.

	Ainult patriarh Kirill	Mõlemad toimijad	Ainult president Vladimir Putin
Kus?	“lähedane riik”; “meie Õigeusklik maailm”; VÕK’i “kanooniline/pastorliku vastutuse territoorium”; ühe maja erinevad korterid; Püha maa	“vennalik Ukraina”;	“meie ajaloolised territooriumid”; Donbass; Uus-Vene (vn. “Новороссия”)
Kes?	“minu rahvas/kogudus/Kirik”; “Istanbuli patriarh/Phanar”; “Õigeusklik rahvas”	“vennasrahvas”; vennad ja õed; “välismõjud”; moraalselt degradeeruvad lääneriigid	“vene mitmenäoline, kuid monoliitne rahvas”; “Kiievi neonatsistlik režiim”; kaaskodanikud
Mis?	“kirgede vabastamine”; “huvide konflikt”; “rahva jagamine”; kirikute haaramine; kodusõda/ vennatapusõda”; võitlus “moraalsete põhimõtete eest, usu säilitamise eest, Maailma tuleviku eest”; kirikulõhe	“sisetüli”; pühaduseteotus;	“riigipööre, riigivõimu jõuline haare”; “tragöödia Kagu-Ukrainas”; “Krimmi ja Sevastopoli taasühinemine Venemaaga”; sõjaline erioperatsioon; “inimeste, oma kodu kaitsmine”; turvalisuse tagamine; suveräänsuse kaitse;
Miks?	tsiviil-lahknevused; “võitlus käib ühtse Ukraina üle”; riigi ja Kiriku eraldumise printsiibi rikkumine;	Kiievi-Vene ristimine vürst Vladimiri poolt; välismõjud; lääneriikide mittelegitiimne sekkumine/ silmakirjalikkus	“president Janukovõtši tehniline otsus”; projekt “anti-Venemaa”; “me oleme kohustatud kaitsma oma lapsi degradatsiooni ja hävimise eest”; NATO laienemine; lääneriikide koloniaalsed tavad ja kombed
Mis edasi?	“Kirik ei tohi pöörduda rahva poole programmidega”; rahu/lepituse otsimine; “tuleb realiseerida demokraatlik printsiip”		“ei ole vaja mängida poliitikat”; “me hakkame kaitsma oma vabadust, õigust rahulikule ja väarikale elule”

Allikad: kasutatud kõnede nimekiri. *Tabel on autori oma.

Kui narratiivid Ukraina kohta on tuvastatud analüüsitavas materjalis ning on esitatud Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatika” reeglite kohaselt, saame järgmise sammuna minna dešifreeritud narratiivide omavahelisele võrdlusele sünkroonses ja diakroonses perspektiivides, eesmärgiga tuua sarnasusi ja erinevusi kahe toimija poolt konstrueeritud

narratiivide vahel ning jälgida nende arengut ajalises lõikes, leides vastuseid varem püstitatud uurimisküsimustele. Alustame sünkroonse analüüsiga (vt Tabel 2).

Nagu on tabelis kajastatud narratiivide funktsionaalsete elementide puhul näha, president Vladimir Putini ja patriarh Kirilli vahel on olemas teatud “tööjaotus” narratiivide temaatika valiku osas, ehk teisisõnu, narratiivi sisu sõltub toimija enesemääramisest, mis on kooskõlas teoreetilise käsitlusega (Miskimmon et al, 2013: 7). Nõnda valib patriarh Kirill enamasti religioosset diskursust ning president Putin - sekulaarset, kuid leidub ka kohti, kus nad kas vahetavad rolle, või n-ö “jagavad mänguvälja” tuues esile sama teemasid, nagu näiteks Kiievi-Vene ristimise, “vennasrahva” või lääneriikide mittelegitiimse sekkumise puhul. Huvitav on täheldada, et peaaegu igas kategoorias saab leida motiive, mis põimuvad mõlema toimija narratiivides, kuid seda ühe olulise erandiga, nimelt küsimusele “mis edasi?” annavad patriarh Kirill ja president Putin alati erinevaid vastuseid: kui esimese jaoks on esmatähtis lepituse otsimine, siis teine rõhutab püstitatud eesmärkide saavutamise vajadust. Teine tähelepanek puudutab valitud narratiivide tüüpi, nimelt kui patriarh Kirill kasutab identiteedi- (“Õigeusklik rahvas”, “dekristianiseerunud Lääs jmt) või probleemiga seotud (“rahva jagamine”, “kirikute haaramine”, “kodusõda”) narratiive, siis Putin opereerib süsteemi tasemel, mis on kooskõlas varem tehtud uuringute tulemustega (vt Fridrichovà, 2023: 285)

Eristus sekulaarse ja religioosse temaatika vahel, mida on näha analüüsitud narratiivides, on kooskõlas Kilbi ja Pankhursti järeldustega, mille kohaselt “religioosete liidrite peamine teema keskendub venelaste ja ukrainlaste ühtsusele ning UÕK’le. Anti-läänelik diskursus on teisejärgulise tähtsusega (...)” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 19). Materjalis on selgelt näha, kuidas patriarh Kirill pidevalt rõhutab kahe kogukonna ühtsust ja selle säilitamise vajadust. Veelgi enam, kuna tegemist on ühtse Kiriku liikmetega, kelle juhiks ta parasjagu on, nimetab Kirill ukrainlasi *tema* rahvaks ja koguduseks (Kirill, 2014). Taolise ühtsuse teenistuses on patriarhi kõnepruukis näiteks maja-metafoor, kus maja ise viitab Kirikule, mis kannab “pastorlikku vastutust” oma karja (kes ta elab sama maja erinevates korterites) saatuse eest. Seevastu president Vladimir Putin, kuigi ta samuti pöördub “ühtse rahva” poole, teeb seda enamasti ajaloolist diskursust kasutatades ning läheb oma käsitlusega kaugemale, kui Kirill - ta ei piirdu “ühe maja erinevate korterite” metafooriga, vaid väidab eksplitsiitselt, et Ukraina ongi Venemaa “ajalooline territoorium” *par excellence* (Putin, 2023). Samas võib tõdeda, et mõlemad narratiivid jagavad ühte legitiimsiooni allikat, ehk Kiievi-Vene ristimine on selgelt olulisim sündmus kahe riigi (ühises) ajaloos. Eespool nimetatud “tööjaotust” kahe liidri vahel võib illustreerida veel ühe näitega, nimelt kuigi mõlemad toimijad viitasid oma sõnumites

välisjõududele, tegid nad seda erinevalt. Ühelt poolt Kirilli jaoks on esmatähtsusega MP UÕK'i positsioon Ukrainas, mida ohustab uus autokefaalne UÕK, mis paneb teda “kibedalt tõdema”, et Konstantinoopoli patriarh Bartholomeos on süüdi kuriteos, mille sooritamise eest kannab jumalikku karistust (Kirill, 2021). Teiselt poolt Putin pöördub pidevalt lääneriikide ja eeskätt USA ja NATO poole, süüdistades neid “silmakirjalikkuses” Venemaa suhtes. Samas tema jaoks ei kujuta näiteks Konstantinoopoli patriarh endast eriti suurt huvi - ta ei maininud Bartholomeost ühtegi korda kümne aasta jooksul. Samas kasutavad mõlemad toimijad üht ja sama strateegiat oma vastaspoolte karakteriseerimiseks, nimelt nende iseseisvuse eitamist: nii, nagu Kirilli jaoks pole patriarh Bartholomeos iseseisev toimija, vaid on “ühe suurriigiga seotud mõjuvõimsa poliitilise jõu rõhu all” (Kirill, 2021), nõnda ka Ukraina on Putini silmis “okupeeritud” lääneriikide poolt ja ukrainlased on langenud Lääne isandate “pantvangiks” (Putin, 2023). Huvitav on täheldada, et traditsiooniliste väärtuste temaatika omab mõlema toimija silmis esmatähtsust, tehes Ukrainast “Püha maad” ning lääneriikide “ideoloogilise imperialismi” poolt ohustatud “Püha Vene” lahutamatu osa. Seega nii Vladimir Putin kui ka Kirill nõustuvad sõja vajaduses, saamaks jagu “kurjast Läänest” ning säilitamaks Püha Vene.

Järgnevalt analüüsimise tulemusi diakroonses perspektiivis, lahterdades analüütilise selguse huvides uuritavat perioodi neljaks kategooriaks kolmeaastaste perioodide kaupa⁹⁷. Diakroonse analüüsi tulemused näitavad narratiivide intensiivistumist/radikaliseerumist aja jooksul. Näiteks kui 2014.aastal rääkis patriarh Kirill tsiviilvastasseisu ja rahva lõhkumise *ohust*, siis 2015. aastal väljendas ta juba *kindlat veendumust* taolise protsessi reaalsuses ning 2017-2018 aastatel rääkis pidevalt “kodusõjast” ja “vennatappusõjast”, mille asemel tuli perioodil 2019-2021 teoloogiline temaatika (Kirikulõhe, pühadusetootus) ning 2023.aastal apokalüptiline perspektiiv manihheistlikust totaalsest sõjast Kurjuse ja Hea vahel koos sellest tuleneva “võitlusega Maailma tuleviku” ja selle “eluvõimelisuse” eest (vt Tabel 3). Vladimir Putin omakorda aga keskendus 2014-2015 aastatel selgelt Vene riigi “saavutustele” (“Krimmi ja Sevastopoli ajalooline taasühinemine Venemaaga”), 2016.aastal mainis esimest korda Vene rahvuslike huviseid, 2018-2021 aastatel viitas juba pidevalt Lääneriikide silmakirjalikkusele, Vene rahvuslike huvide ignoreerimisele, NATO laienemise Venemaa suunas ja sellest tulenevatele ohtudele ning 2023.aastal tuli juba välja “neonatside”, “USA sõjaväebaaside” ja “NATO biolaboratooriumite” temaatikaga Ukrainas, põhjendades seega “sõjalise eriooperatsiooni” vajadust (ibid). Sarnast arengut läbis ka “traditsiooniliste väärtuste” temaatika: olles esimest korda tõstetud esile Kirilli poolt 2015.aastal, hakkas see mängima aina suuremat rolli õigustamaks eristust “dekristianiseerunud/patuse Lääne” ja “õigeuskliku

Venemaa” vahel, kuni lõpuks sellega hakati õigustama sõda eurointegratsiooni teekonda valinud ja seega Vene mõjusfäärist lahkneva Ukrainaga. Huvitav on lõpuks täheldada, et kui president Putin ei maininud Ukrainat üldse perioodil 2016-2020 (seega tema 2023.a läkituse retoorika näitab järsku kvalitatiivset hüpet), siis patriarh Kirill iga aasta⁹⁸ konstrueeris narratiive Ukrainas aset leidnud sündmustest, pidevalt tõstes oma retoorika emotsionaalsust ja kasutades aina metafoorsemat kõnepruuki (ibid). Kõik see näitlikustab Kirilli osatähtsust narratiivide konstrueerimises Ukraina kohta ning tõstab selgelt vajadust pöörama rohkem tähelepanu just religioossetele narratiividele edasiste uurimuste kavandamisel ja elluviimisel .

Tabel 3. Tuvastatud narratiivide võrdlus diakroonses perspektiivis*.

	Narratiivide intensiivistumine/“radikaliseerumine”			
	2014 - 2016	2017 - 2019	2020 - 2022	2023 - 2024
Ainult patriarh Kirill	Ukraina on “lähedane riik”; eksisteerib “rahva lõhkumise oht”; esimesed tunnused, et toimub “rahva reaalne jagamine”	Ukraina ja Venemaa on “ühe maja erinevad korterid”; Ukraina on VÕK’i “kanooniline territoorium”; Ukrainas käib “kodusõda ja vennatapusõda”	Ukraina ja Venemaa moodustavad “ühist Õigeusklikku maailma”; MP UÕK on sattunud “pretsedenditu surve alla”; Konstantinoopoli patriarhi “kuritegu, ja mitte viga”; pühaduseteotus	Ukraina on “Püha maa”; käib eksistentsiaalne sõda Hea ja Kurjuse vahel, “võitlus moraalsete põhimõtete, usu säilitamise, kogu inimkonna tuleviku ja Maailma elu eest”
Mõlemad toimijad	Ukrainlased on “vennasrahvas”	-	lääneriikide mittelegitiimne sekkumine teiste riikide/Kiriku siseasjadesse, vastandumine Lääne liberaalsetele väärtustele	Ideoloogiline võitlus liberaalse Läänega “inimtsivilisatsiooni eluvõimelisuse eest”; Venemaa “on kohustatud kaitsma lapsi degradatsiooni ja hävitamise eest”
Ainult president Vladimir Putin	Ukrainas on toimunud “riigipööre, riigivõimu jõuline haare”; Krimmi ja Sevastopoli elanike soov “taasühineda Venemaaga”	Lääneriikide silmakirjalikkus, Vene rahvuslike huvide hülgamine Lääne poolt; NATO laienemine	“Relvastatud riigipööre” Ukrainas, lääneriikides “keegi ei mõelnud Ukraina saatusest”	Ukraina kuulub “Vene ajalooliste territooriumite sekka”; Kiievi natsi-režiim; projekt “anti-Venemaa”; USA sõjaväebaasid ja NATO “salajased biolaboratooriumid” Venemaa piiridel

Allikad: kasutatud kõnede nimekiri. *Tabel on autori oma.

4. ARUTELU

Sissejuhatavas peatükis püstitatud hüpotees sätestas, et narratiivi sisu peaks korreleeruma selle autori positsiooniga, kuid ei pea *a priori* määrama kindlaks selle sisu. Üks meie uurimistöö järeldusi kinnitab taolise hüpoteesi õigsust - tõepoolest, patriarh Kirill kippus artikleerima rohkem religioosse temaatikaga seotud narratiive, samas kui president Putin keskendus enamasti sekulaarsele diskursusele. Me väljendasime taolist seost läbi “tööjaotuse” mudeli: Kremli ja Vene Õigeusu Kiriku vahel justkui eksisteerib ülesannete jagamine ning toimijad püüavad mitte tungida üksteise “mänguväljakusse”. Samas ei ole see alati võimalik, mistõttu analüüsitavas materjalis saab leida ka sellised teemasid, mille puhul mõlemad toimijad kasutavad kas sarnast diskursust (olgu see religioosne või sekulaarne) või lausa sama semantilisi konstruktsioone. Paratamatult tekib küsimus, kes kellelt õpib ja kes kellelt laenab ideid. Vastus peitub teemade valikus, mida patriarh Kirill ja president Putin pidid langetama narratiivide konstrueerimise juures. Kui analüüsida sarnasusi teemades, mida mõlemad toimijad valisid oma sõnumite leitmotiivideks, siis saab tuvastada ühte huvitavat tendentsi: patriarh Kirill tavaliselt esimesena artikleerib terviklikku narratiivi ja siis president Putin kasutab seda oma enda sõnumites, kohati arenedes teemat edasi. Teisisõnu, patriarh Kirill justkui annab president Putinile “juhtnööre” edasiseks toimetamiseks.

Mainitud argumenti saab illustreerida mitme empiirilise näitega. Esiteks, 2014.aastal just patriarh Kirillil esimesena õnnestus konstrueerida terviklikku narratiivi Ukrainas aset leidnud sündmustest, kasutades metafoorset kõnepruuki oma sõnumi piltlikustamiseks - nõnda näiteks leidis ta, et revolutsioon Ukrainas kujutab endast “kirgede vabastamist” ja “rahva energia ärakasutamist” (Kirill, 2014). President Putin seevastu esitas kombineeritud lugu, kus majanduslik ja sotsiaal-poliitilised elemendid ei klappinud eriti hästi kokku, mistõttu pilt Ukrainast jäi häguseks ning esikohale tõsteti hoopis Krimmi ja Sevastopoli “ajaloolise taasühinemise” lugu. Sarnane muster on tuvastatav ka “lääne patuste liberaalsete väärtuste ja õigeusklike konservatiivsete väärtuste” vastasseisu puhul: 2015.aastast saadik maalis Kirill pilti “dekristianiseerunud Läänest”, kes hülgas oma kristliku mineviku ning kus valitseb moraalne relativism ja degradeerumine⁹⁹, samuti religioosse identiteedi rõhumine. Sellele Kirill vastandas Venemaad koos selle “traditsiooniliste väärtustega”, mis tema arust jääb viimaseks morali kantsiks maailmas, kus läänelikustumise/amerikaniseerumise tendentsid aina süvenevad. Kuigi tundub, et president Putini jaoks ei olnud see esialgu eriti oluline teema, hakkas ta sellele Kirilli mõjul pöörama rohkem tähelepanu, defineerides 2021.aastal

Venemaa eesmärgi läbi “traditsiooniliste väärtuste kaitsmise” vajaduse (Putin, 2021), mille asemel tuli 2023.aastal jutt “laste kaitsmisest degeneratsiooni ja hävimise eest” (Putin, 2023) ning 2024.aastal visioon Venemaast kui traditsiooniliste väärtuste viimasest säilitamiskohast (Putin, 2024). Sellel on aga otsene seos Ukrainaga, mida mõlemad toimijad nägid oma “mõjusfäärina” - president Putin läbi “vene ajalooliste territooriumite” diskurse ning VÕK “kanoonilise territooriumi” raames. Teatud hetkel Ukraina integratsioon euro-atlandi ruumi koos uute väärtushoiakute omaksvõtmise hakkas positsioneerima ohu Vene mõjusfääri ühtsusele¹⁰⁰. “Sõjalist erioperatsiooni” võib antud juhul vaadelda katsena siduda Ukrainat Venemaa külge. Selles võtmes on õigus nii arhimandriit Cyrilil, kelle sõnul militaarseid vahendeid oli otsustatud kasutada “nivelleerimaks imaginaarset ohtu” mis kaasnes Ukraina lahknemisega Vene orbiidist (Hovorun, 2022: 7) kui ka Salma Shaheen, kes leidis, et “Ukraina euroopaliku riigina on oht Venemaa jaoks” (Shaheen, 2023: 252). Võib oletada, et Vene “strateegilise kogukonna” silmis liberaalsete väärtuste levik Ukrainas, mis Kirilli arust viib “dekristianiseerumisele”, paneks küsimärgi alla nii VÕK’i autoriteeti kui ka sellega kaasnevat “traditsiooniliste väärtuste pealisehitist”. Lõppkokkuvõttes see tähendaks VÕK’i ja sellega ka Vene riigi pehme jõu projitseerimise efektiivsuse hääbumist. Võimalik, et koostoimes need faktorid kiirendaksid Vene režiimi enda jaoks ohtlike tendentside süvenemist Venemaal, mistõttu “sõjalises eri operatsioonis” nähti päästerõngat.

Lõppkokkuvõttes me peame järelutama, et Vene kallaletung Ukrainale 2022.aasta veebruaris oli pikki aastaid aina radikaalsemate strateegiliste narratiivide konstrueerimise tulemus. Vene Õigeusu Kirikul ja patriarh Kirillil kui selle juhul on kahtlemata selles protsessis olnud eriline roll. Võib öelda, et just Kirill seisis paljuski Vladimir Putini saatuslike otsuste taga. Taoline järelutus leiab ka empiirilist tugi seadusloomes: nõnda näiteks võib vaadelda Riigikogu otsust kuulutada Moskva Patriarhaadi “Venemaa agressiooni toetavaks institutsiooniks” (Riigikogu, 2024) selgeks hinnanguks, mille Eesti parlament andis Kiriku tegevusele. Selles kontekstis oleks oluline rõhutada ühte tähelepanekut, mis sisaldub Riigikogu avalduses endas, nimelt see avaldus “puudutab Moskva Patriarhaati kui institutsiooni ja juhtorganit, mitte õigeusu traditsioone järgivaid inimesi” (ibid). Kahjuks ei ole võimalik käesoleva bakalaureusetöö raames analüüsida strateegiliste narratiivide tarbimist ja omaks võtmist sihtauditoriumi poolt, mis on kahtlemata ülioluline nende efektiivsuse analüüsimisel. Samuti jäid uurimistöo fookusest eemale teiste toimijate (k.a kohalike kirikute juhtide) sõnumid. Need on olulised nüansseerituma tervikpildi konstrueerimiseks ja meie akadeemiliste teadmiste rikastamiseks. Seega nad moodustavad uute uurimistööde ja analüüside kontseptuaalset alust.

5. KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli rikastada meie akadeemilisi teadmisi Vene strateegiliste narratiivide konstrueerimisest, levitamisest ning juhtimisest. Uurimisprobleem puudutas sarnasusi ja erinevusi eri toimijate - sekulaarse võimu eesotsas president Vladimir Putiniga ja religioosse võimu eesotsas Moskva ja Kogu Venemaa patriarh Kirilliga - poolt Ukraina kohta perioodil 2014 - 2024 artikuleeritud narratiivide vahel. Lisaks kuulus uurimisprobleemi juurde konstrueeritud strateegiliste narratiivide areng ajalises perspektiivis. Teoreetilise lähtekoha tuumikut moodustasid Alister Miskimmoni ja tema kaasautorite (2013) strateegiliste narratiivide käsitus ja Gearóid Ó Tuathaili (2002) analüütiline mudel pealkirjaga “Geopoliitilise arutlemise grammatika”, mis esitas viit peamist küsimust, millele üks narratiiv peaks vastuseid andma (“kus?”, “kes?”, “mis?”, “miks?” ning lõpuks “mis edasi?”), mille valguses läheneti analüüsitava materjalile.

Käesolevas uurimistöös kasutati kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodit, mis võttis töö raames narratiivanalüüsi vormi. Analüüsitava materjalile (mis koosnes 20 kõnest, vastavalt president Vladimir Putini läkitustest Vene Föderaalassambleele ja patriarh Kirilli jõuluintervjuudest, mida mõlemad toimijad pidasid perioodil 2014 - 2024) läheneti induktiivselt: materjal kodeeriti, saadud koodid rühmitati semantilise sarnasuse kriteeriumist lähtuvalt ning esitati uuesti dešifreeritud narratiivide vormis vastavalt Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatika” reeglitele. Peale selle saadud tulemused analüüsiti ning tehti üldine kokkuvõte.

Uurimisprobleemi lahendamiseks püstitati kahte uurimisküsimust: esiteks, mille poolest sarnanevad üksteisele ning erinevad üksteisest president Vladimir Putini ja patriarh Kirilli poolt perioodil 2014 - 2024 loodud narratiivid Ukraina kohta (sünkroonne perspektiiv) ning teiseks, kuidas need narratiivid arenesid aja jooksul (diakroonne perspektiiv). Analüüsi tulemused näitasid, et sünkroonses perspektiivis kahe toimija vahel eksisteerib n-ö “tööjaotus” naratiivi teemade valiku osas, kuid mõnikord kasutavad president Vladimir Putin ja patriarh Kirill sarnaseid või isegi sama konstruktsioone. Diakroonses perspektiivis on selgelt näha narratiivide intensiivistumist (ehk radikaliseerumist) aja jooksul, mis jõudis kulminatsioonini 2023. aastal. Bakalaureusetöö tulemused näitasid patriarh Kirilli juhtivat rolli strateegiliste narratiivide konstrueerimises Ukraina kohta perioodil 2014 - 2024, mis teatud mõttes andsid “juhtnööre” president Putinile. Edaspidistes analüüsis tuleks pöörata rohkem tähelepanu just Vene Õigeusu Kiriku positsioonile ja selle sõnumitele.

6. SUMMARY

Ongoing summary complements the Bachelor Thesis titled “Construction of strategic narratives regarding Ukraine on behalf of Russian secular and religious leaders during the period 2014 - 2024”.

This Bachelor Thesis provides an analysis, concerning strategic narratives about Ukraine constructed on behalf of Russian secular (i.e. President Vladimir Putin) and religious (i.e. Patriarch Kirill) leaders during the period 2014 - 2024. The research is focused primarily on the analytical problem which includes similarities and differences between strategic narratives constructed on behalf of two different actors. In order to solve the abovementioned analytic problem, two main research questions were posed: first of all, in what sense do strategic narratives about Ukraine, which were constructed by President Putin and Patriarch Kirill, differ from one another and in what sense do they overlap. The second research question is about internal dynamics of strategic narratives in question. To address analytic questions properly, qualitative textual analysis was conducted, in which narratives about Ukraine, which are contained in the annual messages of President Vladimir Putin to the Russian Federal Assembly and in the Patriarch Kirill’s interviews dedicated to Orthodox Christmas eve, were investigated. To interpret the result, a conceptual framework provided by Gearóid Ó Tuathail (2002) was used. Those parts of narratives which were detected during the analyses were decrypted and presented *de novo* according to rules contained in the “Grammar of geopolitical reasoning”. The results of the qualitative textual analyses were as follows: first of all, when it comes to the selecting themes to be used in the narratives, there is a kind of “division of labour” between President Putin and Patriarch Kirill, but it is also possible that whether similar rhetoric or the same semantic constructions are used. The results also indicate intensification (radicalisation) of narratives in the temporal perspective and the leading role held by Patriarch Kirill in the process of strategic narrative construction.

7. KASUTATUD KIRJANDUSE NIMEKIRI

1. **Bailey, R., Harward, C., Evans, A. ja Barros, G.** (2024). The Russian Orthodox Church Declares “Holy War” Against Ukraine and Articulates Tenets of Russia’s Emerging Official Nationalist Ideology. *Institute for the Study of War*; 30. märts. [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Special%20Report_Russian%20Orthodox%20Church%20Moscow%20Patriarch_Mar%202030%202024.pdf (külastatud 28.04.2024).
2. **Bettiza, G.** (2020). States, religions, and power: highlighting the role of sacred capital in world politics. *Working Paper of the Berkley Center for Religion, Peace & World Affairs*, 30. märts. (lk 1-11). [online]. Kättesaadav aadressil: <https://berkeleycenter.georgetown.edu/publications/states-religions-and-power-highlighting-the-role-of-sacred-capital-in-world-politics> (külastatud 15.03.2024).
3. **Bergström, G. ja Boréus, K.** (2017). Analyzing Text and Discourse in the Social Sciences. Boréus, K. ja Bergström, G. (toim). *Analyzing Text and Discourse: Eight Approaches for the Social Science* (lk 1 - 22). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC ja Melbourne: Sage.
4. **Blitt, R. C.** (2021). Religious Soft Power in Russian Foreign Policy: Constitutional Change and the Russian Orthodox Church. *Geopolitics of Religious Soft Power Policy Brief 5*: lk 1-9. Berkeley Center for Religion, Peace, and World Affairs. [online]. Kättesaadav aadressil: https://ir.law.utk.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1326&context=utklaw_facpubs (külastatud 17.03.2024).
5. **Boréus, K. ja Bergström, G.** (2017). Metaphor Analysis and Critical Linguistics. Boréus, K. ja Bergström, G. (toim). *Analyzing Text and Discourse: Eight Approaches for the Social Science* (lk 146 - 173). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC ja Melbourne: Sage.
6. **Brzezinski, Z.** [1996] (2003). Geostrateegilised mängijad ja geopoliitilised sagaralad. E. Laido (tlk). *Suur malelaud. Ameerika ülivõim ja geostrateegilised kohustused* (lk 55 - 63). Tallinn: Varrak.
7. **Chafetz, G. ja Sipher, J.** (2023). Why Putin’s Russia cannot accept its borders. *Atlantic Council*, 11. august. [online]. Kättesaadav aadressil:

- <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-putins-russia-cannot-accept-it-s-borders/> (külastatud 26.03.2024).
8. **Day, C.** ja **Koivu, K. L.** (2019). Finding the Question: A Puzzle-Based Approach to the Logic of Discovery. *Journal of Political Science Education* 15 (3): lk 377 - 386.
 9. **Edenborg, E.** (2020). Russia's spectacle of "traditional values": rethinking the politics of visibility. *International Feminist Journal of Politics* 22 (1): lk 106 - 126. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14616742.2018.1560227?needAccess=true> (külastatud 24.04.2024).
 10. **Euroopa Liidu Nõukogu.** (2022). Nõukogu Määrus (EL) 2022/350. (1. märts). *Euroopa Liidu Teataja* [online]. Kättesaadav aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0350> (külastatud 21.04.2024).
 11. **Euroopa Parlament.** (2020). Resolutsioon olukorrast Valgevenes [ing. *Resolution on the situation in Belarus*]. (17. september). [online]. Kättesaadav aadressil: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1632031&l=en&t=E> (külastatud 15.04.2024).
 12. **Euroopa Parlament.** (2024). Venemaa ebademokraatlikud presidendivalimised ja nende mittelegitimne laiendamine okupeeritud territooriumidele [ing. *Russia's undemocratic presidential elections and their illegitimate extension to the occupied territories*]. (25. aprill). [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0379_EN.pdf (külastatud 15.04.2024).
 13. **Griffin, S.** (2024). Putin's Holy War of the Fatherland: Sacred Memory and the Russian Invasion of Ukraine. *The Russian Review* 83: lk 79-92.
 14. **Götz, E.** ja **Staun, J.** (2022). Why Russia attacked Ukraine: Strategic culture and radicalized narratives. *Contemporary Security Policy* 43 (3): lk 482-497.
 15. **Heywood, A.** (2021). "Chapter 6: Nationalism". A. Heywood (toim). *Political Ideologies. An introduction.* (lk 124 - 147). London: Palgrave MacMillan.
 16. **Heywood, A.** (2021). "Chapter 8: Populism". A. Heywood (toim). *Political Ideologies. An introduction.* (lk 169-185). London: Palgrave MacMillan.
 17. **Hird, K.** (2023). The Kremlin's occupation playbook: coerced russification and ethnic cleansing in occupied Ukraine. *Institute for the Study of War.* [online]. Kättesaadav aadressil:

- <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/24-210-01%20ISW%20Occupati on%20playbook.pdf> (külastatud 01.03.2024).
18. **Hopf**, T. (2016). "Crimea is ours": A discursive history. *International Relations* 30 (2): lk 227-255.
 19. **Hovorun**, C. (2022). Russian Church and Ukrainian War. *The Expository Times* 134 (1): lk 1-10.
 20. **Human Rights Watch**. (2021). World Report 2021: Events of 2020. [online].
Kättesaadav aadressil:
https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/01/2021_hrw_world_report.pdf
(külastatud 15.04.2024).
 21. **Huntington**, S. P. [1996] (2016). *Tsivilisatsioonide kokkupõrge*. M. Trummal (tlk).
Tartu: Kirjastus Hermes.
 22. **Fridrichová**, K. (2023). Mugged by reality: Russia's strategic narratives and the war in Ukraine. *Defence & Security Analysis* 39 (3): lk 281-295.
 23. **Kalev**, L., **Saar**, I., **Sootla**, G. ja **Selg**, P. (2021). Valitsemise doktriinid ja mehhanismid avaliku poliitika vaates. G. Sootla, L. Kalev ja K. Kattai (toim). *Avalik poliitika I. Avaliku poliitika kujundamise protsess*. (lk 147 - 204). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
 24. **Kilp**, A. ja **Pankhurst**, J. G. (2022). Soft, Sharp, and Evil Power: The Russian Orthodox Church in the Russian Invasion of Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe* 42 (5): lk 1- 21. Kättesaadav online aadressil:
<https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2361&context=ree>
(külastatud 03.03.2024).
 25. **Kippenberg**, H. G. ja **Stuckrad**, K. [2003] (2021). "Peatükk III: Teoreetilised perspektiivid". E. Lind (tlk). *Sissejuhatus religiooniuuringutesse*. (lk 35 - 86). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
 26. **Krawchuk**, A. (2022). Narrating the war theologically: does Russian Orthodoxy have a future in Ukraine? *Canadian Slavonic Papers/Revue Canadienne des Slavistes* 64 (2-3): lk 173-189.
 27. **Kuzio**, T. (2022). Why Russia invaded Ukraine. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*. 21: lk 40 - 51. Kättesaadav online aadressil:
<https://www.cirsd.org/files/000/000/009/83/07c4011b79675bf82057e13d0f8669ff60d67441.pdf> (külastatud 01.03.2024).

28. **Lagerspetz, M.** (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
29. **Lendvai, G. F.** (2023). Media in War: An Overview of European Restrictions on Russian Media. C. Beaucillon, T. Cabrita, M. Fink, S. Montaldo ja J. Odermatt (toim). Insight. The Russian War Against Ukraine and the Law of the European Union. *European Papers* 8: lk 1235 - 1245. [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2023_I_044_Gergely_Ferenc_Lendvai_00715.pdf (külastatud 21.04.2024).
30. **Loik, R.** (2022). Venemaa “infomürsud” Ukraina vastu valmistasid ette konventsionaalsed kallaletungi. *Diplomaatia*. № 211, detsember 2022. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://diplomaatia.ee/venemaa-infomursud-ukraina-vastu-valmistasid-ette-konventsionaalsed-kallaletungi/> (külastatud 01.03.2024).
31. **Mearsheimer, J. J.** (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine War. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development* 21: lk 12-27. Kättesaadav online aadressil: <https://www.cirsd.org/files/000/000/009/75/401141581c665840ebdf7c1304da4a9486211f99.pdf> (külastatud 17.03.2024).
32. **Miskimmon, A. ja O’Loughlin, B.** (2017). Russia’s Narratives of Global Order: Great Power Legacies in a Polycentric World. *Politics and Governance* 5 (3): lk 111 - 120.
33. **Miskimmon, A., O’Loughlin, B. ja Roselle, L.** (2013). *Strategic Narratives. Communication Power and the New World Order*. New York and London: Routledge.
34. **Nye, J. S. Jr.** (1990). Soft Power. *Foreign Policy* 80: lk 153 - 171.
35. **OHCHR** (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights). (2024). *Two-year update. protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2022*. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-02/two-year-update-protection-civilians-impact-hostilities-civilians-24.pdf> (külastatud 01.03.2024).
36. **Oksamytna, K.** (2023). Imperialism, supremacy, and the Russian invasion of Ukraine. *Contemporary Security Policy* 44 (4): lk 497 - 512. Kättesaadav online aadressil: <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/31319/10/Imperialism%20%20supremacy%20%20and%20the%20Russian%20invasion%20of%20Ukraine.pdf> (külastatud 11.02.2024).

37. **OSCE** (Organization for Security and Co-operation in Europe). (2019). Ukraina. Presidendivalimised 31. märtsil ja 21. aprillil 2019. [ing. Ukraine. Presidential Election 31 March and 21 April 2019]. *ODIHR Election Observation Mission Final Report*. [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/439631_0.pdf (Külastatud 15.04.2024).
38. **Ó Tuathail**, G. (2002). Theorizing practical geopolitical reasoning: the case of the United States' response to the war in Bosnia. *Political Geography* 21: lk 601 - 628.
39. **Pertsev**, A. (2024). Russia's 2024 Election has Established New Voting Standards. *Carnegie Endowment for International Peace*, 21. märts. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://carnegieendowment.org/politika/92026> (külastatud 26.04.2024).
40. **Piibel**. [1997]. (2022). [online]. Kättesaadav aadressil: <https://piibel.net/1ms-1.html> (külastatud 05.04.2024).
41. **Putin**, V. (2021a). *Venelaste ja ukrainlaste ajaloolisest ühtsusest* [vn. "Об историческом единстве русских и украинцев"]. 12. juuni. Venemaa Presidendi veebileht [online]. Kättesaadav aadressil: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181> (Külastatud 26.02.2024).
42. **Putin**, V. (2022). *Vene Föderatsiooni Presidendi pöördumine* [vn. *Обращение Президента Российской Федерации*]. Venemaa presidendi veebileht [online]. Kättesaadav aadressil: <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (külastatud 01.03.2024).
43. **Riigikogu**. (2024). Riigikogu kuulutas Moskva Patriarhaadi Venemaa agressiooni toetavaks institutsiooniks. (6. mai). [online]. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/taiskogu/riigikogu-kuulutas-moskva-patriarhaad-i-venemaa-agressiooni-toetavaks-institutsiooniks/> (külastatud 07.05.2024).
44. **Riistan**, A. (2016). The Moscow Patriarchate and the Conflict in Ukraine. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)* 2: lk 206 - 231. [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.kvak.ee/files/2021/10/Ain-Riistan_THE-MOSCOW-PATRIARCHATE-AND-THE-CONFLICT-IN-UKRAINE.pdf (külastatud 17.02.2024).
45. **Robertson**, A. (2017). Narrative Analysis. K. Boréus ja G. Bergström (toim). *Analyzing Text and Discourse: Eight Approaches for the Social Sciences* (lk 122 - 145). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC ja Melbourne: Sage.

46. **Saar, J.** (2023). The Russian Holy War and Military Statehood. *Trames*. 27 (1): lk 3-20. [online]. Kättesaadav aadressil: https://kirj.ee/wp-content/plugins/kirj/pub/TRAMES-1-2023-3-20_20230226142705.pdf (külastatud 12.02.2024)
47. **Sack, R.** (2001). The geographic problematic: Empirical issues. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 55 (3): lk 107 - 116.
48. **Schmitt, O.** (2018). When are strategic narratives effective? The shaping of political discourse through the interaction between political myths and strategic narratives. *Contemporary Security Policy* 39 (4): lk 487-511.
49. **Shaheen, S.** (2023). The Russia-Ukraine War Through the Lenses of Strategic Culture. *The Journal of International Affairs* 75 (2): lk 247-264.
50. **Smytsnyuk, P.** (2023). Rationalizing the war in Ukraine through religion: The Orthodox Church and Russia's imperialist motif (A response to Hans-Herbert Kögler). *European Journal of Social Theory* 26 (4): lk 542-547.
51. **Sotsiaalse Kontseptsiooni Alused.** [15.08.2000] (09.06.2008). Vene Õigeusu Kiriku Moskva Patriarhaadi veebileht [вп. *Официальный Сайт Московского Патриархата Русской Православной Церкви*]. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.patriarchia.ru/db/text/419128.html> (külastatud 15.03.2024).
52. **Soroka, G.** (2022). International Relations by Proxy? The Kremlin and the Russian Orthodox Church. *Religions* 13 (208): lk 1 - 35.
53. **Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.** (2022). TTJA otsustas keelata viie telekanali taasedastamise Eesti Vabariigi territooriumil. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://www.ttja.ee/uudised/ttja-otsustas-keelata-viie-telekanali-taasedastamise-eesti-vabariigi-territooriumil> (külastatud 21.04.2024).
54. **TASS.** (2022). Putin teavitas, et esineb läkitusega Föderaalassambleele 2023. aasta alguses [вп. *Путин заявил, что огласит послание Федеральному собранию в начале 2023 года*"], 22. detsember. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://tass.ru/politika/16667329> (külastatud 14.04.2024).
55. **TASS.** (2024). VF presidendi läkituste ajalugu Föderaalassambleele [вп. *История посланий президента РФ Федеральному собранию*"], 29. veebruar. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://tass.ru/info/20103299> (külastatud 14.04.2024).
56. **Ter Borg, M. B.** (2008). Transcendence and Religion. *Implicit Religion* 11 (3): lk 229-239.

57. **Ter Borg**, M. B. (2009). Religious Power. P. B. Clarke (toim). *Oxford Handbook of the Sociology of Religion* (lk 194 - 210). Oxford: Oxford University Press.
58. VF (Vene Föderatsiooni) **Põhiseadus**. [12.12.1993] (01.07.2020). *Vene Föderatsiooni Föderaalsamblee Riigiduuma* [вп. Государственная Дума Федерального Собрания Российской Федерации]. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://duma.gov.ru/legislative/documents/constitution/> (külastatud 05.03.2024).
59. Vene Traditsiooniliste Spirituaal-moraalsete Väärtuste Säilitamise ja Kinnitamise **Riikliku Poliitika Alused**. (09.11.2022). *Vene Föderatsiooni Julgeolekunõukogu* [Совет Безопасности Российской Федерации]. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.scrf.gov.ru/media/files/file/k5hAAcFDA3ADLMdWOKpvXKmAfED0oJUh.pdf> (külastatud 16.03.2024).
60. **USA Missioon OSCE juures**. (2024). Venemaa presidendivalimistest ning OSCE printsiibide ja kohustuste rikkumisest Venemaa poolt [ing. *On the Russian presidential elections and Russia's violations of OSCE principles and commitments*]. [online]. Kättesaadav aadressil: <https://osce.usmission.gov/on-the-russian-presidential-elections-and-russias-violations-of-osce-principles-and-commitments/> (külastatud 26.04.2024).
61. **ÜRO Peaassamblee**. (2014). Resolutsioon 68/262 "Ukraina territoriaalsest terviklikkusest" [ing. United Nations General Assembly's Resolution 68/262 "Territorial integrity of Ukraine"]. [online]. Kättesaadav aadressil: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_262.pdf (külastatud 08.04.2024).

8. KASUTATUD KÕNEDE NIMEKIRI

1. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2014). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2014. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/3498045.html> (külastatud 17.10.2023).
2. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2015). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2015. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/3914070.html> (külastatud 17.10.2023).
3. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2016). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2016. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/4327642.html> (külastatud 17.10.2023).
4. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2017). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия 1” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya 1”]. Moskva: 7.01.2017. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/4756757.html> (külastatud 17.10.2023).
5. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2018). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2018. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5095439.html> (külastatud 17.10.2023).
6. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2019). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2019. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5337895.html> (külastatud 17.10.2023).
7. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2020). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli,

- Moskva ja kogu Venemaa patriarhi, jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2020. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5558823.html> (külastatud 17.10.2023).
8. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2021). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi, jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2021. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5746352.html> (külastatud 17.10.2023).
9. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2022). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi, jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya”]. Moskva: 7.01.2022. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5879857.html> (külastatud 15.10.2023).
10. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2023). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия 1” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi, jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya 1”]. Moskva: 7.01.2023. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/5992951.html> (külastatud 15.10.2023).
11. **Kirill**, Moskva ja kogu Venemaa patriarh. (2024). Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла телеканалу “Россия 1” [Тема Pühaduse Kirilli, Moskva ja kogu Venemaa patriarhi, jõuluintervjuu telekanalile “Rossiya 1”]. Moskva: 7.01.2024. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.patriarchia.ru/db/text/6091171.html> (külastatud 05.03.2024).
12. **Putin**, V. (2014). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 04.12.2014. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/47173> (külastatud 14.10.2023).
13. **Putin**, V. (2015). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 03.12.2015. [online]. Kättesaadav aadressil:
<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/50864> (külastatud 14.10.2023).
14. **Putin**, V. (2016). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 01.12.2016. [online]. Kättesaadav aadressil:

- <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/53379> (külastatud 14.10.2023).
15. **Putin, V.** (2018). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 01.03.2018. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/56957> (külastatud 14.10.2023).
 16. **Putin, V.** (2019). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 20.02.2019. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/59863> (külastatud 14.10.2023).
 17. **Putin, V.** (2020). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 15.01.2020. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/62582> (külastatud 14.10.2023).
 18. **Putin, V.** (2021). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 21.04.2021. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/65418> (külastatud: 14.10.2023).
 19. **Putin, V.** (2023). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 21.02.2023. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/70565> (külastatud 14.10.2023).
 20. **Putin, V.** (2024). Послание Президента Федеральному Собранию [Presidendi läkitus Föderaalassambleele]. Moskva: 29.02.2024. [online]. Kättesaadav aadressil: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/73585> (külastatud 05.03.2024).

9. LISAD

9.1 Lisa 1. Täiendavad kommentaarid ning märkmed (ing. “endnotes”)

1. Vladimir Putin täitis riigipea ülesandeid perioodil 2000-2008 (ajavahemikul 31.12.1999 - 26.03.2000 presidendi kohusetäitja rollis) ning hiljem 2012-2024. 15. - 17. märtsil 2024 toimunud presidendivalimistel kogus ta väidetavalt üle 87% häältest, osutudeks seega taaskord valituks - Vladimir Putini jaoks see on juba viies ametiaeg (Pertsev, 2024). Kuna “presidendivalimised” toimusid “ilma mingisuguse poliitilise konkurentsita, tõsiselt piiratud keskkonnas (ing. “severely restricted environment”), mida iseloomustavad süsteemsed, jõhkrad repressioonid, ning Vene Föderatsiooni sõjalise agressiooni ajal Ukraina vastu” loobus Euroopa Parlament oma 25. aprillil 2024 vastu võetud resolutsioonis tunnustamast neid legitiimseteks ja demokraatlikeks (Euroopa Parlament, 2024). Parlament pööras oma tähelepanu nii raporteeritud protseduurireeglitiku rikkumise juhtumitele, Valimiskomisjoni keeldumisele registreerimast alternatiivseid kandidaate (isegi kui nad olid täitnud Vene kehtivast seadusandlusest tulenevaid kohustusi), kodanikuvabaduste (k.a. meediavabaduse) piiramisele, jõhkratele repressioonidele kodanikuaktivistide vastu, kui ka “presidendivalimiste” korraldamisfaktidele Ukraina okupeeritud territooriumidel, mis Parlamendi arust selgelt indikeerib “Ukraina suveräänsuse ja rahvusvahelise õiguse [reeglite] rikkumist” (ibid). Sarnast retoorikat kasutas ka USA *chargé d'affaires* OSCE juures Katherine Brucker oma ametlikus noodis organisatsiooni Nõukogule, milles ta tõi eksplitsiitselt välja, et “Vene presidendivalimised (...) ei olnud ei vabad ega ausad” (USA Missioon OSCE juures, 2024). Võttes arvesse eespool esitatud argumentatsiooni võib järeldada, et sõna “president” kasutamine tähistamaks Vladimir Putini ametikohta pärast 17. märtsi 2024 võib juriidilises võtmes osutada raskendatuks, kuna “valimised” ei olnud väidetavalt legitiimsed. Siiski kasutatakse taolist terminit käesolevas bakalaureusetöös pidevalt, mis on seotud asjaoluga, et uurimisperiood hõlmab aastaid 2014 - 2024 (veebruar), ehk valimiste-eelset ajalõiku.
2. Terminoloogia, mida kasutatakse Vene - Ukraina konflikti kirjeldamiseks, kannab tugevat normatiivset konnotatsiooni - nõnda näiteks leiab Londoni Ülikooli vanem teadur Kseniya Oksamytna (2023), et “nimetades sündmusi, mis said alguse 2022. aasta veebruaris “Ukraina sõjaks” (ing. “the Ukraine war”) või “sõjaks Ukrainas” (ing. “the war in Ukraine”) “Venemaa täiemahulise kallaletungi Ukrainale” (ing. Russia’s full-scale invasion of Ukraine”) asemel, nihutame fookust agressorilt eemale” (Oksamytna, 2023: 508).
3. Toimijad ehk subjektid, kelle käitumist tahetakse mõjutada, saab üldiselt jagada kaheks: ühest küljest on juhid, kelle kohta Ramon Loik (2022) kasutab mõistet “riikide otsustusprotsesse kujundavad isikud” ning teisest küljest laiem avalikkus, kusjuures ta võib füüsiliselt asuda väga erinevates kohtades. Kateřina Fridrichová (2023) näiteks eristab 4 sihtauditooriumi, nimelt ukrainlased, “kellest on aja jooksul saanud vaenlane”, Lääs (eelkõige Euroopa riigid ja Ameerika Ühendriigid), kodune auditoorium (s.t. Venemaa elanikud) ning lõpuks ülejäänud maailm (Fridrichová, 2023: 283).
4. On võimalik argumenteerida, et sekulaarsete ja religioossete narratiivide omavaheline võrdlemine ei olnud autorite peamine eesmärk, milleks on suurelt jaolt Vene Õigeusu Kiriku kõrgete vaimulike (patriarh Kirilli ja metropoliit Illarioni) poolt konstrueeritud narratiivide kontseptualiseerimine pehme, terava ja kurja võimu paradigmas ning et võrdlev perspektiiv sekulaarsete (president Vladimir Putin ja välisminister Sergei Lavrovi poolt artikuleeritud) narratiividega mängib kõigest sekundaarset rolli. Siiski on tegemist suurepärase kontseptuaalse raamistikuga ning see on ühtlasi üks peamisi käsitlusi, mis toob mängu sisse võrdlevat aspekti ja üks prominentsemaid töid sel teemal, mis olid avalikustatud konflikti eskaleerumise järel.
5. Uurimisküsimuste kohta kirjutatakse metodoloogiat puudutavates käsitlustes, et need peavad vastama kahele peamisele kriteeriumile: esiteks peab uurimisküsimus olema “sisuliselt oluline” ning teiseks ta peab “võimaldama uurijal teha panust seniks väljakujunenud kirjandusse” (King, Keohane ja Verba, 1994, tsiteeritud Day ja Koivu, 2019: 379).

6. Samas ei saa välistada olukordi, kus Vladimir Putin ja patriarh Kirill n-ö “vahetavad rolle”, ehk hakkavad konstrueerima selliseid narratiive, mille temaatika on *prima facie* vastuolus nende ametliku positsiooni iseloomuga. Empiirilisel saab tuvastada näiteid, mis illustreerivad sellist argumenti, näiteks president Putin on korduvalt reflekteerinud 988.aastal aset leidnud Kiievi-Vene ristimise kui põhjaneva ajaloolise hetke üle, mis konstitueerib venelaste ja ukrainlaste ühtsust, nentides et “nendel [s.t venelastel ja ukrainlastel - a.k.] on kõrgemalt poolt (ing. *divinely*) kästud olla koos (...)” (Putin, 2013, tsiteeritud Hopf, 2016: 245; vt lisaks Kilp ja Pankhurst, 2022: 9; Soroka, 2022: 8). Sarnases võtmes leidis patriarh Kirill, arutledes Vene kallaletungile viinud sündmuste jada üle, et sõja puhkemise peamiseks põhjuseks oli Lääne võimude poolt kehtestatud nõue viia Ukrainas läbi geiparaadid, millest Donbassi õigeusklikud elanikud väidetavalt kategooriliselt loobusid (Kilp ja Pankhurst, 2022: 20; Krawchuk, 2022: 175 ning Hovorun, 2022: 8).
7. VF Põhiseaduse ptk 1 §14 sätestab riigi ilmalikku iseloomu ning garanteerib riigi ja Kiriku eraldatust (VF Põhiseadus, [1993], 2020). Samas on oluline täheldada, et 2020. aasta juulis jõustus Vene Põhiseaduse uus redaktsioon, mille tekstis on nüüd mainitud ka Jumal, kellesse uskumine on iseloomustatud “eelkäijate poolt edasi antud ideaalina” (VF Põhiseadus ptk 3 §67.1 lg 2). Akadeemilises kirjanduses esitatud arvamuse kohaselt “formaliseerivad” vastu võetud parandused “vastastikku sõltuvust kiriku ja riigi vahel” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 3).
8. Nye’i poolt artikuleeritud “pehme jõu” epistemoloogilised juured ulatuvad minevikku, 1970-ndate aastate keskpaika, millal nägi päevavalguse Steven Lukes’i monograafia “Võim: Radikaalne Vaade” (ing. “Power: A Radical View”) (1974), millega ta rikastas niinimetatud “võimu nägude” debatti, pakkudes välja võimu uue alternatiivse kontseptsiooni, mis sai nime “võimu kolmas pale” (vt lähemalt Bergström ja Boreus, 2017: 2 ning Kalev et al, 2021: 193). Sisuliselt kujutab ta endast võimet kujundada teiste toimijate eelistusi, ehk panna “nägema olemasolevat asjade seisu (...) kui ainuvõimalikku või “loomulikku” asjade seisu, millele pole alternatiive” (Kalev et al, 2021: 193).
9. Originaalis: “*Narratives are frameworks that allow humans to connect apparently unconnected phenomena around some causal transformation*” (Miskimmon et al, 2013: 7).
10. Uuri ja peab olema ettevaatlik ning pidama meeles, et konkreetne tähendus, mida Chatman omistab oma käsitluses “diskursusele” erineb tähendusest, mida selle terminile omistatakse näiteks diskursusanalüüsi teoorias (vt lähemalt Robertson, 2017: 126).
11. Konkreetsed terminid, mida kasutatakse narratiivi sisu ning selle struktuuri elementide kirjeldamiseks sõltub mitmest faktorist, nagu näiteks uurimistöö autorist ja tema taustast (s.t. kas autor on spetsialiseerunud kirjanduslikus/tekstoloogilises, kunsti- või meedia analüüsis), aga ka uurimistöö fookusest. Näiteks kui uurimistöö keskendub ilukirjanduslikus tekstis esitatud narratiivide analüüsimisele, siis on võimalik spetsiifilisema, kirjandusteadusest laenatud terminoloogia kasutamine, kuigi narratiivi põhiline liigendamine sisuks, struktuuriks/looks ja diskursuseks jääb alles (vt lähemalt Robertson, 2017: 126).
12. Antud juhul sõnale “tekst” on omistatud laiem tähendus vastavalt sellele, nagu tekstist räägib semiootika, kus selle terminiga tähistatakse “kõik tähendust omavate märkide süsteemide liigid” (ing. “all kinds of meaningful systems of signs”), k.a kirjalikud tekstid, visuaalsed kujundid, filmid, oralselt esitatud tekstid (nt kõned) jne (vt lähemalt Bergström ja Boréus, 2017: 5).
13. Miskimmon ja tema kaasautorid (2013) üldistasid Burke’i käsitlust, tuues esile narratiivi peamised elemendid, mille sekka kuuluvad, vastavalt, “toimija, tegevus, eesmärk või kavatsus ning instrumendid” (Miskimmon et al, 2013: 7).
14. Seda tehakse läbi kategoriseerimise ja täpsustamise (ing. “particularization”) protsessi, mida Ó Tuathail nimetab “sotsiaalseks” (Ó Tuathail, 2002: 617), kuna ta leiab aset *sotsiaalses* kontekstis - niivõrd, kui võrd tähenduse konstrueerimine ja omistamine on toimijate vahelise interaktsiooni tulemus (Bergström ja Boréus, 2017: 6) ning tähendus ise on “keele funktsioon, mis toimib erinevuste süsteemina” (Ó Tuathail, 2002: 605).
15. Metafoor on peamine kõnekujund, ta “kirjeldab midagi kui midagi teistsugust, mida ta ei ole, kandes tähendust ühest valdkonnast teise üle” (Boréus ja Bergström, 2017: 147), kusjuures seos kahe “tähenduse valdkonna” (ing. “domain of meaning”) vahel on asümmeetriline selles mõttes, et midagi, mille tähendust kantakse üle, on lugejale reeglina paremini tuntud kui see,

millele tähendus omistatakse - viimane olevat “vähem ilmne ja enam abstraktne” (ibid: 147). Metafooride puhul on oluline teha kontseptuaalset vahet “metafoorsete väljendite” ning “kontseptuaalsete metafooride” vahel - viimased on autorite sõnul “keelelises kogukonnas levinud kollektiivsed ideed, vastavalt millele fenomene kontseptualiseeritakse lähtuvalt sellest, mida nad ei ole (originaalis: “*Conceptual metaphors are collective ideas in a linguistic community according to which a phenomenon is conceptualized in terms of something it is not*”)” (ibid: 148). Oma mõtte illustreerimiseks toovad nad järgmise näite: levinud sentents “aeg on raha” on kontseptuaalne metafoor, mida on aga võimalik edastada mitme metafoorse väljendi kaudu, nagu näiteks “sa raiskad mu aega” või “see probleem maksis mulle tund aega” või muud sellised (ibid: 149). Võrdlus on paljuski sarnane metafoorile, kuid võrdluse puhul on ilmne, et toimub semantilise koormuse üleviimine, mida tavaliselt markeeritakse spetsiifiliste sõnade (kui, nagu, otsekui jne) abil (ibid: 148). Lõpuks metonüümiat defineerivad nad kui “väljendit, mida kasutatakse kirjeldamiseks midagi, millest ta moodustab osa või millegagi ta on muul viisil seotud” (ibid: 148).

16. Metonüümi kasutamise klassikalised näited poliitilises kontekstis on väljendid stiilis “Valge Maja kuulutas välja” - nende eesmärgiks ei ole postuleerida Valge maja kui füüsilise objekti (ehitise) võimekust rääkida, vaid nad lihtsalt viitavad sellele, et *Valges majas resideeruv isik* tegi midagi, nt andis avalikkusele teada tehtud poliitilistest otsustest (vt lähemalt Boréus ja Bergström, 2017: 148). Ó Tuathail annab teada, et Bosnia sõja ajal USA kaitseministeerium kasutas sõna “Vietnam” tähistamiseks keerulist olukorda regioonis - antud juhul see konkreetne geograafiline nimetus ei tähenda, et tegemist on Ida-Aasia riigiga, vaid et Bosnias ameerika sõdureid ootavad *sama raskused, mis Vietnamis* (Ó Tuathail, 2002: 618)
17. Olivier Schmitti sõnul “varustasid” Miskimmon ja tema kaasautorid uurijaid “praeguseni kõige laialdasema teoreetilise raamistusega, mille alusel mõista strateegilisi narratiive” (Schmitt, 2018: 490).
18. Strateegiliste narratiivide funktsionaalse implementeerimise kontekstis on tähelepanuväärne Miskimmoni jt arusaam narratiivi sisust, mis rööbiti esialgse olukorra ja seda ohustava probleemiga hõlmab ka esialgse korra taastamist, teenides seega selgelt instrumentaalset eesmärki (s.o “narratiiv kui tööriist, mis taastab korda”) (Miskimmon et al, 2013: 7).
19. Ó Tuathail kasutab siin mõistet “diskursus” täpsustades, et selle termini all ta mõistab “võimete komplekti (ing. “set of capabilities”), mis lubavad meil organiseerida ning omistada tähendust maailmale ja meie tegevusele ja praktikatele selle raames” (Ó Tuathail, 2002: 605).
20. Freedmani ja Fridrichovága on põhimõtteliselt ühel meelel ka Miskimmon ja tema kolleegid - viimaste sõnul “strateegilised narratiivid kriisi kontekstis esitavad lugu kriisi olemusest, sellest, mida nõuab kõnealuse kriisi lahendus ning kuidas peab välja nägema ja tegelikult näeb välja kriisijärgne maastik (ing. “landscape”)” (Miskimmon et al, 2013, tsiteeritud Fridrichová, 2023: 283).
21. Kesksõna “mõjuv” on siin võtmetähtsusega - niivõrd, kuivõrd “neljanda põlvkonna sõjapidamises edukas on see, kelle narratiiv on veenvam, mõjusam ja domineeriv” (Loik, 2022).
22. Olivier Schmitt iseloomustab “poliitilist müüti” kui “raami, mis varustab indiviide sündmuste tähenduste ja interpretatsioonidega” (Schmitt, 2018: 488). Sealjuures on oluline täheldada, et raami (ing. “frame”) eristab narratiivist ajalise ehk temporaaalse mõõtme puudumine (vt lähemalt, Miskimmon et al, 2013: 10).
23. Taoline väide tugineb kahele peamisele tõdemusele: ühest küljest narratiivide juhtimine hõlmab peale sõnumite moodustamise ja levitamise lisaks veel nende vastuvõtmist sihtauditooriumi poolt, ehk teisisõnu, interaktsiooni narratiivi looja ning auditooriumi vahel (Fridrichová, 2023: 282), teisest küljest aga tähenduse konstrueerimine ise on sotsiaalne protsess (Bergström ja Boréus, 2017: 6).
24. Ó Tuathaili tähelepanek viitab ühtlasi sellele, et ei ole võimalik konstrueerida tervikpilti süsteemi kohta ilma, et kaasatud oleks madalama taseme narratiivid.
25. Erinevates käsitlustes võib olla kasutatud erinev terminoloogiat tähistamiseks sõjalis-poliitilist “eliiti” - ühelt poolt võib ta olla otseselt nimetatud “eliidiks”, kuid kasutatud võib olla ka mõni asendav eufemism, nagu näiteks Snyderi “riigi strateegiline kogukond”.

26. Religiooni defineerimine on siiski väljaspool käesoleva uurimistöö eesmärke, seda enam, et üldist ning universaalselt rakendatavat religiooni määratlust pole võimalik esile tuua: nõnda koostas 1912. aastal ameerika religiooni psühholoogia teoreetik James Leuba nimekirja, kus loetles 50 religiooni definitsiooni (Leuba, 1912, tsiteeritud Kippenberg ja Stuckrad, 2021: 36). Siit edasi järeltas Smith, et “religiooni on võimalik suurema või väiksema täpsusega defineerida rohkem kui viiekümnel erineval viisil” (Smith, 2017, tsiteeritud Kippenberg ja Stuckrad, [2003], 2021: 36). Sarnases võtmes ironiseeris hollandi uurija Meerten Ter Borg (2009), et “mõistetena, võim ja religioon omavad nii palju ühist, et tundub peaaegu võimatu jõuda kontseptuaalse kokkuleppeni nende kindla tähenduse üle” (Ter Borg, 2009: 1).
27. Paralleelselt sellega konstitueerib religiooni aga ka “usk ületamisvõime poolt pakutud kujutluste olemasolusse ja võimusse” (Ter Borg, 2008: 233). Oma 2009.aasta artiklis kirjutab Meerten Ter Borg religiooni kontseptsiooni kohta järgmiselt: “kui ma räägin religioonist, ma viitan võimudele, tähendustele ja reaalsustele, mis ületavad seda, mille kohta me tavaliselt mõtleme kui inimlikust” (Ter Borg, 2009: 2).
28. Inimeste ületamisvõime tähendab ühtlasi ka seda, et nendel on võime reflekteerida enda ja ümbritseva maailma üle, k.a kujutada ette selle lõplikkust (inimeste ja muude elusolendite puhul - surma), mis võib tekitada psühholoogilist ebamugavust ja ärevust, ehk teisisõnu, põhjustada *ontoloogilise turvatunde* puudumist (vt lähemalt Ter Borg, 2009: 4-5). Religioosse võimu üheks olulisemaks (kui mitte öelda primaarseks) funktsiooniks Ter Borgi järgi on seega taolise ontoloogilise turvatunde taastamine (ibid).
29. Teisisõnu, ei ole alust väita, nagu strateegilist narratiivi teeks religioosseks asjaolu, et selle autor on religioosne toimija, kuna religioosne võim on universaalse rakendatavusega.
30. George Soroka (2022), arutledes Vene Õigeusu Kiriku ja Kremli vaheliste tihedate suhete üle, illustreerib oma argumenti taoliste suhete “empiirilisest tõestusest” viitega Samuel Huntingtoni raamatule “Tsiivilisatsioonide kokkupõrge” (1996), milles autor leiab, et “Õigeusu traditsioonis on Jumal Caesari noorem partner” (Huntington, 1996, tsiteeritud Soroka, 2022: 1).
31. Niinimetatud “traditsiooniliste väärtuste” täpne definitsioon ei ole siiski lõpuni selge. Gregorio Bettiza (2020) näiteks seostab taolisi väärtusi normidega, mille sisuks on “sotsiaalne sugu (ing. “gender”), seksuaalsus ja reproduktiivne tervis (ing “reproductive health”)” (Bettiza, 2020: 6). Teiselt poolt aga defineerib Vene õigussüsteem kõnealuseid väärtusi laiemalt. Nõnda näiteks sisaldab president Putini poolt 2022.aasta novembris allkirjastatud dokument pealkirjaga “Vene traditsiooniliste spirituaalsete - moraalsete väärtuste (vn. “духовно-нравственные ценности”) säilitamise ja kinnitamise poliitika alused” “traditsiooniliste väärtuste” nimekirja, mille sekka kuuluvad, vastavalt “elu, väärikus, inimõigused ja -vabadused, patriotism, riigimehelikkus (vn, “гражданственность”), Isamaa teenimine ning hoolekanne selle saatuse eest, kõrged moraalsed ideaalid, tugev pere, loov töö, spirituaalse [elu] eelis materiaalse ees, humanism, heatahtlikkus, õiglus, kollektivism, koostöö ja vastastikune austamine, ajalooline mälu ja põlvkondade jätkuvus, Venemaa rahvaste ühtsus” (Riikliku poliitika alused, 2022, ptk 1 §5).
32. “Terava võimu” idee autoriks on Peter Mandaville Ameerika Ühendriikide Rahu Instituudist (ing. “United States Institute of Peace”, USIP), kes defineerib seda mõistet järgmiselt: “terav võim - mida tuleb eristada nii pehme jõu positiivsest kuvandist kui ka sõjaliste vahendite kasutamisest, mida tihti seostatakse kõva jõuga - viitab informatsiooni, kommunikatsiooni vahendite ja tehnoloogia kasutusele eesmärgiga levitada ideid ja sõnumeid, mis üpris tõenäoliselt külvavad ebakõla ja pinget seemneid sihtauditooriumi seas” (Mandaville, 2022, tsiteeritud Kilp ja Pankhurst, 2022: 4).
33. “Õigustamisstrateegiate” sekka nimetab Gregorio Bettiza “retoorilisi võtteid, läbi mille toimijad püüavad genereerida toetust ja nõusolekut, surudes ühtlasi maha kodumaiste ja rahvusvaheliste auditooriumide vastupanu, teatud tegevuste jada heaks” (Bettiza, 2020: 4).
34. Taras Kuzio leiab, et president Putini 2021.aasta artikkel on tema “2022.a veebruari kallaletungi ideoloogiline uurimus” (ing. “his ideological treatise for the February 2022 invasion”) (Kuzio, 2022: 40). Teisest küljest andis Katerina Fridrichová kõnealusele artiklile järgmise definitsiooni: “president Putini esseelaste ja ukrainlaste ajaloolise ühtsuse teemal ei ole narratiivne innovatsioon (ing. “narrative innovation”), vaid sellel on oma

- kontseptuaalne ajalugu, mille juured ulatuvad Vene natsionalismi [traditsiooni]" (Fridrichová, 2022: 285).
35. Originaalis on siin kasutatud mõiste “народ” (et. “rahvas”), mida Ted Hopfi arvates (2016) on oluline eristada teisest sarnasest mõistest, milleks on “люди” (et. “inimesed”) - autori sõnul “narod [s.t rahvas - a.k.] on loodud teatud juure (ing. “root rod”) ümber, mis ise tähendab perekonda, suguseltsi (ing. “kin”), klaani, sündi, päritolu, karja (ing. “stock”) ning teaduses - liiki (ing. “genus”). Ta annab alust sellistele sõnadele nagu *roditeli* ehk “vanemad”, *rodina* ehk isamaa, *rodit* ehk sünnitama, ja nii edasi, samas kui “liudi” [s.t “inimesed” - a.k.] on lihtsalt omavahel mitteseotud inimeste kogum (Hopf, 2016: 241).
 36. Vladimir Putini arusaama (2021) kohaselt “nüüdisaegne Ukraina on täielikult nõukogude epohhi produkt/töövili (vn. “детуице”)" (Putin, 2021).
 37. Kiiev kui “vene linnade ema” on ajaloolises diskursuses juurdunud kontseptsioon, mis sisaldub 11.sajandi munga Nestori poolt kirjutatud kroonikas, mida vene historiograafias tuntakse “Jutustuse möödunud aegadest” nime all ning mida president Putin tsiteerib oma essees.
 38. 1996.aastal iseseisvalt Brzezinskist jõudis sarnasele arjumendile ka president Jeltsini nõunik Sergei Kortunov, kes tõi eksplitsiitselt välja, et “ilma strateegilise liiduta (ing. “alliance”) Ukrainaga, ei suuda Venemaa saada tõsiseks suurriigiks” (tsiteeritud Götz ja Staun, 2022: 486).
 39. Taolise kontseptuaalse segaduse põhjuseks võib olla asjaolu, et “Vene maailma” puhul tegemist ei ole sugugi kõikehõlmava ideoloogilise kontseptsiooniga, vaid pigem “eklektilise ja niinimetatud “postmodernistlikus võtmes” eri ajalooliste perioodide pärit ning omavahel sisemises vastuolus olevatest osadest meisterdatud” poliitilise vahendiga, mille ainsaks eesmärgiks on “põhjendada Putini režiimi imperiaalseid ambitsioone” (Saar, 2023: 5).
 40. Uuriija peab pidama meeles asjaolu, et kuigi igapäevases kõnepruugis kasutatakse sõnu “ruum” (ing. “space”) ja “koht” (ing. “place”) sarnases tähenduses ning mõnikord isegi vahetatavate terminitena, teeb poliitiline geograafia kui teadusdistsipliin siiski kontseptuaalset eristust nende kahe vahel. Ühelt poolt *ruum* on kategooria, mille tekkimise üle inimestel puudub otsene kontroll (ehk ta on juba meile antud), teiselt poolt aga *koht* on sotsiaalselt konstrueeritud kategooria ning kohtade loomise protsess (ing. “place-making”) hõlmab endas kolme tüüpi faktorite (looduslikud olud, omistav tähendus ning sotsiaalsed suhted) kombineerimist (vt lähemalt Sack, 2001: 108-111).
 41. Etnilisuse ja rahvuse (ing. “nation”) kohta vt lähemalt Heywood, 2021: 129-131.
 42. Samuel Huntington jagab “tsivilisatsiooni konstitueerivaid faktoreid” kaheks suureks rühmaks: esiteks, “objektiivsed elemendid nagu keel, ajalugu, religioon, kombed ja institutsioonid” ning teiseks “subjektiivne enesemäärang” (Huntington, [1996], 2016: 58-59).
 43. Suure Võidu [vn. “Великая Победа”, ing. “Great Victory”] all on mõeldud võit natsi-Saksamaa vägede üle Teises Maailmasõjas, mida Venemaal traditsiooniliselt tähistatakse 9. mail. 2020.aastal ütles president Vladimir Putin oma läkituses Föderaalassambleele, et “Venemaa jaoks on 9. mai kõige suurem (vn. “великий”) ja püham riigipüha” (vt lisaks Putin, 2020).
 44. Huntington oli valmis minna oma käsitlusega nii kaugele, et väita, nagu oleks Ukraina idapoolse (s.o õigeuskliku ja venekeelse elanikkonna enamusega) üksuse liitumine Venemaaga “mõnevõrra tõenäolisem võimalus” ja seda võrreldes otsese vaenutegevusega kahe suveräänse riigi - Venemaa ja Ukraina - vahel (Huntington, [1996], 2016: 211 - 212).
 45. Akadeemilise eetika nõuete järgimise ning neutraalsuse printsiibi rakendamise huvides peab uurija siiski märkama, et taoline arusaam sõjalise vastasseisu puhkemise põhjustest, mis rõhutab Ukraina suveräänsuse eiramist Vene võimude poolt eeldusel, et ukrainlased on vaid “väike-venelased” ning suurema poliitilise kogukonna (“pan-vene” rahva) osa (vt lähemalt Kuzio, 2022: 40-42), ei ole ainus, millele valdkondlikus kirjanduses pööratakse tähelepanu. Taolise “konventsionaalse” arusaama üks suurimaid kriitikuid on ameerika politoloog John Mearsheimer, kes otseselt väidab, et “kuigi taolist narratiivi korduvalt tuuakse välja *mainstream* meedias ning peaaegu iga Lääne poliitiku poolt, puudub mingisugune tõendusmaterjal selle toetamiseks” (Mearsheimer, 2022: 14). Mearsheimer pakub oma visiooni sõja puhkemise põhjustest, leides et “sisuliselt, [Venemaa president Vladimir] Putin

- ei olnud huvitatud selles, et teha Ukrainast osa Venemaast; ta oli huvitatud sellest, et veenduda, et sellest [s.t Ukrainast - *a.k.*] ei saa trampliini (ing. “springboard”) Lääne agressiooni jaoks Venemaa vastu (...)” (ibid: 15).
46. Ukraina historiograafias kannavad 2014.aasta 18. - 23. veebruarini kestnud protestiaktsioonid nime “Väärikuse revolutsioon” (ukr. “Революція гідності”, ing. “Revolution of Dignity”).
 47. Mitte kõik uurijad siiski ei toeta ideed “pühast sõjast” religioosse kogukonna kaitsmiseks, olgu ta põhinevat traditsioonilistel väärtustel või mitte. Sean Griffin näiteks pöörab tähelepanu asjaolule, et “siiamaani [Griffini artikkel ilmus 2024.aasta alguses - *a.k.*] patriarh Kirill hoidus nimetamast kuritegusid Ukrainas “pühaks sõjaks” või viitamast neo-natside kohalolekule Ukrainas” (Griffin, 2024: 89). Taoline arusaam haakub hästi kokku Kilbi ja Pankhursti ideega, mille kohaselt “erinevalt sekulaarsetest liidritest VÕK ei tegele selliste narratiividega, mis panevad küsimärgi alla Ukraina rahvusriigi (ing. “nation-state”) ajaloolist päritolu, eitavad *Maidani*-järgse [mõeldud on 2013-2014 aastate protestiaktsioonid, mis said nime “Euromaidan” - ukr. “Євромайдан” - *a.k.*] Ukraina valitsuse legitiimsust või püüavad õigustada sõjalise invasiooni neo-natsismiga” (Kilp ja Pankhurst, 2022: 20). Siiski on oluline täheldada, et nende ridade kirjutamise hetkel toimus Moskvas perioodil 27. - 28. märts 2024 “Ülemaailmne Venelaste Nõukogu”, mida juhtis Moskva ja Kogu Venemaa patriarh Kirill isiklikult ning mille tulemusena võeti vastu ametlik dokument pealkirjaga “Vene Maailma olevik ja tulevik”, kus nimetati sõda Ukrainas juba otseselt “pühaks sõjaks” (Bailey et al, 2024).
 48. Ain Riistani sõnul andis lääneriikide (eesotsas USAga) ja Konstantinoopoli Patriarhaadi väidetav sekkumine Ukraina kirikute iseseisvumisprotsessi alust rääkida koguni “Ristisõjast Õigeusu vastu” (Riistan, 2016: 210).
 49. Termin “uniaat” tuleneb 1595. - 1596.a Bresti Kiriku Unioonist (ehk Ühendusest) - ajaloolisest sündmusest, mille raames mõned Konstantinoopoli Patriarhaati kuulunud Kiievi Metropoolia piiskopid eesotsas peapiiskopi Mihhailo Rahoza (pl. Michał Rahoza) tunnistasid Rooma paavsti ülemvõimu, säilitades ühtlasi Ida-Bütsantsi liturgilist kaanonit ning kirikuslaavi keelt.
 50. Praktikal tähendab see, et uurimisstrateegia kavandamisel tegeleb analüütik “uurimisprobleemi kokkuviiamisega juba olemasolevate teadmiste ja empiirilise teadustöö praktiliste võimalustega” (Lagerspetz, 2017: 79).
 51. Valitud ajaline raam hõlmab 10-aastast perioodi, akumuleerudes enda sees mitu olulist “verstaposti”, nagu seda on 2014.aastal toimunud Krimmi annekteerimine ning sõjalise vastasseisu algus Kagu-Ukrainas (vt lähemalt Loik, 2022), 2019.aastal toimunud autokefaalse Ukraina Õigeusu Kiriku institutsionaliseerimine tänu Konstantinoopoli oikumeenilise patriarhi Bartholomeose poolt antud tolosele (vt lähemalt Krawchuk, 2022: 177 ning Kuzio, 2022: 44) ja lõpuks sõjalise konflikti eskaleerumine 2022.aasta veebruaris.
 52. Vene Föderatsiooni Föderaalassamblee [vn. “Федеральное Собрание Российской Федерации”] on Vene kahekojaline parlament, mis koosneb Föderatsiooni Nõukogust [vn. “Совет Федерации”] ehk ülemkojast ning Riigiduumast [vn. “Государственная Дума”] ehk alamkojast.
 53. Käesolevas bakalaureusetöös kasutatud kõne materjalid peavad ilmuma vastavalt kas Õigeusu Jõulude (mis Vene Õigeusu Kirikus tähistatakse Juliuse kalendri järgi 7. jaanuaril) eelõhtul (patriarhi intervjuude puhul) või jaanuaris-veebruaris president Putini läkituste puhul (viimase kohta vt lähemalt lisakommentaari № 54).
 54. Lugeja võib õigustatult küsida, miks kõnede arv ei võrdu 22-ga, pidades silmas asjaolu, et valimis pidid olema kajastatud 2 toimija (president Putini ja patriarh Kirilli) iga-aastased kõned 11 aasta jooksul (2024.a kaasa arvatud), mis pidi omakorda andma lõpptulemuseks 22 kõnet (2 x 11). Vastus sellele küsimusele peitub asjaolus, et president Putin ei pidanud oma traditsioonilist kõnet (ehk läkitust Föderaalassambleele) 2017 ja 2022. aastatel. 2017.aasta läkituse puudumine on seotud asjaoluga, et Venemaal muudeti presidendi läkituste pidamisega: perioodil 2012 - 2016 esines Vladimir Putin oma kõnega kalendriaasta lõpus (tavaliselt - detsembri esimestes kuupäevades), kuid 2018.a läkitus esitati hoopis kalendriaasta alguses, märtsikuus, asendades sellega 2017.a lõpus toimuma pidanud kõnet (TASS, 2024). 2022.aasta läkitus pidi ilmuma veebruaris-märtsis, kuid president Putini sõnul seda ei

- juhtunud, kuna “(...) sündmuste dünaamika on liiga suur, olukord arenes väga-väga dünaamiliselt” (TASS, 2022).
55. “Tervikliku” narratiivi all peetakse käesoleva bakalaureusetöö raames silmas sellise narratiivi, mille puhul on võimalik tuvastada kõiki Gearóid Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatikas” esitatud funktsionaalseid elemente (vt lisaks Ó Tuathail, 2002: 609).
 56. Võrdlevas politoloogias üldiselt ning eriti poliitiliste ideoloogiate uurimise kontekstis võib näha kalduvust seostada taolist dihhotoomset (Andrew Heywoodi (2021) sõnul “manihheistlikku”) eristamist eliitide ja “tavainimeste” (ing. “the people”) vahel ja nendevahelisest (loomulikust) antagonismist **populismiga** kui eraldi poliitilise ideoloogiaga (vt lähemalt Heywood, 2021: 172). Eriti prominentseks muutub taoline diskursus patriarh Kirilli 2017.aasta intervjuus, kus ta leidis, et “loomulikult, *establishment*, poliitilised eliidid, mis on seotud suure äriaga, meedia, haridussüsteem toimivad vana raja pidi [vn “по-накатанному”] ning püüavad taaslustada neid fantoome [s.o Valgustusajastul ning sellele järgnenud perioodil Lääne-Euroopas valitsenud ratsionalismi sõnumeid, religioosse identiteedi ja religiooni kui sellise kõrvale tõmbamist - *a.k.*]. Aga rahva hing, inimeste südametunnistus, reaalse elu kogemus ütlevad inimestele, et see on vale teekond (...)” (Kirill, 2017).
 57. Taoline väide võib viidata Kirilli arusaamale Ukrainas toimunud sündmuste eksogeensetest põhjustest. Analüütilise selguse ning objektiivsuse huvides tuleb siiski tõdeda, et Kirill seda avalikult ei öelnud (erinevalt näiteks president Putinilt), mistõttu tegemist on pigem analüütilise interpretatsiooniga, mis jääb siiski käesoleva bakalaureusetöö eesmärkidest ja meetodikast väljapoole, moodustades ühtlasi potentsiaalset alust edasisteks uurimusteks.
 58. ÜRO Peaassamblee võttis 27.märtsil 2014 vastu resolutsiooni 68/262 pealkirjaga “Ukraina territoriaalsest terviklikkusest” (ing. “Territorial Integrity of Ukraine”), milles veelkord kinnitas oma “pühendumust Ukraina suveräänsusele, poliitilisele sõltumatusele, ühtsusele ja territoriaalsele terviklikkusele” (§1), samuti tunnistas Krimmi poolsaarel toimunud referendumit õiguslikult mittekehtivaks ja leidis, et selle tulemusi ei saa kasutada õigustamaks Krimmi autonoomse regiooni ja Sevastopoli linna staatuse muutmist, kutsudes ÜRO liikmesriike üles mitte tunnistada taoliste tegevuste legitiimsust (§§ 5-6) (vt lähemalt ÜRO Peaassamblee resolutsioon 68/262, 2014).
 59. Vladimir Putin nimetas läbirääkimiste peatamist lihtsalt “president [Viktor] Janukovõtši tehniliseks otsuseks” (Putin, 2014).
 60. Tsitaat pärineb apostel Pauluse kirjast efeslastele (Ef 6: 14-15).
 61. Patriarh Kirilli enda sõnul “kõige õigem positsioon on tuua rahu just sel hetkel, mil inimesed mõtlevad rahust kõige vähem” (Kirill, 2015).
 62. Kuigi mõlemad toimijad (s.t nii president Putin kui ka patriarh Kirill) kasutavad oma kõnedes “vennasrahva” temaatikat kirjeldamaks Ukraina ja Venemaa elanikkondade suhteid ja defineerides seeläbi toimijaid Ó Tuathaili paradigmas, peab uurija siiski pöörama tähelepanu sellele, et kõnealune “vendlus” venelaste ja ukrainlaste vahel võib olla erineva alatooniga, sõltuvalt toimijast, s.t kui president Putin räägib “Ukraina vennasrahvast”, peab ta silmas kultuurilisi, isegi sugukondlikke sidemeid inimeste vahel, mis tuginevad ühtsele ajaloolisele kogemusele, mille allikaks ta nimetab Kiievi-Vene ristimist vürst Vladimiri poolt 988.aastal (vt lähemalt Putin, 2015, Kilp ja Pankhurst, 2022: 5). Teiselt poolt omab “vennasrahva” temaatika patriarh Kirilli sõnumites religioosset konnotatsiooni, tähistamaks Kiriku usku sellesse, et kõik inimesed on Jumala lapsed ja kui sellised vennad ja õed omavahel - doktriin, mis leiab kajastust näiteks Pauluse kirjas galaatlastele (Gl 3:28): “Ei ole siin juuti ega kreeklasi, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist, sest te kõik olete üks Kristuses Jeesuses”.
 63. Ajaloolisest kogemusest rääkides tõi patriarh Kirill näiteid nii Vana-Vene riigist (“püha Sergiuse, vürst Vladimiri ja meie suurte pühakute kujud”), mida väidetavalt iseloomustas sügav religioosus, Vene Impeeriumist (millal “me [s.t venelased ja ukrainlased, keda Kirill käsitleb ühise rahvana, tegemata substantiivset vahet nende kahe rahva vahel - *a.k.*] saime suurriigiks”, kui ka Nõukogude perioodist, mida ta siiski jagas kaheks erinevaks osaks (vastavalt kategooriad “NSVL negatiivne” - “laagrid, (inim)verega saavutatud

- kollektiviseerimine, GULAG'i abil toime pandud industrialiseerimine” ja “NSVL positiivne” - “entusiasm, solidaarsus”) (Kirill, 2015).
64. Patriarh Kirill tsiteeris Johannese evangeeliumi (Jh 13:15) - “Ei ole olemas suuremat armastust kui see, kui keegi annab elu oma sõprade eest”.
 65. Kirilli sõnul “sõjalised tegevused on õigustatud, kui nad kaitsevad inimest, ühiskonda, riiki” (Kirill, 2016).
 66. “Skismaatikute” all pidas patriarh Kirill silmas krekakatoliiklasi ja uniaate (vt lisaks kommentaar № 49) ning “kanoonilise Kiriku” all Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kirikut.
 67. Rääkides Ukraina “ühtsusest” (vn. “соборность”) toetas Kirill implitsiitselt teesi Ukraina (läbi Ukraina Õigeusu Kiriku) kuulumisest Vene Õigeusu Kiriku kanooniliste territooriumite hulka, mille suhtes on Moskva Patriarhaadil väidetavalt olemas eridõigus.
 68. Ühtlasi leidis Vladimir Putin, et Venemaa “on valmis pidada tõsist juttu 21.sajandi jätkusuutliku rahvusvahelise süsteemi ehitamisest,” lisades sealjuures, et Vene riik toetab “julgeolekut ja arenguvõimalusi kõikide rahvaste jaoks, mitte ainult väljavalitute jaoks” (Putin, 2016).
 69. Sealjuures tegi patriarh Kirill eksplitsiitse eristuse n-ö “jumalakartmatute” eliitide (*establishment*, suure äriiga seotud poliitilised eliidid, meedia) ning usku säilitavate tavainimeste vahel, tuues uuest oma retoorika sisse mõnevõrra manihheistlikku perspektiivi (Kirill, 2017).
 70. Siira palve õndsaliiku mõju üle arutledes leidis patriarh Kirill, et “kui me ütleme, et palvetame rahu eest, inimeste lepitamise eest Ukrainas, vennatappukonflikti ületamise eest, siis me paneme meie sõnadesse veendumust, et Jumal jagab mingi hetk Oma armu (vn. “приклонит милость”) ukraina rahvaga ja see vennatapusõda lõpeb” (Kirill, 2018).
 71. 2018.aastal esitas Vladimir Putini oma traditsioonilise läkituse Föderaalassambleele esimest korda kalendri aasta alguses, märtsikuus (vt lisaks kommentaar № 54).
 72. Vladimir Putini sõnul “vaatamata paljudele protestidele ja üleskutsetele, hakkas ameerika masin [mõeldud on USA raketitõrje süsteemide arendamisprogramm - *a.k.*] tööle, konveier käivitati” (Putin, 2018). Huvitav on täheldada, et tsiteeritud passaažis võib näha “masina” ja “konveieri” metafoore.
 73. Saatejuht nimetas Konstantinoopoli patriarhi Bartholomeost mõnevõrra põlastavalt “Istanbuli patriarhiks”, viitamaks sellega ühelt poolt objektiivsele asjaolule, et Konstantinoopoli Patriarhaat füüsiliselt asub tänapäevases Istanbulis (Türgis), kuid teiselt poolt pidades selgelt silmas oikumeenilise patriarhi väidetavat iseseisvuse ja tegutsemisvabaduse puudumist ja seda ennekõike vastandina [Vene Õigeusu Kiriku] Moskva Patriarhaadile, mis “ei sõltu kellestki” (Kirill, 2019; Kirill, 2020).
 74. Taoline olukord on patriarh Kirilli meelest selge märk riigi ja Kiriku eraldumise printsiibi rikkumisest, mille osas ta süüdistas eeskätt lääneriike nende väidetava silmakirjalikkuse eest, püstitades sealjuures retoorilist küsimust: “uhuu, kus on Euroopa? Uhuu, kus on Ameerika Ühendriigid? Koos nende sooviga seista liberalismi fundamentaalsete printsiipide eest, mis kätkevad endas muuhulgas Kiriku eraldumist riigist (...). Antud lugu näitab, et kõike saab tallata maha, öelda lahti kõikidest printsiipidest, kui püütakse saavutada konkreetseid poliitilisi eesmärke” (Kirill, 2019).
 75. President Vladimir Putini sõnul, kuigi Venemaa “ei ähvarda kedagi (...) me ei ole huvitatud ega otsi vastasseisu, eriti sellise globaalse suurriigiga (vn. “держава”), nagu seda on USA” (Putin, 2019) ikkagi käituvad lääneriigid ebasõbralikult Venemaa suhtes: “Vene seaduslikud huvid ignoreeritakse, kogu aeg organiseeritakse erinevad Vene-vastaseid aktsioone, absoluutselt alusetult - ma tahan seda rõhutada, meie poolt mitte provotseeritult - käivitatakse aina uued ja uued rahvusvahelise õiguse vaatevinklist ebaseaduslikud sanktsioonid” (ibid).
 76. 2019.aasta kevadel toimusid Ukrainas presidendivalimised (esimene voor toimus 31. märtsil ning teine voor - 21. aprillil), mille tulemuste alusel hakkas Ukraina presidendiks erakonna “Rahva Teener” (ukr. “Слуга Народу”) esindaja Volodõmõr Zelenskõi, kes kogus esimeses voorus 30,24% häältest ning pääses teisse vooru, kus edestas oma konkurenti - Ukraina toonast presidenti Petro Porošenkot - ning kogus 73,22% häältest, osutudes seega valituks Ukraina järgmiseks presidendiks (OSCE, 2019: 41-42).

77. Patriarhi retoorika näitab, et mängu siin tuleb õigeusklike ukrainlaste eriline “tarkus”, mis peab olema poliitiline niivõrd, kui võrd presidendivalimised on poliitiline (ja mitte religioosne) protseduur, mistõttu patriarhi sõnum kombineerib sekulaarset ja religioosset temaatikat, pöörates sealjuures tähelepanu *õigeusklike* ukrainlaste voorusele ning jättes kõrvale teiste religioossete denominatsioonide esindajate rolli.
78. Seevastu rõhutas president Vladimir Putin, et “viis tuumariiki [kontekstist saab selgeks, et mõeldud on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni asutajad ning ühtlasi ÜRO Julgeolekunõukogu alalised liikmed: USA, Venemaa, Suurbritannia, Prantsusmaa ja Hiina - a.k.] kannavad erilist vastutust inimkonna säilitamise ning jätkusuutliku arengu eest” (Putin, 2020).
79. Valgevenes toimusid 2020.aasta 9. augustil presidendivalimised, kus väidetavalt osutus valituks Valgevene ametisolev president Aljaksandr Lukašenka, kelle jaoks see on juba kuues ametiaeg (Lukašenka täidab Valgevene presidendi rolli 1994.aastast alates) (Human Rights Watch, 2021: 84). Valimistele järgnesid rahulikud protestiaktsioonid, milles osalesid nii opositsiooni liidrid kui ka tavalised kodanikud, kes nõudsid valimiste tulemuste ülevaatamist. Protestiaktsioonid olid vägivaldselt naha surutud Valgevene sisejulgeoleku organite poolt: inimõiguste kaitse edendamise organisatsiooni Human Rights Watch andmetel on perioodil 9. - 12. august Valgevene pealinnas Minskis ja muudes suurtes linnades peeti kinni umbes 7000 inimest, paljud nendest kogesid füüsilist vägivalda kuni piinamise ja muude inimväärikust alandavate kohtlemise vormideni välja (ibid: 85). Euroopa Parlament võttis 17. septembril 2020 resolutsiooni, milles tunnistas Valgevene presidendivalimised mittelegitiimseteks, loobus tunnistamast Aljaksandr Lukašenka Valgevene presidendiks peale tema viimase (viienda) ametiaja lõppu 5. novembril 2020 ning mõistis hukka Valgevene võimude vägivaldseid tegevusi rahulike protestiaktsioonide mahasurumise näol (Euroopa Parlament, 2020).
80. Phanar (tr. Fener) on ajalooline linnaosa Istanbulis (ajaloolises Konstantinoopolis), Türgis, kus asub Konstantinoopoli oikumeenilise patriarhi ametlik residents. Kasutades fraasi “Phanar teostas kuritegu” kasutas patriarh Kirill ühe troobi alaliigi, nimelt metonüümiat: sõna “Phanar” taga on mõistetud Konstantinoopoli oikumeenilist patriarhi, kelle väidetava “kuriteo” Kirill kirjeldas oma passaažis, samas Kirilli kõneakti subjektiks on antud juhul Konstantinoopoli (Istanbuli) linnaosa, mis peab justkui “karakteriseerima” patriarh Bartholomeost, teda siiski nimetamata.
81. Enne tekstimaterjali analüüsimist peab uurija pöörama tähelepanu sellele, et patriarh Kirilli intervjuu ilmus poolteist kuud enne Vene vägede täiemahulise invasiooni Ukrainasse (7. jaanuaril 2022, samas kui täiemahuline sõda algas 24. veebruaril) ning president Vladimir Putin ei pöördunud 2022.aastal oma traditsioonilise läkitusega Föderaalassamblee poole.
82. Analüüsid sõnumeid, mida levitatakse Vene meedia (mille kohta võib kasutada terminit “meedia-keskkond” (ing. “media-ecology”) kaudu, keskendudes sealjuures peamiselt 2022.aasta täiemahulisele invasioonile järgnenud narratiividele, järeldas Kateřina Fridrichová (2023), et üks juba varasemalt akadeemilises kirjanduses tuvastatud seaduspärasusi peab siin paika, nimelt “kui Vene esindajad (ing. “representatives”) pöörduvad [oma sõnumiga] rahvusvahelise kogukonna poole, on see [sõnum] suunatud koduse elanikkonna poole” (Fridrichová, 2023: 290). Patriarh Kirilli (välis)poliitilise retoorika kontekstis võib taoline argument viia kahele peamisele järeldusele. Ühelt poolt, kui võtta aluseks teesi, mille kohaselt patriarh Kirill pöördub ennekõike Vene vaatajaskonna poole Venemaal ega püüa hõlmata laiemat (rahvusvahelist) auditooriumit, võib tema narratiiv olla siiski implitsiitselt suunatud välismaistele toimijatele, samas kui võtta aluseks Fridrichová seisukohta, siis võib pidada rahvusvahelist kogukonda (k.a. venekeelseid elanikke lääneriikides endis, kellel on ligipääs Vene meediakanalitele läbi TV- või internetiühenduse) hoopis primaarseks auditooriumiks, kelleni püütakse jõuda läbi Vene sisemise kuulajaskonna, või vähemalt on need kaks auditooriumit võrdväärsed. Taoline hüpotees on üldiselt kooskõlas Kateřina Fridrichová enda Vene narratiivide tarbijate lahterdamisloogikaga, mille kohaselt saab neid jagada neljaks peamiseks osaks, nimelt ukrainlased, “kes aja jooksul muutusid vaenlasteks”, “kollektiivne Lääs” (ennekõike Euroopa riigid ja USA), kodune auditoorium ning ülejäänud maailm (ibid: 283). Taolise loogikaga kooskõlas olevaks saab pidada Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve

Ameti (edaspidi TTJA) ettekirjutust (25.02.2022) sideettevõtetele lõpetada viie Vene telekanali taasedastamine Eesti territooriumil sel alusel, et need telekanalid transleerisid president Vladimir Putini pöördumist Vene elanike poole täiemahulise invasiooni eelõhtul, “mida saab pidada tervikuna sõjalise rünnaku õigustamiseks, sellele üleskutsumiseks ja rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtete eiramise õigustamiseks, millega rikutakse meediateenuste seaduse nõudeid” (Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, 2022). Huvitav on siinpuuhul asjaolu, et viie keelustatud telekanali seas on üks - RTR Planeta - transleerinud ka patriarh Kirilli iga aastased jõuluintervjuud, mis moodustavad käesoleva bakalaureusetöö analüüsitava materjali. Vene meediakanalite (eeskätt RT koos selle tütarettvõtetega ning Sputnik) taasedastamine oli piiratud ka Euroopa Liidu tasemel. Vastav regulatsioon kehtestati vastukajana Euroopa Liidu Nõukogu määruses 2022/350 toodud argumentatsioonile, mille kohaselt “Ukraina vastase agressiooni õigustamiseks ja toetamiseks on Venemaa Föderatsioon osalenud pidevas ja kooskõlastatud propagandategevuses, mis on suunatud liidu kodanikuühiskonnale ja naaberriikidele, moonutades ja manipuleerides tõsiselt fakte” ning “[neid] propagandameetmeid on rakendatud eri meediakanalite kaudu Venemaa Föderatsiooni juhtkonna pideva otsese või kaudse kontrolli all (...)” (Euroopa Liidu Nõukogu Määrus 2022/350 §§ 7-8; täpsemalt RT kaasuse kohta vt Lendvai, 2023: 1240-1243).

83. Patriarh Kirilli intervjuu ilmus 10,5 kuud pärast täiemahulise invasiooni algust - saatejuhi sõnul “varsti täitub juba aasta, nagu me elame sõjalise konflikti tingimustes” (Kirill, 2023).
84. Patriarh Kirilli arust Lääne väidetavale moraalsele lagunemisele viitab asjaolu, et ta eirab traditsioonilisi kristlikke väärtusi: “nad [Euroopa riigid - *a.k.*] lihtsalt ignoreerivad neid, ja see on veel pehmelt öeldud” (Kirill, 2023).
85. Samas tuleb pöörata tähelepanu, et Kirilli jaoks ei ole suurt probleemi rääkida eraldi “õigeusklikust *ukraina* rahvast” taolise väidetava “ühise rahva” sees ning tema narratiiv sisaldab eraldi kategooriat “õigeusklik kogukond,” kus hääbub etniline identiteet ning jääb üksnes religioosne ühtekuuluvus, mida kinnitab ühine Vene Õigeusu Kirik. Viimase argumendiga seotud *prima facie* dilemma saab osaliselt seletada läbi *fületismi* kontseptsiooni. Nimelt on Õigeusu Kirikutes kombeks pidada fületismi (mida George Soroka defineerib kui “etno-nationalismi eesõigust Kristliku ühtsuse eest” - vt lisaks Soroka, 2022: 3) hereesiaks. Taolises kontekstis on igati loogiline oodata Kirillilt retoorikat, mis ületaks rahvuslikke erinevusi Õigeusu ühtsuse huvides.
86. Patriarh Kirilli arusaam Ukrainas kui “Pühast maast,” mille väidetav pühadus tuleneb sakraalsete kohtade püsijäämisest seal haakub kokku Gregorio Bettiza “sakraalse kapitali” käsitlusega, mille kohaselt saab taolist kapitali tinglikult jagada kolmeks, vastavalt sümboolne, kultuuriline ja võrgustike kapital, mille aluseks on alati “religioossed ressursid” (Bettiza, 2020: 2-3). Kirilli poolt loendatud pühakohad koos nendega tugevalt seotud munklustraditsiooniga (tegemist on ennekõike kloostritega) on antud juhul selge “religioosne ressurss” mis annab alust Ukraina sakraalsele (kultuurilis-sümboolsele) kapitalile.
87. Vene keeles tehakse lingvistilist vahet sõnade “русские” ja “россияне” vahel, kuigi mõlemad on võimalik tõlkida eesti keelde kui “venelased” ning inglise keelde kui “Russians”. Sellegipoolest, seostub termin “русские” eelkõige rahvusliku dimensiooniga, indikeerimaks etno-kultuurilist kogukonda, samas kui sõna “россияне” viitab pigem ühtsele sotsiaal-poliitilisele ruumile, mida saab defineerida läbi kadakondsusliku kuuluvuse, ehk teisisõnu, pannakse selle sõna puhul peamist rõhku selle õiguslikule aspektile. Huvitav on siinjuures täheldada, et patriarh Kirill kasutas just sõna “россияне” ja mitte “русские,” justkui viitamaks poliitilisele ühtsusele. Taolise *prima facie* dilemma üks võimalikke lahendusi on see, et kuigi Kirilli silmis on venelased ja ukrainlased üks rahvas - ja antud kontekstis “venelased” on “русские” - siis vaenutegevuse seletamiseks kahe riigi (ehk *poliitilise* moodustise) vahel eelistab ta kasutada terminit “россияне,” et muidu ei tekkiks loogilist ebakõla kahe argumentatsiooniliini vahel. Taolist loogikat saab illustreerida Kirilli sõnadega, mille kohaselt tuleb vältida olukorda, kus venelased ja ukrainlased hakkavad vaenlasteks, mille puhul ta kasutab just sõna “россияне”.
88. Huvitav on täheldada, et tähistamiseks Ukraina territooriume kasutas Vladimir Putin pidevalt asesõnu “meie” ja “oma” - nii, nagu ta varem nimetas neid “*meie* ajaloolisteks territooriumiteks (вн. “исторические земли”),” viitab ta ka praegu “*meie* kodule,” mida Vene

- väed usinalt “kaitsevad”. Taolise terminoloogia kasutamine selgelt viitab sellele, et president Putini jaoks Ukraina ongi osa suuremast Vene riigist - mitte ainult “mõjusfäär”, kus Venemaal on õigus kaitsta oma rahvuslikke huvisid, vaid Vene territoorium *par excellence*.
89. Tsiteeritud passaažis on selgelt näha dihhotoomset eristust “halva Lääne” ja “hea Venemaa” vahel, mida saab illustreerida veel ühe tsitaadiga 2023.a läkitusest, nimelt: “just nemad [s.t lääneriigid - *a.k.*] alustasid sõda, aga meie kasutasime ja kasutame jõudu, et seda lõpetada” (Putin, 2023). Samuti võib siin leida ka implitsiitset lahtiütlemist (agressiivse) sõjaga samastumisest: Venemaa ei alustanud sõda, tema eesmärk on vaid selle lõpetamine, mis ühelt poolt haakub kokku Putini poolt eelmiste läkituste raames formuleeritud doktriiniga “Venemaa kedagi ei ohusta” ning teiselt poolt on kooskõlas eufemistliku keelepruugiga, mis on pidevalt kasutuses 2023.a sõnumis - mitte “sõda”, vaid “sõjaline erioperatsioon” ja “inimeste kaitse”.
 90. Läänest tuleneva ohtu kontseptualiseerimiseks ütles president Putin, et “Lääs kasutab Ukrainat kui taraani ja kui polügooni Venemaa vastu” ning lisas sellele veidi hiljem, et “Lääne eliidid ei varja oma eesmärki: saada - nagu nad ise selle kohta ütlevad, see on otsekõne - Venemaast strateegiliselt jagu” (Putin, 2023).
 91. Vladimir Putini enda sõnul “oht suurenes, kusjuures iga päevaga. Saadav informatsioon ei jätnud kahtlust, et 2022.aasta veebruariks kõik oli juba valmis alustamaks uut verist karistavat operatsiooni Donbassis” ning “(...) järgmine eesmärk oleks Krimm ja Sevastopol - ja me saime sellest aru, me teadsime seda” (Putin, 2023).
 92. Tegemist on järjekordse troobi-metonüümiaga, ehk Donbassi kui geograafilise asukoha personifitseerimisega. Kasutades asesõna “kes” omastavas käändes osutamaks agressiooni ohvrile tahtis Vladimir Putin rõhutada *Donbassi elanike* kannatusi.
 93. Lääne eliitide väidetav “moraalne degradeerumine” tuleneb Vladimir Putini meelest - paljuski sarnaselt patriarh Kirilli retoorikale - tõsiasjast, et lääneriikides hüljatakse “traditsioonilisi (mõnikord lisatakse veel “kristlikke”) väärtusi”: “vaadake, mida nad [s.o lääne eliidid - *a.k.*] teevad endi rahvastega - pere, kultuurilise ja rahvusliku identiteedi hävitamine, perverssused, mõnitused laste suhtes kuni pedofiiliani välja kuulutatakse normiks, nende elu normiks, ning vaimulikke sunnitakse õnnistama samasoolisi abielusid” (Putin, 2023). Ta jätkas oma retoorikat lääne ühiskondade jagamisega eliitideks ja tavainimesteks, kelle vahel on maailmavaateline antagonism: “miljonid inimesi Läänes saavad aru, et neid viiakse tõelise vaimse katastroofi. Eliidid, pean ma tunnistama, lihtsalt hulluvad ning tõenäoliselt ei ole enam seda võimalik ravida” (ibid). “Traditsiooniliste kristlike väärtuste” kaitsmise ja propageerimise vajaduse retoorika põimub läbi patriarh Kirilli sõnavõttudega, mille kohaselt “meie [s.t venelaste - *a.k.*] võitlus moraalsete printsiibide, usu säilitamise eest on võitlus terve inimkonna tuleviku eest, Maailma elu eest, ei vähem ega rohkem” (Kirill, 2023). Kuigi mõiste “traditsioonilised väärtused” jääb suures osas defineerimatuks, saab akadeemilises kirjanduses kohata taolist käsitlust: “traditsioonilised väärtused (...) tihti mõistetakse olevat hülgevad LGBT õigusi, aborte ja feminismi “loomulike soorollide,” perekondlike suhete, patriotismi, Õigeusu ja spirituaalsuse kasuks ja seda vastandina Lääne materialismile, tarbimiskultuurile ja globalismile (Agadjanian, 2017, tsiteeritud Edenborg, 2020: 115). Institutsionaalses kontekstis leidis taoline retoorika väljenduse “Vene traditsiooniliste spirituaalsete - moraalsete väärtuste (vn. “духовно-нравственные ценности”) kaitsmise” seaduses (09.11.2022).
 94. Lääneriikidest üldisemalt rääkides kasutas president Putin peaaegu eranditult süüdimõistvat retoorikat, kusjuures Lääne väidetava silmakirjalikkuse objektiks võis tema arust olla nii Ida-Ukraina (“lääne valitsejate lubadused, nende töötused pooldada rahu Donbassis on osutunud, nagu me seda praegu näeme, pettuseks, jõhkraks valeks”), Venemaa (“USA ja NATO on usinalt ehitanud oma sõjaväebaase ja salajasi biolaboratooriume meie piiride läheduses”) kui ka lääneriikide endi kodanikud (“tuli välja, et nad suhtusid sama põlastavalt enda riikide kodanike suhtes, sest neile nad samuti valetasid, kasutades selleks muinasjutte rahu otsimise vajalikkusest (...)”) (Putin, 2023). Huvitav on seejuures täheldada, et termin “Lääs” ise on troop-metonüümia, mis võib esineda nii toimija kui ka geograafilise koha determinandina, sõltuvalt kontekstist. Siiski, lahterdas Vladimir Putin “lääne toimijaid” kategooriate kaupa - USA, kes ta “unilateraalselt hülgas fundamentaalsed kokkulepped, mis säilitavad rahu maailmas,” NATO, mis pidevalt “laienes meie piiride suunas” ja lõpuks lääne

eliidid, kes nad “lihtsalt viivitasid, tegelesid bürokraatiaga (vn. “крючкотворство”), pigistasid oma silma kinni poliitiliste mõrvade ees, Kiievi režiimi repressioonide ees neile ebameeldivate suhtes, usklike tagakiusamiste ees” (ibid). Taoline seos Ukraina ja lääneriikide vahel omab kahte olulist tagajärge: esiteks, hüljatakse Ukraina suveräänsust ja õigussubjektsust (“[USA ja NATO] valmistasid neile allutatud Kiievi režiimi, nende poolt orjastatud Ukrainat, suureks sõjaks”) ning teiseks tõstetakse vastasseisu “staatust” regionaalselt globaalsele, ehk konstrueeritakse pilt, nagu oleks Venemaa sõdinud mitte Ukrainaga, vaid hoopis NATO-ga üldiselt ja Ameerika Ühendriikidega eriti.

95. Kuna president Putini silmis Ukraina moodustab osa Vene “ajaloolistest territooriumitest”, jääb küsimus “degradeeruvate laste” (etnilisest) identiteedist paljuski retooriliseks - tema jaoks on Venemaa kohustatud kaitsma kõiki lapsi Lääne “neoliberaalsete ning oma olemuselt totalitaarsete väärtuste” (Putin, 2023) eest, k.a. militaarsete vahenditega, kus iganes need lapsed parasjagu ka ei viibiks.
96. President Putin lisas sellele veel hiljem, et “[Vene] suveräänsuse kaitse ja kindlustamine toimub täna igas suunas (vn. “по всем направлениям”), aga ennekõike, loomulikult, rindejoonel” (Putin, 2024).
97. Kuna analüüsiv materjal hõlmab perioodi 2014 - 2024 ning viimane aasta (s.t. 2024) on kaasa arvatud, tuleb lõppkokkuvõttes 11 ajaühikut, mida ei ole võimalik jagada võrdselt kolmeaastaste perioodide kaupa. Seega hõlmavad kolm esimest ühikut igauks (s.t. perioodid 2014 - 2016; 2017 - 2019 ning 2020 - 2022) kolmeaastaseid lõike ning viimane ühik (2023 - 2024) kaheaastast lõiku.
98. Välja arvatud aasta 2022, mil patriarh Kirill ei rääkinud eraldi Ukrainast ei religioosses ega sekulaarses kontekstis.
99. Taolised protsessid leiavad patriarh Kirilli retoorikas ja narratiivides väljendust LGBTQ+ kogukonna õiguste kaitses lääneriikides ja üleüldiselt LGBTQ+ temaatikas. Näiteks transsoolisus ja soovahetamine on tema silmis eriti murettekitavad sotsiaalsed nähtused.
100. Kõige tabavamalt seda kirjeldas patriarh Kirill ise leides, et “peamine probleem seisneb selles, et Ukraina uue poliitilise ja ajaloolise arengu vektor ei klapi kuidagi kokku Vene arengu vektoriga” (Kirill, 2023).

9.2. Lisa 2. Patriarh Kirilli ja president Vladimir Putini strateegilised narratiivid Ukraina kohta lahterdatuna vastavalt Gearóid Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatika” (ing. “grammar of geopolitical reasoning”) reeglitele.

Aasta	Toimija	Vastused Ó Tuathaili “geopoliitilise arutlemise grammatika” reeglite kohaselt
2014	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “lähedane riik”; “meie Õigeusklik maailm” - Kes? → “minu rahvas, minu kogudus” - Mis? → “revolutsiooniline olukord”; “kirgede vabastamine” millel on kindlad negatiivsed tulemused (“rahva lõhkumise ja tsiviilvastasseisu uue keerde oht”) - Miks? → “eliitide vahetus” kui revolutsioonide tavaline eesmärk; “(tava)inimeste sisemise energia ärakasutamine” kui revolutsioonide <i>modus operandi</i> - Mis edasi? → “Kirik ei tohi pöörduda rahva poole [poliitiliste] programmidega”; rahu otsimine, rahu poole püüdlemine

	<p>President Vladimir Putin</p>	<p><i>/Ukraina Väärikuse Revolutsiooni/Maidani sündmuste ja sellele järgenud poliitiliste arengute kohta/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “SRÜ vabakaubandustsoon” - Kes? → “ukraina vennasrahvas” kes “annab tulevikus oma hinnangu [revolutsiooni sündmustele]” - Mis? → “riigipööre, riigivõimu jõuline haare”; “tragöödia Kagu-Ukrainas” - Miks? → “president Janukovõtši tehniline otsus” peatada läbirääkimisprotsessi Ukraina ja Euroopa Liidu vahelise assotsiatsioonilepingu üle - Mis edasi? → “täna ei ole vaja mängida poliitikat, anda häälekaid, tühjasid lubadusi, vaid osutada abi Ukraina majandusele” <hr/> <p><i>/Krimmi poolsaare ja Sevastopoli linna “taasühinemise” (Vladimir Putini narratiiv)/annekteerimise (ÜRO Peaassamblee resolutsiooni № 68/262 kohaselt) kohta/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “vene mitmenäolise, kuid monoliitse rahva kujunemise allikas”; Hersonesos/Korsun - Kes? → Krimmi ja Sevastopoli elanikud - Mis? → “Krimmi elanikud selgelt väljendasid oma soovi liituda Venemaaga”; “Krimmi ja Sevastopoli ajalooline taasühinemine Venemaaga” - Miks? → “just siin (...) võttis vastu ristimise vürst Vladimir ja ristis kogu Vana-Vene” - Mis edasi? → <i>/narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/</i>
2015	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “vennalik, minu südamele lähedane Ukraina” - Kes? → “vennasrahvas”; “ühine rahvas” - Mis? → “rahva reaalne jagamine”; “sisetüli, huvide konflikt” - Miks? → <i>/demokraatia kontseptsioonist valesi arusaamine (tuletatud kontekstist)/</i> - Mis edasi? → “tuleb võtta arvesse erinevaid vaatekohti, tuleb leida viise, kuidas harmoniseerida huvisid”; “realiseerida demokraatlikku printsiipi”; “otsida lepitust selle alusel, mis positiivset oli meie ajaloos”
	President Vladimir Putin	<p><i>/Krimmi poolsaare ja Sevastopoli linna “taasühinemise” (Vladimir Putini narratiiv)/annekteerimise (ÜRO Peaassamblee resolutsiooni № 68/262 kohaselt) kohta/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → <i>/narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/</i> - Kes? → <i>/narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/</i> - Mis? → “Krimmi ja Sevastopoli taasühinemine Venemaaga” - Miks? → <i>/narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/</i> - Mis edasi? → “Venemaa täie häälega esitles end kui tugevat, iseseisvat riiki tuhandeaastase ajaloo ja suurte traditsioonidega”
2016	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “Ukraina on sama, mis Venemaa”; Vene Õigeusu Kiriku kanooniline territoorium - Kes? → “minu rahvas, Kirik, mida Jumal on õnnistanud mind sel ajaloolisel perioodil juhtima” - Mis? → religioossete kogukondade vägivaldne vastasseis; “me oleme hirmutavate sündmuste - krikute haaramiste - pealtnägijad” - Miks? → “võitlus käib ühtse Ukraina eest, tema ühtsuse säilitamise eest”

		<ul style="list-style-type: none"> - Mis edasi? → “tuleb koondada inimesi (...), tuleb pingutada selle nimel, et igaüks tunneks ennast hästi, vaigistada liigselt särtsakaid, anda võimalust ka teistele ennast näidata”; Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kiriku eriline funktsioon rahuprotsessis
	President Vladimir Putin	<i>/Vladimir Putini läkitus ei sisaldanud Ukraina ja/või Ukrainas aset leidvate sündmustega seotud sõnumit ja/või temaatikat/</i>
2017	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → ühe maja erinevad korterid (korterimaja metafoor); ühise ajaloolise ja religioosse kogemusega, ühiste väärtuste alusel määratletud ruum - Kes? → “ukraina ja suurvene rahvad”; “inimesed, keda koondab kokku ühine usk, ühine ajalugu, ühised väärtused” - Mis? → “reaalselt käib kodusõda, tsiviilkonfrontatsioon, riik on jagatud” - Miks? → “eksisteerivad tsiviillahknevused, millel on ajaloolised, religioossed, kultuurilised põhjused” - Mis edasi? → lepituse otsimine, [Moskva patriarhaadi] Ukraina Õigeusu Kiriku eriline roll; protestitunde arenemise vaenutundeks lubamatus
	President Valsimir Putin	<i>/Vladimir Putin ei pidanud kõnet 2017.aastal/</i>
2018	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Kes? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Mis? → “kodusõda”; “vennatapusõda” - Miks? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Mis edasi? → lepituse otsimine; [Moskva Patriarhaadi] Ukraina Õigeusu Kiriku eriline roll rahuprotsessis; palvega pöördumine Jumala poole; “Kirik ei tohi teenida teatud gruppide, erakondade või Ukraina geograafiliste piirkondade poliitilisi huvisid”
	President Vladimir Putin	<i>/Vladimir Putini läkitus ei sisaldanud Ukraina ja/või Ukrainas aset leidvate sündmustega seotud sõnumit ja/või temaatikat/</i>
2019	Patriarh Kirill	<p><i>/2019.a alguses toimunud autokefaalse Ukraina Õigeusu Kiriku institutsionaliseerimise kohta tänu Konstantinoopoli oikumeenilise patriarhi Bartholomeose poolt antud tomose/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → Vene Õigeusu Kiriku kanooniline territoorium - Kes? → “Istanbuli Patriarhaat”; “nukujuhid”, Ukraina president [Petro Porošenko], “välismõjud”, “riigivõimud” - Mis? → “Kirikute “üldkogu”” (sõna “üldkogu” on siin jutumärkides, edastades ironiseerivat, põlastavat suhtumist); väliste mõjude “pretsedenditu” sekkumine Kiriku siseasjadesse; “me näeme Ukraina presidenti, kes juhib kirikute “üldkogu,” kes ise määrab, kes peab olema kohaliku Kiriku eesotsas (...)”; “juhtus see, et ühinesid kaks skismaatilist grupeeringut”; samas: “[Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik jäi iseendaks, nagu ta oligi - õndsalikuks vaimseks organismiks” - Miks? → riigi ja Kiriku eraldumise printsiibi rikkumine; lääneriikide mittesekumine, mis näitab nende silmakirjalikkust - Mis edasi? → “tulevik on kahtlemata hea,” sest “[Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik on valguse poolel, Jumala tõe poolel”
	President	<i>/Vladimir Putini läkitus ei sisaldanud Ukraina ja/või Ukrainas aset leidvate</i>

	Vladimir Putin	<i>sündmustega seotud sõnumit ja/või temaatikat/</i>
2020	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → ühine Õigeusklik maailm - Kes? → “korumpeerunud, jumalakartmatud eliidid vs õigesti orienteeritud tavainimesed”; “ukraina õigeusklik rahvas” - Mis? → “Õigeusu Kirik on sattunud pretsedenditu (välis)sekkumise oludesse”; katsed “lokaliseerida ja viia Õigeusklike Kirikute perre skismaatilised rühmitused Ukrainas”; kirikulõhe; “rahvas ei võtnud omaks ei teda [s.o Ukraina presidenti Petro Porošenkot - a.k.] ega tema vaateid kirikusuhete reguleerimisele (...)” - Miks? → “ukraina õigeuskliku rahva” eriline “(poliitiline) tarkus” ja “suutlikkus jääda iseendaks, seista välissurve vastu” - Mis edasi? → “paljud asjad on muutumas positiivses suunas”; “järk-järgult olukord Ukrainas muutub paremaks”; samas: “lepitamatuks jääb terve rea natsionalistlikult orienteeritud organisatsioonide suhtumine Õigeusu Kirikusse
	President Vladimir Putin	<i>/Vladimir Putini läkitus ei sisaldanud Ukraina ja/või Ukrainas aset leidvate sündmustega seotud sõnumit ja/või temaatikat/</i>
2021	Patriarh Kirill	<p><i>/Valgevene 2020.a protestide kirjeldus läbi Ukrainas 2014.aastal toimunud “Väarikuse revolutsiooni” prisma/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → Vene Õigeusu Kiriku “pastorliku vastutuse” territoorium - Kes? → ametlikud võimud vs protestijad - Mis? → pingelisus võimude ja ühiskonna ühe osa vahel; “Maidan on saanud juba üldnimeks” - Miks? → õigustamata vägivalda kasutamise juhtumid võimude poolt, aga ka “radikalismi avaldumise näited” protestijate pool - Mis edasi? → lepituse otsimise vajalikkus, Õigeusu Kiriku eriline roll rahuprotsessis <p><i>/2019.a autokefaalse Ukraina Õigeusu Kiriku institutsionaliseerimise kohta tänu Konstantinoopoli oikumeenilise patriarhi Bartholomeose poolt antud tolosele/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → Phanar kui tänapäeva Istanbuli üks linnaosasid; Konstantinoopol; Kiiev - Kes? → “Phanar”; [Konstantinoopoli oikumeeniline] patriarh - Mis? → mitte “viga,” vaid “kuritegu”; pühaduseteotus, mille eest tuleb jumalik karistus; “patriarh viis skismaatikud Kiievi pühamusse, Kiievi Sofiasse ja kaotas Konstantinoopoli Sofiat - see sai mošeeks”; “liiga suur patt” - Miks? → “võõraste mõtete ja võõraste sõnade järgi tegi Konstantinoopoli patriarh seda, mida ta tegi (...)”; “ühe suurriigiga seotud mõjuvõimsa poliitilise jõu surve”; “Õigeusk mängis ja mängib ka edasi väidetavalt liiga suurt rolli kultuurilise, spirituaalse ühtsuse kujundamises” - Mis edasi? → “taolised katsumused tulevad ka edaspidi”
	President Vladimir Putin	<p><i>/Valgevene 2020.a protestide kirjeldus läbi Ukrainas 2014.aastal toimunud “Väarikuse revolutsiooni” prisma/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Kes? → Ukraina president Viktor Janukovõtš, välised jõud - Mis? → “relvastatud riigipööre”, mille käigus president Janukovõtši “peaaegu tapeti ära ja tagandati võimult” - Miks? → Lääneriikide soov “jõhkra jõuga suruda oma tahtmist teiste peale”; “keegi ei mõelnud Ukraina saatusest” - Mis edasi? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi;

		<i>puudulik narratiiv/</i>
2022	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Kes? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Mis? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Miks? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Mis edasi? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/
	President Vladimir Putin	<i>/Vladimir Putin ei pidanud kõnet 2022.aastal/</i>
2023	Patriarh Kirill	<p><i>/Teoloogiline "leitmotiiv" Kurja ja hea vahelisest "eksistentsiaalsest" võitlusest, kus Kurjust kehistavad jumalakartmatud, degradeeruvad lääneriigid ning Hea - õigeusklik Venemaa/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Kes? → jumalakartmatu, patune Lääs; õigeusklik Venemaa, kellel on "absoluutselt eriline roll" - Mis? → "võitlus moraalsete põhimõtete eest, usu säilitamise eest"; võitlus "kogu inimkonna tuleviku eest, Maailma elu eest", võitlus selle eest, et "inimtsivilisatsioon jääks eluvõimeliseks" - Miks? → "headuse ja kurjuse mõistete tähenduse ümbervahetamine"; "kuulutati absoluutseks heaks idee sellest, et väikelapsed saavad ise (...) kindlaks määrata, ehk muuta oma sugu (...)"; protsess ei ole iseenesest tagasipööratav "lähtuvalt sellest tasemest, kuhu nüüdseks on uppunud see ühiskond" - Mis edasi? → "miski"; "kataklüsmid"; "mis iganes kataklüsmid, mis vapustavad inimhõimust, mis tegelikult panevad inimest mõtlema paljudest asjadest"; "kas nii, või need, kes elavad selles õudses paradigmas, kus piir patu ja headuse vahel hääbub, viib taolist süsteemi kurvama lõpuni" <p><i>/Ukrainas aset leidnud "sõjalise erioperatsiooni kohta (sekulaarne diskursus + religioosne diskursus)/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kus? → "Püha maa" - Kes? → "ühine rahvas, kes tuli välja Kiievi ristimisvaagnast"; "me oleme üks Kirik, üks rahvas, üks palvetav kogukond" - Mis? → "vastik Kiriku tagakiusamine"; "vaimulikke ähvardatakse, ohustatakse nende tervist ja elu"; "sügav spirituaalne kriis" Ukrainas; "Me oleme sattunud suure vastasseisu eri pooltele" - olukord, mida iseloomustavad järgmised tunnused: "kasvab raevukus", "kultiveeritakse vaen kõigi Venemaaga seonduva suhtes"; Ukraina uus poliitilise ja ajaloolise arengu vektor "ei klapi kuidagi kokku Venemaa arengu vektoriga"; "tehakse kõik selleks, et ukrainlaste silmis Venemaa tegelikult hakkaks vaenlaseks ning et vene rahvas, venelased hakkaks teiseks rahvaks" - Miks? → "üleskutsed demokratiseerida, muuta riiki läänelikuks, ajavad meeli segi neile, kes seostavad need üleskutsed materiaalse elu parandamisega" - Mis edasi? → "Õigeusk jääb alles", kuid selleks on vaja "teha ohvreid"; "Kirik peab tegema kõik selleks, et mitte mingil juhul ei hakkaks venelased ja ukrainlased vaenlasteks"

	President Vladimir Putin	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → “meie ajaloolised territooriumid”; “Donbass” - Kes? → “Ukrainas tekkinud neonatsistlik režiim”, kes “valmistab ette uue karistava operatsiooni Donbassis”; moraalselt degradeeruvad lääneriigid, kes “on harjunud arvama, nagu oleks neile kõik lubatud”; Donbass, kes “lootis ja ootas, kuna Venemaa tuleb appi” - Mis? → “sõjaline erioperatsioon”, mis kuulub Venemaa tuleviku määravate “olulisimate sündmuste” sekka; “inimeste kaitse meie ajaloolistel territooriumitel, meie riigi turvalisuse tagamine, Ukrainas (...) tekkinud neonatsitlikust režiimist lähtuva ohu likvideerimine”; “me kaitseme inimeste elusid, oma kodu”, samas kui “Lääne eesmärgiks on piiramatu võim”; “me ei sõdi Ukraina rahvaga” - Miks? → projekt “anti-Venemaa”; “me oleme kohustatud kaitsma meie lapsi ja me teeme seda: kaitseme meie lapsi degradatsiooni ja hävimise eest”; lääneriikide “koloniaalse hegemoonia tung” - Mis edasi? → “me hakkame järk-järgult, hoolikalt ning järjestikku lahendama meie ees seisvad ülesanded”
2024	Patriarh Kirill	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/ - Kes? → “nad” (täpsustamata) - Mis? → “kanoonilise Vene Õigeusu Kiriku tagakiusamine”; “Kiievi koobakloostri vallutus”; “kanoonilise Kiriku ärakeelamise katsed”; Vene Õigeusu Kirikust “konveieri mootori” konstrueerimine - Miks? → “nad läksid kirikulõhe tekitamise teed pidi, kuna ei suutnud panna tervet Kirikut võtma omaks sellist poliitilist hoiakut, mida enamuses inimesi ei jaganud ega jaga ka praegu” - Mis edasi? → /narratiivis ei ole võimalik tuvastada seda elementi; puudulik narratiiv/
	President Vladimir Putin	<ul style="list-style-type: none"> - Kus? → Donbass, Uus-Vene - Kes? → “kaaskodanikud”; “üles tõusnud Donbassi elanikud”; “vennad ja õed” - Mis? → “meie Isamaa seisab suveräänsuse ning julgeoleku eest, kaitseb kaaskodanike elusid” - Miks? → “Lääne koloniaalsed tavad”; “Lääs tahtis tuua meie kodu sisetülid ja nõrgestada meid seespoolt” - Mis edasi? → “kõik me, Venemaa kodanikud, hakkame koos kaitsma oma vabadust, õigust rahulikule ja väärikale elule, ise ja ainult ise hakkame määrama oma teekonda”

Allikad: Ó Tuathail, 2002: 609; kasutatud kõnede nimekiri. Tabel on autori oma.

9.3. Lisa 3. Tuvastatud narratiivide analüüs diakroonses perspektiivis.

9.3.1. Lisa 3.1. Patriarh Kirilli poolt artikuleeritud narratiivide analüüs diakroonses perspektiivis.

	Kus?	Kes?	Mis?	Miks?	Mis edasi?
2014	“lähedane riik”; “meie Õigeusklik maailm”	“minu rahvas, minu kogudus”	“revolutsiooniline olukord”; “kirgede vabastamine”; “rahva lõhkumise ja tsiviilvastasseisu oht”	“eliitide vahetus”	“kirik ei tohi pöörduda rahva poole [poliitiliste] programmidega”, rahu otsimine, rahu poole püüdlamine
2015	“vennalik,	“vennas rahvas”;	“rahva reaalne	-	“tuleb võtta

	minu südamele lähedane Ukraina”	“ühine rahvas”	jagamine”; “sisetüli, huvide konflikt”		arvesse erinevaid vaatekohti, tuleb leida viise, kuidas harmoneerida huviseid”; “realiseerida demokraatlik printsiip”; “otsida lepitust selle alusel, mida positiivset oli meie ajaloos”
2016	“Ukraina on sama, mis Venemaa”; Vene Õigeusu Kiriku kanooniline territoorium	“minu rahvas, Kirik, mida Jumal on õnnistanud mind sel ajaloolisel perioodil juhtima”	religioosete kogukondade vägivaldne vastasseis; “me oleme hirmutavate sündmuste - kirikute haaramiste - pealtnägijad”	“võitlus käib ühtse Ukraina eest, tema ühtsuse säilitamise eest”	“tuleb koondada inimesi (...), tuleb pingutada selle nimel, et igaüks tunneks end hästi, vaigistada liigselt särtsakaid, anda võimalust ka teistele ennast näidata”; MP UÕK’i eriline roll rahuprotsessis
2017	ühe maja erinevad korterid; ühise ajaloolise ja religioosse kogemusega, ühiste väärtuste alusel määratletud ruum	“ukraina ja suurvene rahvad”; “inimesed, keda koondab kokku ühine usk, ühine ajalugu, ühised väärtused”	“reaalselt käib kodusõda, tsiviilkonfrontatsioon”	“eksisteerivad tsiviillahknevused, millel on ajaloolised, religioossed, kultuurilised põhjused”	lepituse otsimine; MP UÕK’i eriline roll rahuprotsessis
2018	-	-	“kodusõda”; “vennatapusõda”	-	lepituse otsimine; MP UÕK’i eriline roll rahuprotsessis
2019	Vene Õigeusu Kiriku kanooniline territoorium	“Istanbuli Patriarhaat”; “nukujuhid”; Ukraina president Petro Porošenko; välismõjud; “riigivõimud”	“kirikute üldkogu”; “välismõjude pretsedenditu sekkumine Kiriku siseasjadesse”; “me näeme Ukraina presidenti, kes juhib kirikute “üldkogu”, kes ise määrab, kes peab olema Kohaliku kiriku eesotsas (...); “juhtus see, et ühinesid kaks skismaatilist grupeeringut”, kuid “[Moskva	riigi ja Kiriku eraldumise printsiibi rikkumine; lääneriikide mittesekkumine, mis näitab nende silmakirjalikkust	“tulevik on kahtlemata hea”, kuna [Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik on valguse poolel, Jumala tõe poolel

			Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik jäi iseendaks, nagu ta oligi - õndsaliikuks vaimseks organismiks”		
2020	ühine Õigeusklik maailm	“korrumppeerunud , jumalakartmatud eliidid vs õigesti orienteeritud tavainimesed”; “ukraina õigeusklik rahvas”	“Õigeusu Kirik on sattunud pretsedenditu (välis)sekkumise oludesse”; katsed “lokaliseerida ja viia Õigeusklike kirikute perre skismaatilised rühmitused Ukrainas”; kirikulõhe; “rahvas ei võtnud omaks ei teda [s.o Ukraina presidenti Petro Porošenko] ega tema vaateid kirikusuhete reguleerimisele”	“ukraina õigeuskliku rahva” eriline (poliitiline) tarkus” ja “suutlikkus jääda iseendaks, seista välissurvele vastu”	“paljud asjad on muutumas positiivses suunas”; “järg-järgult olukord Ukrainas muutub paremaks”; “lepitamatuks jääb terve rea nationalistlikult orienteeritud organisatsioonide suhtumine Õigeusu kirikusse”
2021	Vene Õigeusu Kiriku “pastorliku vastutuse territoorium”; Phanar; Konstantin oopol; kiiev	ametlikud võimud vs protestijad; Phanar; Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh	pingelisu võimuda ja ühiskonna ühe osa vahel; “Maidan on saanud juba üldnimeks”; “mitte viga, vaid kuritegu”; pühaduseteotus, mille eest tuleb jumalik karistus; “patriarh viis skismaatikud Kiievi pühamusse, Kiievi Sofiasse, ja kaotas Konstantinoopoli Sofiat - see sai mošeeks”	õigustamata vägivalda kasutamise juhtumid võimude poolt, aga ka “radikalismi avaldumise näited” protestijate poolt”; “võõraste mõtete ja võõraste sõnade järgi tegi Konstantinoopoli patriarh seda, mida ta tegi (...); “ühe suurriigiga seotud mõjuvõimsa poliitilise jõu surve”; “Õigeusk mängis ja mängib väidetavalt liiga suurt rolli kultuurilise, spirituaalse ühtsuse kujundamises”	lepituse otsimine; MP UÕK’i eriline roll rahuprotsessis; “taolised katsumused tulevad ka edaspidi”
2022	-	-	-	-	-
2023	“Püha maa”;	jumalakartmatu, patune Lääs vs Õigeusklik Venemaa, kellel “on absoluutselt eriline roll”	“võitlus moraalsete põhimõtete eest, usu säilitamise eest”; “võitlus kogu inimkonna tuleviku eest, Maailma elu eest”; võitlus selle	“headuse ja kurjuse mõistete tähenduse ümbervahetamine” ; “kuulutati absoluutseks heaks idee sellest, et väikelapsed saavad	“miski”; “kataklüsmid”; “mis iganes kataklüsmid, mis vapustavad inimhõimust, mis tegelikult panevad

			<p>eest, et “inimtsivilisatsioon jääks eluvõimeliseks; “vastik Kiriku tagakiusamine”; “sügav spirituaalne kriis; “me oleme sattunud suure vastasseisu pooltele”; “kasvab raevukus, kultiveeritakse vaen kõigi Venemaaga seonduva suhtes”; Ukraina uus poliitilise ja ajaloolise arengu vektor “ei klapi kuidagi kokku Venemaa arengu vektoriga”; “tehakse kõik selleks, et ukrainlaste silmis Venemaa tegelikult hakkaks vaenlaseks ning et vene rahvas, venelased tegelikult hakkaks teiseks rahvaks”</p>	<p>ise, oma äranägemise järgi, kindlaks määrata, ehk muuta oma sugu (...); protsess ei ole iseenesest tagasipööratav, “lähtuvalt sellest tasemest, kuhu nüüdseks on uppunud see ühiskond”; “üleskutsed demokratiseerida, muuta riiki läänelikuks, ajuvad meeli segi neile, kes seostavad need üleskutsed materiaalse elu parandamisega”</p>	<p>inimest mõtlema paljudest asjadest”; “kas nii, või need, kes elavad selles õudses paradigmas, kus piir patu ja headuse vahel hääbub, viib taolist süsteemi kurvama lõpuni”; “Õigeusk jääb alles”, kuid selleks on vaja “teha ohvreid”; “Kirik peab tegema kõik selleks, et mitte mingil juhul ei hakkaks venelased ja ukrainlased vaenlasteks”</p>
2024	-	“nad” (täpsustamata)	<p>“kanoonilise Vene Õigeusu Kiriku tagakiusamine”; “Kiievi koobakloostri vallutus”; “kanoonilise Kiriku ärakeelamise katsed”; Vene Õigeusu Kirikust “konveieri mootori” konstrueerimine</p>	<p>“nad läksid kirikulõhe tekitamise teed pidi, kuna ei suutnud panna tervet Kirikut võtma omaks sellist poliitilist hoiakut, mida enamus inimesi ei jaganud ega jaga ka praegu”</p>	-

Allikad: kasutatud kõnede nimekiri. Tabel on autori oma.

9.3.2. Lisa 3.2. President Vladimir Putini poolt artikleeritud narratiivide analüüs diakroonses perspektiivis.

	Kus?	Kes?	Mis?	Miks?	Mis edasi?
2014	“SRÜ vabakaubandus-tsoon”; “vene mitmenäolise, kuid monoliitse	“ukraina vennasrahvas”; Krimmi ja Sevastopoli elanikud;	“riigipööre, riigivõimu jõuline haare”; “tragöödia Kagu-Ukrainas”; “Krimmi elanikud	“president Janukovõtši tehniline otsus”; “siin võttis vastu ristimise vürst	“ei ole vaja mängida poliitikat, anda häälekaid, tühjasid

	rahva kujunemise allikas”		selgelt väljendasid oma soovi liituda Venemaaga”; “krimmi ja Sevastopoli ajalooline taasühinemine Venemaaga”	Vladimir ja ristis kogu Vana-Vene”;	lubadusi, vaid osutada abi Ukraina majandusele”
2015	-	-	“Krimmi ja Sevastopoli taasühinemine Venemaaga”	-	“Venemaa täie häälega esitles end kui tugevat, iseseisvat riiki tuhandeaastase ajaloo ja suurte traditsioonidega”
2016	-	-	-	-	-
2017	-	-	-	-	-
2018	-	-	-	-	-
2019	-	-	-	-	-
2020	-	-	-	-	-
2021	-	Ukraina president Viktor Janukovõtš; välisjõud	“relvastatud riigipööre”, mille käigus president Janukovõtši “peaaegu tapeti ja tagandati võimult”	lääneriikide soov “jõhkra jõuga suruda oma tahtmist teiste peale”; “keegi ei mõelnud Ukraina saatusest”	-
2022	-	-	-	-	-
2023	“meie ajaloolised territooriumid”; “Donbass”	“Ukrainas tekkinud neonatsitlik režim”, kes “valmistab ette uue karistava operatsiooni Donbassis”; moraalselt degradeeruvad lääneriigid, kes “on harjunud arvama, nagu oleks neile kõik lubatud”; Donbass, kes “lootis ja ootas, kuna Venemaa tuleb appi”	“sõjaline eriooperatsioon”, mis kuulub Venemaa tuleviku määravate “olulisimate sündmuste” sekka; “inimeste kaitse meie ajaloolistel territooriumitel, meie riigi turvalisuse tagamine, Ukrainas (...) tekkinud neonatsitlikust režimist lähtuva ohu likvideerimine”; “me kaitseme inimeste elusid, oma kodu”, samas kui “Lääne eesmärgiks	projekt “anti-Venemaa”; “me oleme kohustatud kaitsma meie lapsi ja me teeme seda: kaitseme meie lapsi degradatsiooni ja hävimise eest”; lääneriikide “koloniaalse hegemoonia tung”	“me hakkame järk-järgult, hoolikalt ning järjestikku lahendama meie ees seisvad ülesanded”

			on piiramatu võim”; “me ei sõdi Ukraina rahvaga”		
2024	Donbass; Uus-vene	“kaaskodanikud”; “üles tõusnud Donbassi elanikud”; “vennad ja õed”	“meie Isamaa seisab suveräänsuse ning julgeoleku eest, kaitseb kaaskodanike elusid”	“Lääne koloniaalsed tavad”; “Lääs tahtis tuua meie kodu sisetülid ja nõrgestada meid seespoolt”	“kõik me, Venemaa kodanikud, hakkame koos kaitsma oma vabadust, õigust rahulikule ja väarikale elule, ise ja ainult ise hakkame määrama oma teekonda”

Allikad: kasutatud kõnede nimekiri. Tabel on autori oma.

9.4. Lisa 4. Kodeerimistabel

Kategooria	Alamkategooriad (kui on)	Kood	Näide analüüsitava materjalist
Kes?	Religioossed toimijad	Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kirik	“Sest [Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kirik on valguse poolel, Jumala tõe poolel, aga kõik see, mis seisab [Moskva Patriarhaadi Ukraina] Õigeusu Kiriku vastu, on pimeduse poolel” (Kirill, 2019)
		“Skismaatikud”, uniaadid, kreeka-katoliiklased	“Juhtus see, et ühinesid kaks skismaatilist grupeeringut” (Kirill, 2019)
		Vene Õigeusu Kirik	“Vene Õigeusu Kirik palvetab Ukraina eest” (Kirill, 2018)
		Konstantinoopoli Patriarhaat	“Võõraste mõtete ja võõraste sõnade järgi tegi Konstantinoopoli patriarh seda, mida ta tegi” (Kirill, 2021)
		Valgevene Õigeusu Kirik	“Valgevene eksarhaat kutsus üles vägivaldse lõpetamisele ja dialoogi pidamisele” (Kirill, 2021)
		Kiriku ja vaimulike roll sõjalises konfliktis	“Vaimulik kaitseväes on see, kes saab kuulata ära, abistada nõuande või koos palvetamisega, see, kes teeb väga suurt tööd sugulastega” (Kirill, 2023)
		Kiriku ja riigi eristumine (positiivne), Kirik kui apoliitiline organisatsioon,	“[Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu] Kirik ei tohi teenida teatud gruppide, erakondade või Ukraina

	mis tegeleb “igaveste” teemadega, mitte “tänavapoliitikaga”	geograafiliste piirkondade huvisid” (Kirill, 2018)
Venemaa roll konfliktis	Venemaa kui “suurriik” (vn. “великая держава”)	“Venemaa täna on maailma üks juhtivaid riike, tugeva välismajandusliku ja kaitsepotentsiaaliga” (Putin, 2018)
	“Venemaa kedagi ei ohusta, me ei hakka kellegi kallale tungima”	“Me ei ähvarda kedagi, ei kavatse kellegi kallale tungida, ei kavatse kelleltki midagi relvaga ähvardades ära võtta: meil on endil kõik olemas” (Putin, 2018)
	Venemaa kui “ohver”, lääneriikide ja Ukraina “ründed” Venemaa vastu	“Täna Ukrainas tehakse kõik selleks, et ukrainlaste silmis Venemaa tegelikult hakkaks vaenlaseks, et ukrainlaste silmis vene rahvas, venelased, hakkaks teiseks rahvaks” (Kirill, 2023)
	Venemaa kui (Ida-) Ukraina “päästja”, “lootus”	“Alates 2014.aastast Donbassi rahvas võitles (...), lootis ja ootas, kuni Venemaa tuleb appi” (Putin, 2023)
	Jumalakartmatu “Lääs”	“Vaadake, mida nad [s.o lääneriigid - a.k.] teevad oma endi rahvastega: perekonna, kultuurilise ja rahvusidentiteedi hävitamine, perverssused, mõnitused laste suhtes kuni pedofiiliani välja kuulutatakse normiks, nende elu normiks, ja vaimulikke sunnitakse õnnistama samasoolisi abielusid” (Putin, 2023)
	(Kurjad, jumalakartmatud, amoraalsed) eliidid vs “õigesti orienteeritud” tavainimesed (populistlik diskursus)	“Ukraina õigeusklik rahvas ei võtnud omaks riigi sekkumist Kiriku siseasjadesse, mida härra [Petro] Porošenko kehastas” (Kirill, 2020)
	Ühine rahvas (sekulaarne + religioosne)	“Me olime alati olnud koos, me olime olnud üks rahvas, aga hiljem see rahvas läks erinevatesse korteritesse” (Kirill, 2017)
	Vennasrahvas	“Me püüame kasvatada rahvast (...) armastuses meie vendade ja õdede suhtes, kes elavad Ukrainas” (Kirill, 2017)
	“Kiievi režiim”/Ukraina võimud	“Me mäletame Kiievi režiimi katsetest saada tuumarelvad, sest nad ju rääkisid sellest avalikult” (Putin, 2023)
	Volodõmõr Zelenskõi (positiivne, negatiivne)	“Tõepoolest, härra [Volodõmõr] Zeleskõi võimuletulekuga paljud asjad on muutumas paremas suunas” (Kirill, 2020)

		Halb Lääs vs Hea Venemaa	“Me kaitseme inimeste elusid, oma kodu. Aga Lääne eesmärgiks on piiramatu võim” (Putin, 2023)
		Sisevaenlased Venemaal, “natsionaal-reeturid” jne	“Teate, meil on olemas ka sellised inimesed, kes ei tahtnud saada tugevamaks ka 2 aastat tagasi, 2022.aasta veebruaris, kes hakkasid kolima riigist ära - neid nimetatakse mõnikord “jänespüksteks” (Kirill, 2024)
Kus?		Õigeusklik Maailm, Vene Õigeusu Kiriku mõjusfäär, “kanooniline territoorium”	“Meie ühine Õigeusklik Maailm on palju suurem kui vaid üks riik, isegi kui see on suurim riik maailmas” (Kirill, 2014)
		Ukraina kui osa suuremast Vene riigist	“Selle projekti [s.t “anti-Venemaa” - a.k.] juured ulatuvad minevikku, 19.sajandisse (...), sellel oli vaid üks eesmärk - võta need ajaloolised territooriumid, mida täna nimetatakse Ukrainaks, meie riigist ära” (Putin, 2023)
Mis?		Religioosse identiteedi rõhumine, moraalne degradeerumine	“Kui te nimetate mittetraditsioonilisi suhteid patuks, nagu Piibel meile käsib, ja olete vaimulik või pastor, siis te saate mitte ainult kaotada kirikuteenistuse õigust, vaid saate ka minna vangis” (Kirill, 2016)
		Sekulaarse diskurse (inimõigused ja -vabadused) domineerimine religioosse üle	“Sekulaarse mõtlemise pooldajad ütlevad, et ei riik ega õigussüsteem ei tohi mingil juhul tugineda kristlikele, ja üldise religioosetele, väärtustele” (Kirill, 2022)
		“Ajaloaliste Vene territooriumite” taasühinemine	“Ja lõpuks toimus Krimmi ja Sevastopoli ajalooline taasühinemine Venemaaga” (Putin, 2014)
		“Ajalooline koostöö” Venemaa ja Ukraina vahel	“Meil [s.t Venemaal ja Ukrainal - a.k.] on ajalooliselt tekkinud sügav koöperatsioon tööstuses ja põlluharimises, põhimõtteliselt ühine infrastruktuur” (Putin, 2014)
		“Õiglase sõja” kontseptsioon	“Sõjategevus on õigustatud, kui see kaitseb inimest, ühiskonda, riiki” (Kirill, 2016)
		“Kodusõda” Ukrainas	“Reaalselt käib kodusõda, tsiviilkonfrontatsioon, riik on jagatud” (Kirill, 2017)
		Kristluse üldiselt ja/või Õigeusu kaitsmine	“Aga selleks, et säilitada Õigeusku, on vaja antud tingimustes teha ohvreid” (Kirill, 2023)

		Kirikulõhe Ukrainas	“Kõik see on seotud teatud sündmustega Ukrainas, kõik see on seotud katsetega lokaliseerida ja viia Õigeusklike Kirikute perre skismaatilised grupeeringud Ukrainas” (Kirill, 2020)
		Religioosne sõda, “püha sõda”	“(…) otsustav roll selles õndsas võitluses kuulub just meie [s.t Venemaa - a.k.] kodanikele, meie kokkukuuluvustundele, truudusele Isamaale, vastutusele Tema saatuse eest” (Putin, 2024)
		Sõda Ukrainas (2022-2024), “sõjaline erioperatsioon”	“(…) meie mitmerahvuseline rahvas, absoluutne enamus meie kodanikke, on võtnud kindla positsiooni sõjalise erioperatsiooni suhtes, on saanud aru, mis on nende tegude, mida me teeme, eesmärk, toetasid meie pingutusi kaitsta Donbassi” (Putin, 2023)
		Venemaa vastasseis lääneriikidega (sekulaarne diskurss) ja/või Kurjusega (religioosne diskurss) ja selle eesmärgid	“Me võitleme selle eest, et inimtsivilisatsioon jääks eluvõimeliseks” (Kirill, 2023)
		Õigeusu üldiselt ja/või (Moskva Patriarhaadi) Ukraina Õigeusu Kiriku ja selle koguduse tagakiusamine Ukrainas	“Möödunud aastal me saime õigeusu kogukonna pretsedenditu tagakiusamise pealtnägijaiks Ukrainas” (Kirill, 2023)
		Sõjaline vastasseis Ukrainas 2014-2022 (enne “sõjalise erioperatsiooni” algust)	“Alates 2014.aastast Donbass võitles, kaitses oma õigust elada oma maal, rääkida oma emakeelt, võitles ega andnud alla blokaadi ja püsivate tulistamiste, tingimustes, mittevarjatud viha tingimustes Kiievi režiimi poolt, uskus ja lootis, kuna Venemaa tuleb appi” (Putin, 2023)
		Russofoobia	“(…) me teame seda, nad [s.t lääneriigid - a.k.] ütlevad oma endi kodanikele, et venelased on kõiges süüdi” (Putin, 2023)
		Hübriidsõda	“Aga nad [s.t lääneriigid - a.k.] teavad, et Venemaad ei ole võimalik alistada võitlusväljal, seepärast nad korraldavad aina agressiivsemad inforünded meie vastu” (Putin, 2023)
		Pühaduseteotus	“Nagu on saanud teada, Anglikaani Kirik kavatseb - tõsi, praegu veel ainult kavatseb - uurida soo-neutraalse Jumala kontseptsiooni” (Putin, 2023)
Miks?	Messianism/	Konservatiivsed/	“Spirituaalsed-moraalsed väärtused,

ideoloogia/ “traditsiooniliste väärtuste” temaatika	“traditsioonilised” väärtused (poliitilised, sotsiaalsed) + religioossed (kristlikud) väärtused	millest on terve rea riikides juba hakatud unustama, on teinud meid - vastupidi - aina tugevamaks. Ja neid väärtusi me hakkamegi kaitsma” (Putin, 2021)
	Lääne “liberaalsed” (valed) väärtused (konsumerism, sekularism, individualism, hedonism, karjerism jne)	“Ühiskond, kus egoism, kõikelubatus, tarbimise ideoloogia saavad inimese ideaalideks, ei saa olla solidaarne” (Kirill, 2019)
	Vene natsionalism (+ kulturalism)	“Meie rahvas elavalt demonstreeris nii rahva tõusu, elulist sitkust, kui ka patriotismi” (Putin, 2014)
	(“Traditsioonilise”) pere väärtus	“On väga oluline, et nemad [s.t noored - a.k.] saaks õigesti aru suurpere väärtustest - et suurpere on armastus, õnn, emaduse ja isaduse rõõm, et pere on mitme põlvkonna side (...)” (Putin, 2020)
	Liberalismi vastasus	“Patuste elusätete eskaleerumine - see on liberalismi, tõelise liberalismi, mitte selle liberalismi, mida seostatakse tavaliselt majanduse või poliitikaga, otsene tagajärg” (Kirill, 2014)
	“Tsivilisatsiooniline” temaatika	“Venemaa on juba ammu terrorismivastase võitluse esirindel. See on võitlus vabaduse, tõe ja õigluse eest. Inimeste elude ja kogu tsivilisatsiooni eest” (Putin, 2015)
	(Isiku) vabaduse olulisus + poliitiline, majanduslik vabadus	“Ma tahan seda eraldi rõhutada: ei kultuuris, poliitikas ega meedias, poleemikas majandusküsimuste üle, keegi ei tohi keelata inimestel ära vabalt mõelda ega oma seisukohta avalikult väljendada” (Putin, 2016)
	LGBTQ+ (homoseksuaalsus, transsoolisus) + sotsiaalne sugu (ing. “gender”) ja samasoolised abielud	“Nad [s.o lääneriigid] kuulutasid absoluutseks heaks idee sellest, et väikelapsed saavad ise, oma äranägemise järgi määrata kindlaks, see tähendab, vahetada oma sugu” (Kirill, 2023)
	Parempoolne/ radikaalne natsionalism, natsism ja neonatsism Ukrainas	“Neonatsid [Ukrainas] ei varja, kelle järglastena nad ennast loevad” (Putin, 2023)
	Messianism	“Me peame kõik ühinema, kooskõlastama oma pingutusi, oma kohustusi ja oma õigusi selleks, et toetada ühte ajaloolist kõrgeima õigust - Venemaa õigust olla tugev” (Putin, 2023)

	Venemaa kui “traditsiooniliste väärtuste” ja/või “traditsioonilise pere”/laste kaitsja	“Venemaa oli alati olnud ning jääb ka edasi traditsiooniliste väärtuste kantsiks, millal seisab inimtsivilisatsioon” (Putin, 2024)
	Kõrvalekaldumine “õigest” religioosest normist	“Kui kõrvuti sellega, et me ei käi kirikus, me lakkame olemast ka head kristlased - see on juba suur patt” (Kirill, 2021)
	Lääneriikide ja Ukraina silmakirjalikkus (k.a. Venemaa ja endi kodanike suhtes)	“Aga, lõppkokkuvõttes, me ju teame, millega kogu see asi lõppes - NATO on liikunud meie piiride juurde, agressiivse poliitika erinevad ilmingud - kõik see, loomulikult, hävitab usaldust” (Kirill, 2019)
	Õigeusk kui identiteedi alus	“Nende strateegide arust, Õigeusk mängis ja mängib ka praegu liiga suurt rolli spirituaalse, kultuurilise ühtsuse kujundamises, ja ilma selle õigeuskliku sideme katkemata ei olnuks võimalik hävitada taolist spirituaalset ühtsust” (Kirill, 2021)
	(Seadusliku) korra, legitiimsuse olulisus (rahvusvahelised suhted + kodune agenda)	“Me seisame julgeoleku eest, selle eest, et mitte ainult “väljavalitud”, vaid kõik riigid ja rahvad saaks areneda, lugupidamise eest rahvusvahelise õiguse suhtes, maailma mitmekesisuse eest” (Putin, 2016)
	Lääneriikide (mittelegitiimne, negatiivne) mõju, “marionettežiimid” jne	“Me teame, kes tahtis kõrvaldada mittesobivad režiimid, jõhkralt suruda oma reeglid peale” (Putin, 2015)
	Multipolaarne maailm, jõudude tasakaal, hegemoonia oht + muud ohud Vene positsioonile rahvusvahelisel areenil	“Ma tahaks rõhutada, et katsed hävitada strateegilist pariteeti on väga ohtlikud ja saavad viia globaalsele katastroofile” (Putin, 2016)
	Välised piirangud (majanduslikud, poliitilised) kui edasise arengu “mootor”	“Viimased aastad olid küll keerulised, aga nad tegid meid tugevamateks” (Putin, 2016)
	NATO, organisatsiooni laienemine	“USA ja NATO on kiirkorras ehitanud oma sõjaväebaase, oma salajaid biolaboratooriume meie piiride läheduses” (Putin, 2023)
	Lääneriikide omakasupüüdlikkus	“Lääne eesmärk on piiramatu võim” (Putin, 2023)
	Venemaa rahvuslikud, strateegilised,	“Igasuguste provokatsioonide korraldajad, mis ohustavad meie

		julgeolekuhuvivid	fundamentaalseid julgeolekuhuvivid, hakkavad kahetsema nõnda, nagu nad juba ammu midagi ei kahetsenud” (Putin, 2021)
		Ukraina suveräänsuse eitamine (sisemine, väline suveräänsus)	“Nad [s.o USA ja NATO - a.k.] valmistasid neile allutatud Kiievi režiimi, nende poolt orjastatud Ukrainat, suureks sõjaks” (Putin, 2023)
		Kolonialism, hegemoonia	“Nõnda nimetatud Lääs tema koloniaalsete kommetega (...) püüab mitte ainult pidurdada meie [s.t Venemaa - a.k.] arengut, meie asemel neile on vaja allutatud, hääbuvat, degradeeruvat ruumi” (Putin, 2024)
		Ukraina kui “anti-Venemaa”	“Meie ajal nad [s.t lääneriigid - a.k.] hakkasid tegema Ukrainast “anti-Venemaad”” (Putin, 2023)
Mis edasi?		Rahu kui kõrgeim väärtus, mille eest seisavad Kirik ja riik koos	“Ja seega Kiriku peamine sõnum on üleskutse rahule, meelerahule, mida meie Ukraina Õigeus Kirik tegigi” (Kirill, 2014)
		Venemaa üleolek lääneriikide ja Ukraina suhtes	“Kui terve rea Euroopa riikide jaoks on rahvuslik uhkus juba ammu unustatud mõiste ning suveräänsus on liiga kallis asi, siis Venemaa jaoks on tema reaalne riiklik suveräänsus - tema eksistentsi jaoks absoluutselt asendamatu tingimus” (Putin, 2014)
		Katarsis, keeruliste olukordade/sündmuste positiivne, puhastav mõju (v.a majanduslik valdkond) + sõdade positiivne mõju	“Kriisi ajal me ületame kurjust, ka mitte ainult kriisi ajal, vaid ka argielus” (Kirill, 2015)
		Välispiirangute negatiivne mõju	“Veelgi enam, sanktsioonide korraldajad kipuvad karistama iseend: nad provotseerisid oma riikides hinnatõusu, töökohtade kaotust, tööstusettevõtete kinnipanekuid, energiakriisi, aga enda kodanikele nad ütlevad - ja me ju teame sellest - nad ütlevad, et venelased on kõiges süüdi” (Putin, 2023)
		Ukraina “positiivne” agenda	“Ma pean tunnustama, et olukord Ukrainas muutub järk-järgult parema suunas” (Kirill, 2020)
		Negatiivne suhtumine sõjapidamisse, sõjalise konflikti puhkemise võimalikkusesse	“Tänapäeval võib sõda tähendada põhimõtteliselt inimajaloo lõppu” (Kirill, 2022)

		Õiglus, õiglane maailmakord, õiglased rahvusvahelised suhted jne	“Ei saa olla rahu ilma õigluseta, aga see on omakorda suur väljakutse meie kõigi jaoks ja eriti Lääne tsivilisatsiooni jaoks” (Kirill, 2022)
		Venemaa oodatav võit sõjas Ukrainaga	“Jumal tänatud, meil on juba tekkinud võidu möödapääsematuse tunne, see võit tulen, meie saavutame seda” (Kirill, 2024)
Mälupoliitika/ Ajalooline kogemus		“Rasked 90-ndad”	“(…) 90-ndate keskel meie riik, meie kodanikud kogesid jõhkraid terrorirünnakuid” (Putin, 2015)
		Negatiivne suhtumine 1917.a Revolutsiooni sündmustesse	“Revolutsioon ja kodusõda rebisid lahti mitte ainult Vene rahva keha, nõnda et üks rahva osa seisib teise vastu relvadega kätes” (Kirill, 2020)
		Vene Impeerium kui “Positiivne Ajalooline Teine (ing. “Positive Historical Other”)	“kui rääkida Vene Impeeriumist, siis ju olid kolossaalsed saavutused... Me saime suurriigiks” (Kirill, 2015)
		“Tuhandeaastane riik”	“Me aimasime oma Isamaa tuhandeaastase arengutee katkematust, terviklikkust” Putin, 2014)
		Kiievi-Vene/Venemaa ristimine (988.a)	“Kahtlemata. See on üks rahvas [s.o venelased ja ukrainlased - a.k.], kes ta tuli Kiievi ristimisvaagnast välja (...)” (Kirill, 2023)
		“Euromaidani” sündmuste eiramine, post-revolutsioonilise valitsuse legitiimsuse puudumine	“Lääs hoogustas selle projekti [s.t “anti-Venemaa” - a.k.] realiseerimist täna, toetades 2014.aasta riigipööret” (Putin, 2023)
		Teine Maailmasõda, 9. Mai, Võidupüha	“Venemaa jaoks on 9. Mai kõige suurem ja kõige püham riigipüha” (Putin, 2020)
		Nõukogude Liit - negatiivne	“Sõja-eelsed aastad [mõeldud on Teine Maailmasõda - a.k.] olid repressioonide, Kiriku tagakiusamise, totaalsete pühaduseteotuse aastad” (Kirill, 2020)
		Nõukogude Liit - positiivne	“Aga kas ei olnud seal entusiasmi, kas ei olnud solidaarsust?” (Kirill, 2020)
		NSVL’i lagunemine	“Jus nemad, just nemad [s.o lääneriigid - a.k.] peale Nõukogude Liidu lagunemise hakkasid vaatama üles Teise Maailmasõja tulemusel, ehitama maailma ameerika-moodi, kus on olemas vaid üks omanik, üks peremees” (Putin, 2023)
		Mälupoliitika (+ “ajaloo	“Me peame kaitsma tõde [Suurest]

		ümberkirjutamine” ja sarnane retoorika)	Võidust, sest mida muidu ütled meie lastele, kui vale, nagu nakkushaigus, hakkab levima terve maailma lõikes?” (Putin, 2020)
Tehnilised kategooriad		Troobid (metafoorid, võrdlused, metonüümiad)	“Ma tahaks, et mind kuulaksid ka need, kes on juba puutunud kokku Lääne hundilike harjumustega” (Putin, 2023)

Allikad: kasutatud kõnede nimekiri. Tabel on autori oma.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Roman Zolotarjov, (isikukood: 50202130854) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Strateegiliste narratiivide loomine Ukraina kohta Vene sekulaarse ja religioosse võimu poolt perioodil 2014 - 2024”, mille juhendajad on Alar Kilp ja David Ilmar Lepasaar Beecher,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.